

Revista Literară

PUBlicație DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

TEO CHIRIAC: „A FI ÎNGER ÎN INFERN”

„Mai mult: cum poți fi un lider incontestabil într-un stat contestat? Cum poți fi un om integru (moral, psihologic, spiritual) când națiunea este a(dusă) pe calea pierzaniei prin dezintegrare? Cum poți fi incoruptibil într-o societate coruptibilă, venală? Sau, exprimându-ne creștinește, cum poți fi înger în Infern? Și nu un înger oarecare, ci unul de lumină, cu ochi mari-mari, de copil?” (P. 4)

ION POP: „RECAPITULĂRI ÎN TOAMNA BACOVIANĂ”

„Bacovia – desenator talentat, a și predat o vreme această materie – e, în profunzimea lui simplitate, un creator de siluete și măști, un metteur en scène care stilizează și decoruri și personaje, propunându-se pe el însuși ca personaj, - autoportret de poet «decadent», dar care uzează de mijloacele puse la dispoziție de «bibliografia» simbolismului din această fază, afișată nu o dată, lăsând această bibliografie să intre în osmoză cu propria biografie, în acte de construcție conștientizată” (P. 5)

SCRISORI DIN DIASPORA

Dumitru Apetri despre volumele bibliografice Vasile Levițchi (2009) și Grigore Bostan (2010) (P. 19)

REFLEXE

ANA BLANDIANA: „PARADOXUL FRAGMENTELOR DE LIBERTATE”

„Nu mă îndoiesc că toate popoarele sunt, mai mult sau mai puțin, străni, fiecare în felul său. Obsedant pentru mine este însă doar felul în care este ciudat poporul român. S-a scris mult și eu însămi am scris adesea despre neobișnuit de redusă

capacitate a românilor de a se solidariza, despre înclinația lor spre mărunțire, fărâmițare, dizolvare. De la „Miorița” la „capra vecinului” trecând prin pârlile boierilor la Înalta Poartă și mult mai recente-le turnătorii la Securitate, istoria

noastră sufletească și istoria noastră propriu-zisă ilustrează abundant această teză, despre care au scris autocritic numeroși intelectuali români, intelectuali fiind, de altfel, chiar subiecții predilecți ai fenomenului.”

POEZIE
DE NICOLAE POPA

„MAREA BĂLĂCEALĂ”, „LA PORȚILE ORĂȘULUI”, „RUFOASA”, „VAGONUL”, „ORIGINI”

și alte poeme din volumul „Mitrofan plângăciosul”, în curs de apariție

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

BASARABIA LITERARĂ – P. 6

RĂZVAN VONCU, DESPRE CONVINGEREA UNOR SCRITORI CĂ REPUTAȚIA LITERARĂ AR PUTEA FI FABRICATĂ

CRONICI LITERARE – P. 10, 11

DE MIRCEA V. CIOBANU ȘI ION CIOCANU

ADUNAREA GENERALĂ A USM – P. 14, 15

RAPORTUL DE ACTIVITATE AL PREȘEDINTELUI USM, REZOLUȚIA CONSILIULUI USM

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ – P. 24

ERIC HOBBSAWN, „DESPRE ISTORIE”, ÎN CURS DE APARIȚIE LA EDITURA CARTIER ÎN TRADUCEREA LUI RADU SÂNDULESCU

10
2016

CUPRINS

EDITORI:
UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău

ANUL 2 | NUMĂRUL 10 | OCTOMBRIE | 2016

ADUNAREA GENERALĂ A USM
07 OCTOMBRIE 201614 COMUNICATUL CONSILIULUI USM,
REZOLUȚIA ADUNĂRII GENERALEEDITORIAL
de ADRIAN CIUBOTARU03 „INTEGRALA
COȘERIU”FIRUL CU PLUMB
DE NICOLAE LEAHU17 „POEME PENTRU MINE
(VARIANTA RIMATĂ)”04 TEOFANII
ÎN FORMAT A4
„A FI ÎNGER ÎN INVERN”
DE TEO CHIRIAC05 MIRADOR
„RECAPITULĂRI ÎN
TOAMNA BACOVIANĂ”
DE ION POP06 BASARABIA
LITERARĂ
„SECHELE, PĂPUȘARI
ȘI MARIONETE”
DE RĂZVAN VONCU08 IN SFUMATO
„RĂZLEȚE”
DE EUGEN LUNGUINTERVIU
CU GHEORGHE ERIZANU16 „BIBLIOTECILE FAC CIVILIZAȚII.
CĂRȚILE PROASTE FAC
MACULATURĂ”09 ÎN RĂSPĂR
„CUM SĂ FA(BRI)CI
UN MILIARD?”
DE EMILIAN GALAICU-PĂUN10 CÂMPUL ALB,
OILE NEGRE
„NINA CORCINSCHI ȘI LECTURA
CA ACT EROTIC”
DE MIRCEA V. CIOBANU11 BREVIAR
„O ALTĂ FAȚĂ A NUVELISTICII
LUCREȚIEI BĂRLĂDEANU”
DE ION CIOCANU12 POEZIE
„MAREA BĂLĂCEALĂ”
DE NICOLAE POPA15 RAPORTUL DE
ACTIVITATE
AL PREȘEDINTELUI USM,
ARCADIE SUCEVEANU18 LA O ANIVERSARE
„ȘTEFAN MELNIC SAU COPACUL
EVADAT DIN PĂDURE”
DE DINU MIHAIL20 ROZA VÂNTURILOR
„JURNAL DE ITALIA” (XII)
DE LEO BUTNARU24 AVANPREMIERĂ
EDITORIALĂ
„DESPRE ISTORIE”
DE ERIC HOBSBAWN
TRAD. DE RADU SÂNDULESCURevista **Literară**
PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

Director: Arcadie Suceveanu

Redactor-șef: Teo Chiriac

Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru

Secretar de redacție: Grigore Chipere

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă,
Eugen Lungu, Leo Butnaru, Mircea V. Ciobanu,
Matei Vișniec (Paris), Răzvan Voncu (București),
Ion Pop (Cluj), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Cassian
Maria Spiridon (Iași), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț

Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:

MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724

Fax: (+373 22) 237118

E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la
Ministerul Justiției al Republicii Moldova
în data de 03 martie 2015
Numărul de înregistrare: 297Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6Toate textele și imaginile inserate în paginile
publicației Revista literară nu pot fi reproduse și nici
distribuite fără acordul scris al redacției.Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau MacOS.MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA
CU ROMÂNII DE PRETUTINDENIAceastă revistă a fost tipărită cu sprijinul MAE
al României – Departamentul Politici pentru Relația
cu Românii de Pretutindeni – www.dprp.gov.ro.INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂNAceastă revistă apare cu sprijinul
Institutului Cultural Român – www.icr.ro.Număr realizat în cadrul proiectului „Editarea Revistei lite-
rare”, finanțat de Ministerul Culturii al Republicii Moldova.
Textele publicate în Revista literară nu reprezintă poziția oficială a DPRP, a ICR
sau a Ministerului Culturii al Republicii Moldova.

EDITORIAL

de ADRIAN CIUBOTARU

EUGENIU COȘERIU DESPRE LIMBA ISTORICĂ ȘI CEA FUNCȚIONALĂ

„O limbă istorică nu poate, prin urmare, să fie descrisă structural și funcțional ca un sistem lingvistic, ca o singură structură unitară și omogenă, fiindcă pur și simplu nu este așa. Din contră, cuprinde frecvent sisteme lingvistice destul de diferite, uneori nu mai puțin diferite decât anumite limbi istorice recunoscute ca atare (să ne gândim, bunăoară, la dialectele italiene septentrionale și cele meridionale). În afară de aceasta, o descriere structurală unică a unei întregi limbi istorice, chiar dacă nu ar fi din punct de vedere rațional și empiric imposibilă, nu ar avea niciun interes practic, deoarece o limbă istorică «nu se vorbește»: nu se realizează în vorbire ca atare și în mod imediat, ci numai prin intermediul uneia din formele sale determinate în sens diatopic, diastratic și diafazic. Nimeni nu poate vorbi (simultan) toată italiana sau toată engleza, engleza «fără adjective» sau italiana «fără adjective». (...) Se vorbește în fiecare caz o anumită formă de italiană: nu italiana, ci o italiană (cum ar fi italiana comună, romana, de nivel mediu și în stilul familiar). O tehnică lingvistică în întregime determinată (adică unitară și omogenă) în cele trei sensuri (...) poate fi numită limbă funcțională. Adjectivul «funcțională» își află în acest caz justificarea în faptul că numai o limbă de acest tip funcționează efectiv și în mod imediat în discursuri (sau «texte»). În același discurs se pot prezenta, fără îndoială, diferite limbi funcționale (de exemplu, într-un discurs narativ, o formă de vorbire a autorului și o formă de vorbire a personajelor sale [...]), dar în fiecare punct al discursului se prezintă totdeauna și în mod necesar o anumită limbă funcțională. Româna, spaniola, italiana, engleza, franceza etc, așa cum sunt înțelese în mod general, nu funcționează direct în discursuri nefiind, prin urmare, limbi funcționale: sunt «colecții» de limbi funcționale, în timp ce o limbă funcțională este o anumită formă de română, spaniolă, italiană, engleză, franceză etc. (...) Fiind vorba, în schimb, de o limbă istorică, descrierea structurală ar trebui să se facă separat pentru fiecare dintre limbile funcționale care se disting în aceasta: unei «colecții» de limbi funcționale ar trebui, la rigoare, să-i corespundă o «colecție» de descrieri.”

(Eugeniu Coșeriu, *Lecții de lingvistică generală*, trad. din spaniolă de Eugenia Bojoga, Ed. ARC, 2000)

INTEGRALA COȘERIU

DERANJANTĂ E LIPSA CVASITOTALĂ A INTERESULUI PENTRU NUMELE ȘI MOȘTENIREA ȘTIINȚIFICĂ A CREATORULUI ȘCOLII LINGVISTICE DE LA TÜBINGEN PE CARE O VĂDESC INSTITUȚIILE ABILITATE ALE CELOR DOUĂ STATE ROMÂNEȘTI.

În iulie anul curent s-au împlinit 95 de ani de la nașterea lui Eugeniu Coșeriu. Lingvistul a fost omagiat în Basarabia. Academia de Științe a Moldovei a organizat, pe 28 iunie, un Simpozion științific „consacrat comemorării renumitului filolog”. Judecând după program, lucrările simpozionului s-au desfășurat timp de o zi. Au prezentat comunicări lingviștii Eugen Munteanu (Iași), Vasile Bahnaru (Chișinău) și Gheorghe Popa (Bălți). Tot atunci a fost lansată cartea lui Teodor Popovici, *Marele Coșeriu. Reper fundamental al lingvisticii moderne* (Editura Universul).

Primăria satului Mihăileni, Râșcani, nu a uitat, de asemenea, de faimosul pământean. La festivitate au participat Eugenia Coșeriu, fiica savantului, la prima ei vizită în Basarabia, dar și Eugenia Bojoga care, împreună cu un alt discipol coșerian, profesorul Mircea Borcică de la Cluj, promovează de ani buni numele și opera savantului, ideile și viziunile sale lingvistice, teoria „integralismului”. Pe banii primăriei din Mihăileni s-a tipărit anul acesta și un volum omagial, *Fecior pribeag*.

Evenimentele prezentate mai sus au fost singurele tentative de readucere/menținere în actualitate a lui Eugeniu Coșeriu, dar și a contribuției sale enorme la știința contemporană a limbii. Singurele din spațiul românesc. Mai exact, singurele despre care ne vorbește mass-media de limba română.

An de an, interesul manifestat pentru opera și personalitatea lingvistului Eugeniu Coșeriu se restrânge tot mai mult la cele două centre de cultură pe care acesta le-a marcat fie prin personalitatea sa (Chișinău și Bălți), fie prin viziunea sa asupra limbii și lingvisticii moderne (Cluj-Napoca).

Nu exclud că, în 2021, la o sută de ani de la naștere, savantul va fi omagiat în același mod și de aceeași mână de basarabeni (lingviști și oamenii de cultură de la Chișinău și Bălți, consătenii din Mihăileni) și de clujeni (cei câțiva lingviști dedicați „integralismului” de la Catedra de Lingvistică a Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai”), „specializați” deja în aniversări și simpozioane „Coșeriu”.

Nimic supărător în aceasta, dimpotrivă, ar trebui să ne bucure faptul că memoria acestui mare om de cultură și de știință este cultivată și promovată în continuare de cei care l-au redescoperit

în anii 1990, l-au ajutat să „revină” acasă, i-au dedicat cărți, studii, cariere, colocvii științifice, au convins autoritățile să-i pună numele pe cel puțin o școală și o bibliotecă, i-au înduplecat pe unii editori să publice, din când în când, cărți absolute necomerciale de și despre Eugeniu Coșeriu.

Deranjantă e lipsa cvasitotală a interesului pentru numele și moștenirea științifică a creatorului Școlii lingvistice de la Tübingen pe care o vădesc instituțiile abilitate ale celor două state românești. Chiar dacă opera acestui savant nu se înscrie în *mainstream*-ul lingvisticii contemporane, după cum remarca, pe bună dreptate, Emma Tămăianu-Morita într-o comunicare ținută la cel de-al 6-lea Colocvii al Balcanoromaniștilor din Germania (2005), aceasta nu justifică neglijența cu care Republica Moldova și România tratează patrimoniul Coșeriu.

Pentru guvernanți, miniștri ai culturii și alți factori de decizie din Republica Moldova și din România nu trebuie să conteze cât de puțin e citit și apreciat Eugeniu Coșeriu în lumea anglo-saxonă (cauza principală a restrângerii notorietății sale internaționale la ariile hispanofonă și germanofonă, care nu impun tendințe în lingvistica de azi). Și nici faptul că acesta nu este prezent în marile enciclopedii ale momentului și că nu este cunoscut, în bună parte, decât de specialiști, spre deosebire de un Chomsky, de pildă, la fel de „citit” ca și Coșeriu, dar cu certitudine mult mai „citat” ca reper în lingvistică. Pentru statele noastre și pentru cei care le reprezintă ar trebui să conteze faptul că cineva născut aici, pe pământ românesc, le-a dus faima în întreaga lume, că am avut, cu toții(!), un savant foarte apreciat în mediul științific internațional. Cu câți asemenea români ne-am mai putea mândri? Nu cred că numărul lor este atât de mare, încât să ne îngăduim luxul de a-l neglija sau marginaliza pe un Eugeniu Coșeriu.

Până în prezent, efortul depus întru conservarea memoriei coșeriene rămâne unul individual. Un om poate face multe – dovada cea mai vie e lucrarea de o viață a Eugeniei Bojoga, fără de care o bună parte din proiectele vizând recuperarea moștenirii culturale și științifice a lui Eugeniu Coșeriu și integrarea operei sale în circuitul de idei național nu s-ar fi realizat sub nicio formă. Dar un om are capacități limitate, limitate în primul rând de timp.

Azi mai mult ca oricând, se impune instituționalizarea acestui efort. Niciun om de bună-credință nu ar înțelege rațiunile pentru care, la aniversarea a o sută de ani de la nașterea acestui savant de origine română, statul român, precum și cel moldovenesc, prin ministerele și departamentele lor, nu ar mai ajunge să sprijine, de exemplu, traducerea în limba română și editarea întregii opere coșeriene, la București și/ sau la Chișinău.

Cunosc cel puțin o editură de la Chișinău gata să se apuce de acest proiect. Edituri importante de la Chișinău (Știința, ARC) și București (Humanitas) sau Cluj (Echinox) au demonstrat că sunt capabile să ofere publicului interesat traduceri de calitate din opera lui Eugeniu Coșeriu, chiar dacă unele tâlmăcirii au fost criticate pentru utilizarea neadecvată a terminologiei coșeriene. Știu că există suficienți specialiști în Republica Moldova și în România capabili să coordoneze un proiect de o asemenea anvergură. Dar nici editorii, nici lingviștii specializați în ideile și conceptele integralismului coșerian nu pot face nimic fără sprijinul statului. E chiar situația în care solicitarea unei asistențe financiare de la stat(e) nu e ceva de rușine și nici ceva ce ar putea fi suspectat de cine știe ce interese obscure sau pecuniare.

Tărăgănarea editării integralei coșeriene în limba română, deopotrivă cu nimicirea, încă în faza embrionară, din lipsă de bani, a altor proiecte legate de numele și opera savantului sunt strigătoare la cer și nu pot fi justificate de nimic. Ni se pare normal să vedem pe rafturi cărțile lui Mircea Eliade, Emil Cioran, Ioan Petru Culianu ș.a. Dar nu știu dacă ne-am întrebat vreodată câte din aceste cărți ar fi ajuns pe rafturile bibliotecilor în cazul în care de editarea lor nu s-ar fi apucat editori conștienți atât de importanța actului recuperator, cât și de riscurile unei asemenea antreprize în condițiile pieței. Am putea spune, desigur, că notorietatea unui Culianu era, în anii 1990, incomparabil mai mare decât a unui Coșeriu sau a unui Ștefan Lupașcu (tradus și cunoscut la fel de puțin), dar, astfel, am neglija contribuția marketologică a editorilor la această notorietate într-o Românie abia ieșită din comunism.

Niciodată nu este prea târziu să recuperezi un act și un om de cultură. Nu văd, deocamdată, voința necesară.

© N. RĂILEANU

A FI ÎNGER ÎN INVERN

DE TEO CHIRIAC

I.

Aici, în „Teofanii...”, scriind la persoana I singular despre un ins din Galeria personajelor literare (un anonim filosofând în alcovul anonimatului), se face că m-am deconspirat, că mi-am dat arama pe față, că mi-am pus cruce la slujbă și „carieră”. Cineva, o admirabilă colegă de breaslă, după ce va confunda autorul cu personajul său, îmi va da de înțeles că am săvârșit un sacrilegiu. Or, în loc să sparg zidul anonimatului neantizat, în loc să-mi impun cu tărie felul propriu de a fi, să-mi afirm individualitatea conștientă și liberă, – eu, dimpotrivă, renunț, de bună voie și nesilit de numeni, la forțele demiurgice ale Eului. Și asta tocmai în momentul când, pentru a supraviețui într-o societate increată, ca a noastră, pentru a coexista într-un grup de creație, ca al nostru, sunt dator, sunt obligat să fiu sută la sută Eu.

Prin urmare, azi e nevoie de alte personaje. Un anonim (chiar dacă are și el credință, are aspirații înalte și un model de atins: Marele Anonim), acest personaj, azi, nu e în vogă. Categorie și necondiționat, ziua de azi are nevoie de lideri, de personalități istorice, de eroi naționali... (Dar poți fi erou legendar fără să fii neapărat un Hercule, poți fi personalitate istorică fără să fii neapărat un Ștefan cel Mare și Sfânt sau un Vlad Țepeș, poți fi lider performant fără să fii neapărat un Bill Gates, îmi sugerează, neapărat zâmbind, anonimul.)

Revin în Galeria personajelor literare (revin, subliniez, în calitatea mea de autor) ca să-mi frământ materia gânditoare (în cazul meu, ea de mult nu mai e cenușie, ci roz-albie) și, poate, să-ncerc să formulez câteva întrebări. De pildă: e posibil ca un personaj apolitic, insociabil, candid, un anonim ce-și savurează inimitabil ambrozia anonimatului, e posibil oare ca unul ca el să între, rând pe rând, în pielea unui non-lider, unui lider limitat, unui lider latent, apoi, pe neașteptate, să se schimbe la față, să-și preschimbe mentalul și comportamentul, devenind un lider charismatic, un lider autentic, un lider total?

Pe scurt: cum poți să te poziționezi ca lider și să te porți ca atare într-un grup (de creație, economic, social), să obții performanțe pe latura scrisului și a discursului public, să vrei (uneori, să și reușești!) să schimbi peisajele sumbre ale realității imediate cu priveliști luminoase, panoramice, transcendente, dacă vrei, coborâte parcă dintr-o lume ireală; cum să-i sprijini, material și spiritual, pe membrii grupului tău, să-i însușești, să-i inspire pentru a vedea lumea și lucrurile din jur cu ochii lor, pentru a se realiza și a se simți împliniți, iar prin împlinirile lor să devii și tu (învățătorul, conducătorul, liderul) împlinit?

(Da, să conduci oameni; da, să administrezi afaceri; da, să elaborezi proiecte și programe ambițioase; da, să atingi ținte extrem de greu de atins. Dar cum să gestionezi sentimentele și emoțiile omenești? Cum să distingi sentimentele curate de cele false? Cum să produci, cum să alimentezi echipa, breasla, statul (!?) cu viziuni originale, cu idei constructive, cu sentimente de încredere și curaj?)

Mai mult: cum poți fi un lider incontestabil într-un stat contestat? Cum poți fi un om integru (moral, psihologic, spiritual) când națiunea este a(dusă) pe calea pierzaniei prin dezintegrare? Cum poți fi incoruptibil într-o societate coruptibilă, venală? Sau, exprimându-ne creștinește, cum poți fi înger în Infern? Și nu un înger oarecare, ci unul de lumină, cu ochi mari-mari, de copil?

Apoi: ce te faci cu zâmbetul (ironic? sardonice?) al personajului anonim – trecut, între timp, printr-o miraculoasă anamorfoză –, cu acest zâmbet plutind uneori pe chipul vesel și optimist al noului tău personaj – fie lider de grup sau de partid, fie lider de stat?

II.

Altcineva, un bun coleg de breaslă, un spirit remarcabil, a făcut de curând lista membrilor generației ‘80, încercând să identifice, pentru fiecare dintre ei, calitățile care i-ar fi asigurat (i-ar putea asigura încă!) rolul de lider al generației sale biologice și de creație.

Este adevărat: nimeni n-a văzut ca vreun membru marcant al generației în cauză (dar, cu siguranță, nici al vreuneia ante sau post-optzeciste), însoțit de prieteni, de colegi sau discipoli, să se înalțe pe una din cele 7 coline/dealuri ale Chișinăului, pe Olimpul literaturii române din Basarabia (un fel de Muntele Tabor, pe care s-a produs minunea schimbării la față a Mântuitorului), deasupra căruia să apară un nor luminos și să spună: „Acesta e cel ales. Pe acesta ascultați-l. Pe el urmați-l!”.

Dar cine, oare, nu s-a visat ori nu și-a dorit cândva (sincer, conștient de responsabilități, de riscuri și, neapărat, de consecințe, și nu doar pentru a-și învinge pe moment orgoliile) să devină liderul incontestabil al grupului său? Onestitatea, bunul-simț, senzația de inadecvare sau, de cele mai multe ori, fricile (de responsabilități, de incertitudini, de acuzații de lipsă de competență, de eșec răsunător) pe mulți visători îi face realmente să renunțe la poziția de lider. Mai ales într-o activitate științifică, literară sau artistică, unde un lider adevărat va stimula spiritul de emulație, va încuraja competiția valorilor autentice (competiție, care, contrar așteptărilor, se transformă adesea în concurență acerbă, ruinătoare) și unde, pe lângă arta de a conduce și pe lângă arta retorică, un lider va trebui să cunoască la perfecție arta sacrificării (a sacrificării propriei energii creatoare, a timpului, de aur, netrăit la masa de scris). Și asta într-o societate ostilă științei, artei și literaturii, într-un stat de-culturalizat, într-o țară cotropită de lideri politici incuți, agresivi, rapaci. Lideri, care au compromis sensul și bunul nume al cuvintelor *leader*, *leadership*, *lideritate*. Lăsând în vigoare doar derivatul *liderism* (deși neatestat de dicționare, acesta ar desemna „tulburările de personalitate” ale unora care țin cu tot dinadinsul să fie ei primii, oriunde și oricând : primii pe lista laureatilor, pe lista candidaților la cea mai înaltă funcție în stat, pe lista voluntarilor când se formează *ad hoc* un pluton de execuție etc.).

TEOFANII ÎN FORMAT A4

Revenind la castingul colegului meu, este uimitor faptul cum, printre argumentele pro și contra, transpare nu atât regretul, cât bucuria sinceră că – slavă Domnului! – niciunul dintre colegii săi nu atinge nivelul de „lider propriu-zis”, de „lider în sensul adevărat al cuvântului”, de „lider ideal”. Îi împărtășesc bucuria, cu aceeași sinceritate, știind că o listă a condițiilor, pe care va trebui să le întrunească „un candidat la postul de lider al generației sale”, în realitate e cu mult mai extinsă și că la ea se anexează, de obicei, încă una – lista consecințelor ce pot rezulta de pe urma asumării poziției de lider. Consecințe, conștient trecute cu vererea de bunul meu coleg.

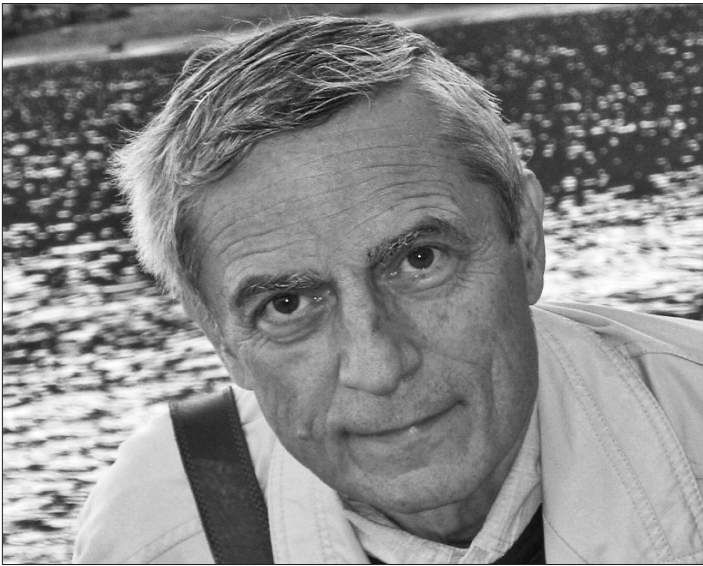
Sigur, chiar dacă liderul nu va fi o navă-amiral și nu va descoperi „Lumea Nouă” (cine totuși a descoperit America: Cristofor Columb, Amerigo Vespucci, Marco Polo, sau un viking, Leif Erikson, cu cinci sute de ani mai devreme? Sau, poate, nici acela, ci cu totul altcineva. Poate, cine știe, un anonim – anonimul despre care scriam în „Teofanii...?”), el, împreună cu membrii echipei, va reinventa sau va perfecționa „roata”, „busola”, „telescopul”, „limba” sau „limbajul”, în funcție de domeniu, descoperiri și invenții de seamă datorate lumii de predecesori. Cert e însă faptul că un lider va dispune de un ansamblu de cailități, va avea o grămadă de abilități, va întruni un milion de condiții. Trei dintre ele, în orice context, fiind indispensabile: venerație pentru predecesori, recunoștință pentru cei din preajmă, încredere în cei care vin din urmă (de fapt, din față).

Cu toate acestea, să nu uităm de unele consecințe „istorice”, de care va trebui să țină cont un aspirant la titlul de lider inconestabil și anume: 1) contestarea permanentă de către liderii altor grupuri 2) trădarea, contestarea nu doar de „Iuda” și de „Toma” din sânul grupului, ci și de unii prieteni (exemplul biblicului Petru transgresează limitele de timp-spațiu) și 3) crucificarea, arderea pe rug, îngroparea cu zile în pământul Patriei sau, și mai adânc, în *analele* uitării. (Mai îngrozitoare decât moartea, cred, e doar uitarea!)

Bunul meu coleg își încheia materialul absolut memorabil: „Optzeciștii basarabeni pot să furnizeze și această surpriză: ei pot să existe fără să fie [lideri]!”, afirmație aforistică demnă să stea alături de celebrele citate ale granzilor.

III.

La final, încerc să-mi imaginez o scenă din cotidianul nostru fantasmatic, implacabil, real: pe una din cele 7 dealuri/ coline ale Chișinăului (oare de ce toate marile capitale, dar și unele mai mici, au fost întemiate pe 7 coline: Roma, Atena, Paris, Bruxelles, Praga, Iași, Istanbul și, bineînțeles, Moscova, «a treia Romă sau al doilea Constantinopol», orașul de unde liderul rus vrea să schimbe fața lumii?), apare – din senin – Învățătorul, Conducătorul, Liderul... Cine credeți că s-ar opri să-i asculte pildele? Cine ar sta să se mire de minunile Sale? După care, înmărmuriți de uimire, să-i roage să nu spună nimănui despre cele văzute și auzite?

MIRADOR

RECAPITULĂRI IN TOAMNA BACOVIANA

DE ION POP

Nu s-a încheiat încă „anul Bacovia”, al centenarului *Plumb*, început cu luna ianuarie, care-i marchează strict calendaristic apariția și ajuns spre încheiere cu marcarea datei de naștere – 4/17 septembrie 1881 – a autorului său. Am în față, pentru recapitulare, excelenta ediție realizată de profesorul Constantin Călin, concitadin cu marele poet, care a alcătuit și cel mai documentat dosar al vieții și scrisului său în urmă cu câțiva ani, și constat – a câta oară? – că, înainte de recitirea cutărui poem, nenumărate versuri îl anunță, ca mici buzdușane de zmeu obosit aruncate cândva în memorie. *Plumb*-ul, apărut cu destul întârziere în 1916, a marcat o epocă și a înscris definitiv în conștiința românească un univers mereu iradiant de atunci încoace, în mai toate generațiile ce i-au urmat. Ca la Ion Minulescu, însă într-un registru imaginar și stilistic cu totul diferit, decalajul relativ față de nucleul original, aici al „decadentismului” francez, vizibil mai ales în umbra minorului Rollinat ori a unui belgian notoriu ca Georges Rodenbach, a fost cumva profitabil pentru poetul în versurile căruia „și Poe, și Baudelaire, și Rollinat” erau auziți deja de la o anumită distanță, râzând „sarcastic”, ca referințe livrești integrate unei viziuni acut individualizate. După ce i-a citit între coperti, poetul nostru îi asimilează în plan existențial, forțând ramele imaginilor moștenite și coborându-le într-o viață imediată, de „om concret”, însingurat și împins spre margini de „orice obiect”, devenit agresiv și alienant.

Până în acest moment al operei, Bacovia construisese, cum s-a tot observat, texte îndeajuns de reglate prozodic, aliniate parțial geometriei propuse de înaintași precum cei amintiți, iar „jalea de a nu mai putea face un vers” apărea în mod semnificativ printre grijile lui majore, asociate unui angajament existențial dramatic, la limitele tragediei. Aceasta, fiindcă micul univers liric, mereu periclitat, era deja resimțit ca aproape unic punct de sprijin al conștiinței răvășite de mari angoase și cutremure interioare. Deocamdată, imaginea lumii are încă un grad de articular destul de sigur, poetul încercând și reușind, cu dificultate totuși, să țină în picioare un subiect liric descumpănit, dezechilibrat, mânat de automatisme, în decoruri schematizate, brutal contrastante, destinate numai din când în când în vaporozități impresioniste

ca în Monet sau Degas, cu ale sale „dansatoare albe”, cu amurguri violete, cu risipă de fine parfumuri convocate să disimuleze duhurile realului în descompunere. Însă această fragilă, precară armătură a versului se încheagă, cumva paradoxal, din reluarea repetitiv-mecanică a confesiunilor, cu refrene obsedante, despre un om și o umanitate ajunsă pe margini de amețitoare prăpăstii, deloc romantice, până la a da impresia, cum s-a întâmplat în câteva lecturi nonconformiste ale scrisului său, de soliditate și rezistență. Fapt e că frazele cu adevărat memorabile sunt rostite în acest prim volum, deopotrivă pentru schițarea cadrului scenic și a siluetei protagonistului. Decorul copacilor albi și negri, corbul tăind orizontul, diametral, toamna cu cancerul și ftizia generalizate, ploaia și zăpezile eterne, becul agonizând, crâșma umedă murdară, ca parcele ale lumii-cavou, apoi eul „solitar al pustiiilor piețe”, rătăcind fără țel în „delirul” său permanentizat, ascultând altădată plânsul materiei, resimțind dureros agresivitatea lucrurilor, cu sentimentul dispariției iminente, „golul istoric” și atâtea alte sintagme ce se țin minte au fixat ca și definitiv portretul unui om și atmosfera unui

peisaj pe care orice cititor îl poate recunoaște imediat. Se ascunde sub aceste linii ceva din strigătul expresionist aproximat grafic de norvegianul Munch în câteva variante, cu linii precise dar sugerând o intensă, dramatică reverberație. Cum scriam altădată, și Bacovia – desenator talentat, a și predat o vreme această materie – e, în profunda lui simplitate, un creator de siluete și măști, un *metteur en scène* care stilizează și decoruri și personaje, propunându-se pe el însuși ca personaj, – autoportret de poet „decadent”, dar care uzează de mijloacele puse la dispoziție de „bibliografia” simbolismului din această fază, afișată nu o dată, lăsând această bibliografie să intre în osmoză cu propria biografie, în acte de construcție conștientizată, contrazicând o afirmație celebră, după care poezia sa ar fi un soi de secreție organică, precum „lacrima zidurilor umede” (E. Lovinescu). Identificarea cu masca (livrescă) despre s-a vorbit mai apoi (G. Călinescu) este și un semn al libertății sale în manevrarea convențiilor poetice, cu o detașare de regizor și de spectator în egală măsură. Recuzita simbolistă datată nu lipsește, desigur, cu clavirul convențional, cu marșul funebru, cu nevrozele și atâtea

altele, însă acea structură de rezistență a „bacovianismului” e trasat în această carte fundamentală. A avut, desigur, consecințe mai însemnate în scrisul urmașilor mai ales poezia destrămată a „stanțelor”, cea în care omul devenit „concret”, ființă ea însăși în destrămare, face corp comun cu alterarea definitivă a expresiei verbale, oferind un incontestabil certificat de autenticitate.

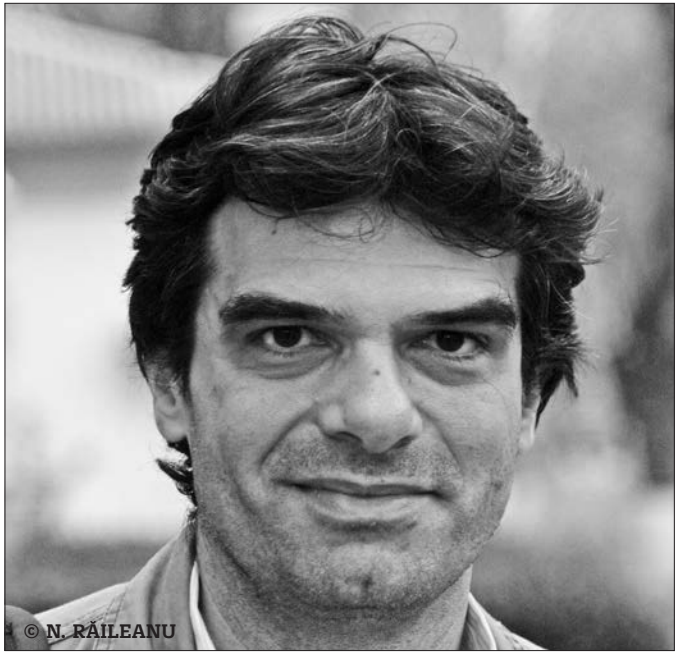
Discontinuități, sincope, notații grăbite, reduse la minimum, ale ambianței și stărilor de spirit, „suprema ironie” dominantă, realismul „prozaic” al unui discurs minimalist ce înregistrează tot mai de aproape propriile stări agonice și tot mai de departe „zvonorile” lumii „eronate” au fost, între altele, elementele cu ecou durabil în poezia românească postbacoviană, cu prelungiri fertile până în ziua de azi. „Omul concret” s-a impus ca figură emblematică a insului strivit de istorie, marginalizat, rămas fără apărare în fața agresiunilor multiplicare ale vremurilor mai noi. Și totuși, când rostim cuvântul *Plumb*, toate elementele din știutul Tabel se retrag în planul al doilea, ca să facă loc strigătului, geamătului ori șoaptei ieșite tot de sub litere de plumb, acum o sută de ani.

Adunarea Generală a USM: Andrei Țurcanu și Vitalie Ciobanu

Adunarea Generală a USM: Iulian Ciocan și Maria Pilchin

BASARABIA LITERARĂ

SECHELE, PAPUSARI ȘI MARIONETE de RĂZVAN VONCU

Una dintre sechelele sovietice cele mai bizare, în viața literară basarabeană de azi, este convingerea unora că reputațiile mai pot fi fabricate. Că valoarea literară propriu-zisă este doar un detaliu, mult mai importante fiind suprafața socială și recunoașterea oficială, „proclamarea” ca „mare scriitor”. Și nu mă refer aici la cazurile benigne, de scriitori *insistenți*, care își promovează în fel și chip opera: contrar a ceea ce cred unii, promovarea operei este o obligație a fiecărui scriitor. Este naiv a crede că valoarea iese singură la iveală, fără a-ți înfățișa opera publicului și criticii. Că unii o fac într-un mod exasperant de insistent, e altceva. Cât timp nu apelează la mijloace neortodoxe și nu implică factori străini de literatură, nu e nimic nefiresc.

Înainte, se mai putea să falsifici, prin intervenție oficială, ierarhiile. Cel puțin în anii '50-'70, s-a încercat, cu un anume succes, impunerea unor scriitori „reprezentativi” pentru „noua direcție”. În România a fost ceva mai greu, fiind o țară mai mare, în Basarabia a fost destul de simplu. Mai întâi, a fost interzisă toată tradiția românească modernă, a fost instalată cenzura în edituri și reviste, apoi unii scriitori au fost trimiși în Siberia, bibliotecile publice au fost epurate, iar delațiunile i-au înspăimântat pe cei care mai aveau biblioteci românești, fapt care a limitat circulația unor opere și în mediul privat, nu doar în cel public. Astfel, dintr-o mișcare de prestidigitator, au dispărut de pe firmament Arghezi, Blaga, Barbu și Bacovia și au apărut Emilian Bucov, Andrei Lupan și Liviu Deleanu. Iar impostura a ținut până în 1991, chiar dacă, la un nivel neoficial, încă din anii '70 s-a revenit la o ierarhie literară mai apropiată de adevăr. De altfel, însuși Liviu Deleanu – cândva, un foarte promițător avangardist – a revenit la poezia autentică, mișcare care a echivalat cu o condamnare implicită a falsei ierarhii instaurate oficial, imediat după ocuparea Basarabiei.

Acum, e de-a dreptul imposibil să mai sperî că, printr-un premiu literar „național”, prin finanțarea preferențială a unor publicații și proiecte culturale, prin proiecte de cercetare la Academie sau prin campanii în presă și în mediul vir-

tual, se mai poate consacra drept scriitor un impostor sau se mai poate menține falsa perspectivă istorică moștenită din perioada sovietică.

Mai întâi, deoarece astăzi nu se mai poate interzice sau impune nimic. Se citește foarte puțin, dar cei care citesc sunt oameni liberi, cărora nu le poți interzice să îl citească pe Vasile Gârnet, să zicem, după cum nu le poți impune să îl citească pe Nicolae Dabija. Bibliotecile sunt deschise, iar cele virtuale sunt la un clic distanță.

În al doilea rând, acum există Internetul, care permite identificarea cu ușurință a falsurilor literare. Pentru recunoașterea plagiatului evident al lui Ion Canna, a fost nevoie, în întunecații ani '50, de un proces lung și anevoios, de ședințe peste ședințe, și chiar și după ce Canna a fost retrogradat (mai degrabă datorită conjuncturii politice, decât necesității de a fi pedepsit pentru furt intelectual), el a rămas în continuare, ca „sfânt minor”, în „panteonul” literaturii așa-zis „moldovenești”. Astăzi, durează fix 30 de secunde ca să o identifiți pe Doina Uricariu în versurile publicate sub numele altcuiva și încă două minute ca să diseminezi informația pe atât de multe canale, încât ipochimenul să fie

denunțat definitiv drept ceea ce este. Și anume, un impostor, nu un scriitor.

În fine, convingerea unora că prin premii oficiale și campanii de presă orchestrate se poate impune o reputație e înduioșătoare și din cauză că – altă sechelă sovietică – ignoră un mic detaliu. Anume, faptul că, deși trăim în două state diferite, literatura română e una singură și nimeni nu mai poate împiedica reunificarea.

Prin urmare, orice judecată de valoare enunțată la Chișinău intră automat în circuitul valorilor naționale, care o redimensionează. Este imposibil azi să mai consacri scriitori „naționali” exclusiv în Basarabia, ignorând faptul că, poate, în restul literaturii române, critica nu susține această judecată de valoare. Nu vreau să spun, Doamne ferește!, că literatura română se scrie numai dincoace de Prut sau că verdictul criticii din Basarabia nu contează. Dimpotrivă. Atunci când literatura scrisă aici are valoare, ea are valoare peste tot. Atunci când verdictul criticii de la Chișinău sau Bălți este întemeiat, el este acceptat și la București, Iași sau Cluj. Numeroșii scriitori basarabeni care publică în țară, la mari edituri, ca și criticii basarabeni care au rubrici în publicațiile din România sau sunt nomi-

nalizați la marile premii, atestă această circulație firească a valorilor și a judecăților de valoare.

Când, însă, un premiu declarat drept *național* (las la o parte faptul că, totuși, o națiune „moldovenească” nu există) este atribuit, Dumnezeu știe cum, Domnului Nimeni, impostura nu are nicio șansă să treacă Prutul. Mai mult decât atât, prestigiul respectivului premiu se prăbușește fără drept de apel și, dintr-un instrument care ar fi trebuit să contribuie la mai buna cunoaștere a valorilor Basarabiei pe tot cuprinsul culturii române, el se transformă într-o simplă – dar ticăloasă! – risipă a banului public. Care, la Chișinău, e atât de scump...

Vreau, prin urmare, să spun că e cazul să fim mai severi cu aceste derapaje, deloc veniale, de la dreapta judecată. Un premiu care răsplătește nu valoarea, ci lipsa desăvârșită a acesteia, face mai mult rău decât absența oricărui premiu.

Cât despre păpușari, mă tem că nu-i nimic de făcut. Nu un articol critic îi va opri pe aceștia. Nu strică, însă, să le spunem că toate *giumbușlucurile* lor au viață scurtă. Țin cât un chef cu toasturi (și ele, mă tem, tot de proveniență sovietică...) la „Taifas” și nu trec nici măcar strada, darămite Prutul!

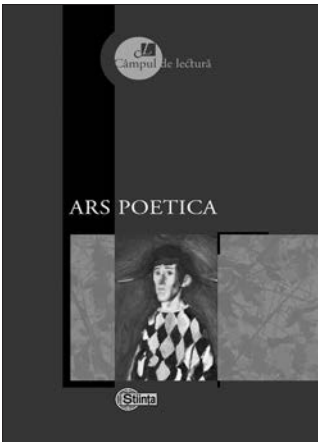
EDITURA ȘTIINȚA • CÂMPUL DE LECTURĂ

ION CREANGĂ, POVEȘTI
ANTOLOGIE
DE STANCU ILIN

POEȚI BASARABENI
CONTEMPORANI
ANTOLOGIE DE LUCIA ȚURCANU

ARS POETICA
ANTOLOGIE
DE ADRIAN CIUBOTARU

REFLEXE

PARADOXUL
FRAGMENTELOR
DE LIBERTATE

de ANA BLANDIANA

Nu mă îndoiesc că toate popoarele sunt, mai mult sau mai puțin, stranii, fiecare în felul său. Obsedant pentru mine este însă doar felul în care este ciudat poporul român.

S-a scris mult și eu însămi am scris adesea despre neobișnuit de redusă capacitate a românilor de a se solidariza, despre înclinația lor spre mărunțire, fărâmițare, dizolvare. De la Miorița la „capra vecinului” trecând prin pârele boierilor la Înalta Poartă și mult mai recente turnătorii la Securitate, istoria noastră sufletească și istoria noastră propriu-zisă ilustrează abundant această teză, despre care au scris autocritic numeroși intelectuali români, intelectuali fiind, de altfel, chiar subiecții predilecți ai fenomenului. Elanul autocritic ne face chiar să subliniem comparativ trăsăturile de sens opus ale altora și să ne singularizăm în defect. Nu sunt deloc convinsă că e așa. Cu cât m-am apropiat de un alt popor, cu cât i-am citit cărțile și istoria, cu cât l-am cunoscut la el acasă și mi-am făcut prieteni, am descoperit la toți, pe această temă, perspective la fel de autocritice, sprijinite pe exemple mai mult sau mai puțin asemănătoare.

Ceea ce ne singularizează într-adevăr nu este lipsa de coeziune, ci dimpotrivă, felul în care noi, cei atât de rar solidari

între noi, am dovedit o solidaritate milenară, ieșită din comun, cu propriile noastre rădăcini, ca și cum ceea ce nu reușea să se închege orizontal pe axa absciselor s-ar fi solidificat pe axa verticală a ordonatelor. Am fost împărțiți fără a fi întrebați în trei părți, care timp de secole au fost stăpânite de imperii dușmane și dușmane între ele. Am fost astfel, timp de veacuri (și de fapt încă mai suntem) „locul în care se bat munții în capete” cum atât de profund și de exact ne-am definit în basme. Și totuși n-am uitat – deși totul ne împingea să o facem – că suntem una, aducând la judecata istoriei proba de netăgăduit, aproape miraculoasă a limbii unice. Țăranii din Veneto abia dacă se pot înțelege cu cei din Toscana și nu înțeleg aproape nimic din siciliană, deși diversele provincii italiene au fost în evul mediu state stăpânite de nobilii locului, în timp ce ardelenii, muntenii, moldovenii, cu tot cu basarabienii și bucovinenii, stăpâniți o întreagă istorie de trei imperii care păreau de neînfrânt, au continuat să se țină strâns legați unii de alții prin aceeași limbă care nu i-a lăsat nici o clipă s-o uite sau să se uite unii pe alții. Între timp cele trei imperii au dispărut, unul dintre ele chiar de două ori, spre deosebire de limba care prin simpla ei existență li s-a opus.

Dar nu am început să scriu această pagină doar pentru a înălța o odă limbii române, ci pentru a încerca să înțeleg paradoxul potrivit căruia un popor format din indivizi înclinați să se descurce fiecare pe cont propriu, cum spunea un filosof interbelic, dă dovadă, istoric vorbind, de o capacitate de a nu uita și a nu renunța la propria sa definiție, care i-a asigurat o coeziune oarecum uimitoare. Se împlinesc o sută de ani din momentul în care această coeziune subterană a găsit prilejul, sperat de veacuri, de a primi forme instituționale și recunoscute internațional. A fost considerat un miracol, o victorie edificată de nenumărate înfrângeri, dar un miracol care nu ar fi avut cum să se nască fără miracolul mult mai adânc al încăpățănării de a nu ne îndoi niciodată de unitatea noastră. În pofida a tot ce trăiam și a tot ce ni se întâmpla și demonstra caracterul utopic al speranței noastre, am fost convinși că, împărțiți între imperii cu interese divergente, noi rămâneam un singur popor, care vorbea o singură limbă, purtător al unui adevăr indubitabil care nu avea nevoie de confirmările realității. Dovadă că în această credință nu a existat hiatus este felul în care, și în 1918, și în 1989, răsturnările tulburi ale continentului au funcționat ca un semnal al reaprin-

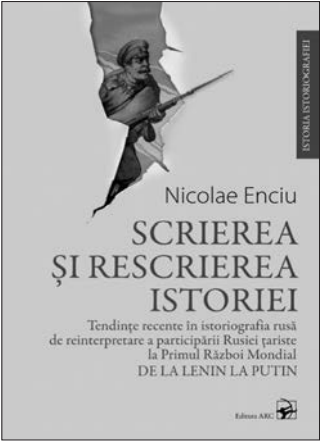
derii obsesiei. Și – și atunci când ne-am priceput să folosim cutremurele istoriei, și atunci când nu ne-am priceput – ea, obsesia, a rămas neschimbată.

Dar trebuie menționat că nu este vorba doar de obsesia unor elite politice și culturale. Când un eseist bucureștean – specializat *politically correct* în deconstrucția tuturor miturilor – a scris că, în timpul primului război mondial, țăranilor români din Transilvania nu le păsa dacă trăiau în România sau în Austro-Ungaria, iar ideea „unirii cu țara” le era indiferentă, a stârnit o adevărată furtună mediatică și virtuală, iar istoricii ardeleni au reamintit un val de documente și argumente demonstrând implicarea profund populară în lupta pentru crearea „României dodoloațe”. După cum miile de inscripții „Basarabia e România” pe zidurile orașelor universitare românești, scrise de studenți din Republica Moldova, dovedesc aceeași neistovită memorie și nevoie de implicare, dincolo de șansele politice ale victoriei ei. Faptul că există două state românești – cu același drapel și cu aceeași limbă – este desigur mai puțin decât dacă ar exista unul singur înglobându-le pe amândouă, dar este fără îndoială mai mult decât dacă cele două state nu și-ar afirma fără încetare identitatea, pe care, de altfel, nimeni nu o mai contestă, teoretic vorbind. N-ar mai fi nevoie decât ca realitatea la zi să se pună de acord cu visul istoric, indestructibil oricum, și care a dovedit că poate să existe și singur, în sine.

Spuneam că suntem un popor straniu pentru că suntem în stare să avem, ca popor, caracteristici pe care nu avem forța de a le exersa de la un individ la altul. Un popor este desigur mult mai mult decât suma celor care îl formează, dar e oare posibil să ne imaginăm un popor puternic format din oameni slabi, un popor inteligent format din persoane manipulabile, un popor cinstit format din indivizi corupți?

Dacă e adevărat că solidaritatea – pentru că despre ea este vorba – este superlativul libertății, înseamnă că, în mod curios, suntem mai liberi la un loc decât fiecare în parte. Și atunci nu e straniu că nu avem puterea de a ne adăuga fragmentele de libertate interioară, a fiecăruia dintre noi, celei istorice, când evident de asta ar depinde totul?

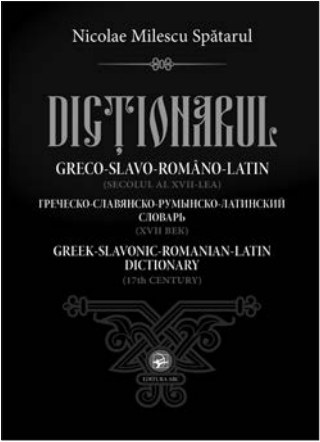
NOI APARTII • EDITURA ARC • NOI APARIȚII

NICOLAE ENCIU
SCRIEREA ȘI RESCRIEREA
ISTORIEI

EUGENIA BULAT
CE FACEM NOI
CU DOUĂ MARI TRISTEȚI?

NICOLAE MILESCU-SPĂTARU
DICȚIONARUL
GRECO-SLAVO-ROMÂNOLATIN

IN SFUMATO

de EUGEN LUNGU

RĂZLETE

ALTĂ POVESTE CU DEGETICA · EL ÎNFRÂNGERI TRANSFORMATE ÎN VICTORII

ALTĂ POVESTE CU DEGETICA

În politică, unde cafteala e regula jocului (deseori și la propriu), s-a întâmplat o minune – un lider a cedat întâietatea unui alt lider. Așa, din proprie inițiativă, fără să i se bage ace încinse sub unghii, fără să-i strângă cineva „biluțele” în menghină și nici măcar fără să fi fost șantajat pentru păcate reale sau inventate. De exemplu, pentru că a furat cireșe în copilărie sau a copiat la școală.

A cedat fiindcă a promis. Și asta era a doua minune – un politician să-și țină cuvântul dat!!! Mai ales că promisiunea îl dezavantaja –făgăduise să plece în caz că sondajele erau în favoarea celui alt. Sondajele l-au plasat pe locul doi și omul și-a onorat cuvântul. Gestul e dublu cavaleresc, dacă luăm în calcul că cel în favoarea căruia se ceda era o femeie.

Ați descifrat povestea – e vorba de Andrei Năstase care pleacă din cursa electorală și de Maia Sandu care rămâne. Mass-media a ricanat până adineauri fiindcă nimeni nu credea în plecări benevole din iluzia că poți fi ales președinte de țară.

Năstase a cedat întâietatea fără litanii demagogice și fără profeții apocaliptice – chipurile, o să vedeți voi, că dați de naiba fără mine! A plecat simplu de parcă ar fi cedat locul unei doamne în troleibuz.

Salut gestul care merită toată admirația noastră! Cel puțin în ochii mei, *ratingul* lui Andrei Năstase, ca om politic, a săltat brusc. Fie vorba între noi, nu prea credeam în el – mi se părea prea uns cu toate alifiile și prea se descurca fără mare efort în bulibășeala zilnică a politicii. Prea era ca peștele în apă în albia ei înmărmuritor de murdăra.

Ei bine, rocada s-a produs. Liderul dreptei, unul comun, va fi Maia Sandu. E deja o victorie, căci, de regulă, aerul politicii dă vertijie, crește țafna, aprinde

spirite și învălmășește mințile celor care se lansează în acest sport al șanselor. Din politică se iese doar după o serie de șuturi în posterior, nimeni nu-și face benevol bagajele. Nu în zadar a rămas ca o amintire frumoasă pașnicul Dioclețian, singurul împărat roman ieșit din proprie inițiativă „la pensie”.

Să admitem că povestea va continua și suava ex-ministru va ajunge președinte. Și dacă tot am pomenit de poveste, vă reamintesc aici că în basmul *Degetica*, Craiul Florilor propune ca numele gingașei și plăpândeii ființe să fie schimbat – fetița urma să se numească Maia. Avea el rațiunea sa: celălalt nume nu i se părea destul de sonor. Prea bine, iată că vom avea și noi un președinte care se va numi sonor Maia. Mă întreb însă imediat ce va face oare Degetica..., pardon, Maia noastră printre monștri? Cum le va ține piept celor pe care nu le-au putut înzăbăla brațe mai oțelite și pe care nu le-au înfrânat bestii politice la fel de feroce ca și monștrii de acum? Ce face Degetica dacă unul dintre netrebnici strănută? Va putea oare președintele-lujer să dea de pământ cu hidra cea cu mii de capete care sloboade altele asemeni de i se retează, cu mare anevoință, vreunul dintre ele? Va avea oare președinta o echipă care să-i susțină inițiativele, ca lucrurile să nu rămână baltă pe la jumătatea căii așa cum s-a întâmplat în ministerul pe care cu onoare l-a condus? Crede oare ea că cei care îi poartă acum sâmbetele vor deveni mielusei blânzi și docili și că toți se vor repezi valvârtej să-i execute ordinele?

Ei bine, dacă astea se vor întâmpla, ne vom trezi cu a treia minune și vom fi figuranții unei alte povești cu altă Degetică. Eu unul voi vota pentru Maia (Sandu, evident!) și-i îndemn și pe ceilalți să facă la fel, altfel vor veni peste noi ororile care ne-au ticăloșit prezentul și care ne amenință viitorul.

În minuni însă nu am crezut deloc, iar în povești cu atât mai puțin.

EL

Când treci pe lângă Universitate nu poți să nu-l observi – El și Foișorul de Foc, o atracție arhitecturală a urbei, sunt o prezență incontestabilă în zonă. Pare că ceva din impasibilitatea de piatră a turnului i s-a transmis și lui: poate sta ore în șir pe trotuar, în picioare, privind undeva pe deasupra grabei meschine a trecătorilor. E un tânăr al nimănui. De statură medie, hirsut, cu pletele și barba slinoase, cu haine rupte, împlătoșate și ele de murdărie, desculț, cu picioarele pământii de parcă ar fi în ciorapi, stă zilnic în fața Universității. Să tot aibă între treizeci și patruzeci de ani, deși barba mare și răsflocită îl îmbătrânește. Uneori pornește undeva. Merge încet, cufundat în abisul din sine, fără să vadă ceva sau pe cineva în jur. Totdeauna gravitează însă în același perimetru universitar. E un fost student? Ce dramă, ce accident psihic l-a avortat în stradă?

Nu cerșește. Dar cred că oamenii miiloși îi dau câte ceva – o haină, o fărâmă de pâine. E indiferent la aceste pomeni. L-am văzut desculț în ploaie, iar alături, pe pantofii care îi fuseseră dăruți probabil, stătea o bucată de colac frânt. Frânt ca și destinul lui de ordură a străzii. O fi având părinți, o mamă, cineva care să-l caute, să-l câineze, să-i spună un cuvânt de bine? Când treci pe lângă El, figura lui chistică te răvășește, privirea care s-a autoizolat parcă de toată deșertăciunea lumii, te răscolește până în adâncuri. Te încearcă atunci, vag, un sentiment surd de vinovăție în fața acestui monument în carne și oase al indiferenței umane. De unde e, cine e, dacă e dement, de ce nu e într-un azil?

Tace. Stă, de regulă, în același loc, cu privirea țintită totdeauna într-o singură direcție. Larma claxoanelor, forfota oamenilor, tinerii care trec grăbit strada înspre și dinspre Universitate, mirosul ademenitor de cafea și savarine de la cele două buticuri pe roți nu-l distrag

de la veghea sa zilnică. Privește cu ochi clari și decizi (lucizi oare?), cum spuneam, pe deasupra tuturor și numai nu duce mâna streșină ca să vadă ceva știut numai de El. Dacă ar avea o lampă, aş crede că e un avatar al anticului Diogene trimis de Zeus să caute un om în nenorocita noastră *Republic of Moldova*.

Acum s-a lăsat frigul și, desculț cum e, nemișcat, pare ceva mai palid ca de obicei. Ce va face când vor veni gerurile?

Când trec pe lângă El, fibra aceea subțire care vibrează în noi și care ne face să ne deosebim de animalul din desiș e gata să se rupă. Nu îndrăznesc să-i dau nimic – am văzut ce face cu ce i se dă. Mi-ar plăcea să cred că e tenacele entuziast al unui experiment ce testează solicitudinea umană. Că vor trece cele câteva luni de experiment epuizant și-și va relua, împăcat, locul între ai săi.

E o supapă ticăloasă această idee, căci altfel cum să nu-ți stea în gât îmbucătura când te întorci seara sub lumina casei tale, iar în jur, aici și aiurea, adastă desculțe atâtea ființe ale nimănui?

22 septembrie 2016

ÎNFRÂNGERI TRANSFORMATE ÎN VICTORII

Există oameni pe care un accident cu repercusiuni mai mult psihice decât fizice (o înfrângere, o mare pierdere, o boală, un divorț etc.) îi debusolează, îi pune pe tușă, îi face infirmi ca personalitate. Alții, dimpotrivă, făcuți zob, renasc din miile de fărâme peste care a trecut șenila nebuniei pe care o numim viață. Aceștia nu numai că renasc ca să vegeteze, ci se și ridică deasupra condiției, ades umile, de până la catastrofă.

Aurora Liiceanu mi s-a părut un strălucit exemplu în acest sens. Despărțirea de celebrul ei soț a marcat-o, a anulat-o ca om („Ajunsesem femeie de serviciu, dar asta, în loc să mă descurajeze, mi-a dat încredere”). Destrămarea unui tânăr cuplu e întotdeauna o dramă, mai ales atunci când soții au de împărțit și gânguritul unui copil. Drama a mobilizat-o însă să devină ea însăși o celebritate cunoscută acum și în mediile străineze.

Arcul care a propulsat-o în sus a fost (cine ar fi putut bănuși?) tocmai dezastreul despărțirii. Fiindcă în loc de a se abandona în nevralgii isterice, doamna a acționat după principiul „cui pe cui se scoate”. Psiholog de formație, a început prin a-și analiza cu sânge rece handicapul familial, publicând articol după articol și interviu după interviu, carte după carte, până când s-a impus ca un adevărat specialist într-o disciplină nouă – *psihologia pierderii*. Și asta cu un copil în brațe pe care a reușit să-l pună pe picioare.

Izbânda Aurorei Liiceanu (continuă să poarte un nume care probabil i-a dat fiori depresivi!) e mai mult decât o poveste de reușită personală. E o victorie emblematică a *eternului feminin* ieșit din condiția sa de *eternă fragilitate*. Fragilitate pe care bărbații o prețuiesc foarte mult (îi înduioșează și le exultă sentimentul de *macho!*), dar pe care o exploatează fără milă.

27 ianuarie 2016

CUM SĂ FA(BRI)CI UN MILIARD?

de EMILIAN GALAICU-PĂUN

Marele „cronopiu” argentinian Julio Cortazar (1914 – 1984) povestește, în *Ocolul zilei în optzeci de luni*, Art, 2014, despre „vocații care ating martiriul sau poezia”, aducând „exemplul unui domn care a falsificat bancnote de cea mai mare valoare (mai mică nu ar fi meritat efortul!), printr-un procedeu care a constat în decuparea a două sute de fâșii verticale, de un milimetru grosime, din două sute de bancnote reale, pentru ca apoi să unească fâșiile fără ca să se observe cea mai mică lipitură, și așa reușea să fabrice, cu cele două sute de fâșii, bancnota numărul două sute unu, care însemna câștigul lui” (p. 331-332).

Mi-am imaginat pentru o clipă cum autorii jafului de 1 miliard de dolari de la BEM (Banca de Economii) stau și decupează în câte o sută de fâșii bancnote de 100 \$, după care lipesc fâșiile la loc fără să se observe lipiturile, pentru a fabrica bancnota numărul 101. Și așa, și tot așa, zi și noapte, de nenumărate ori, până reușesc să obțină primul milion (știe ce știe geniul popular care spune că nu trebuie să-l întrebi nici odată pe-un om bogat cum a făcut primul milion) – după care procedura se reia de alte o mie de ori. Și miliardul e gata!

Sigur, cu bancnote de euro de maximă valoare (500 Euro), lucrurile ar fi mers mai repede, dar bancherii noștri nu sunt oameni cu fițe – se mulțumesc și cu dolari de daiboi! Și așa, trudind în sudoarea frunții, fabrică la bani, încât abia dacă reușesc unii și alții – să le spunem pe nume sau îi știe toată lumea?! – să-i scoată uuu-shor din țară! Adevărat că și țara își scoate oamenii la protest în Piața Marii Adunări Naționale, fie și cu întârziere și tot din pasa europenilor – dar ce sunt cele câteva zeci de mii de amărășteni față de un miliard de dolari?!

Iar dacă povestea cu decupatul bancnotei de 100 \$ într-o sută de fâșii vi se pare prea puțin credibilă în condițiile Republicii Moldova, am la îndemână altă versiune a evenimentelor – nu mai puțin poetică – datorată... istoriei literaturii. Ei bine, toată vina o poartă nu atât poetul Paul Celan (1920 – 1970), cât traducătorul lui în română Petre Solomon, care a ascuns în verbul a bea (în text, la prezent: bem) din celebra *Fugă macabră* întreg capitalul BEM, după cum urmează (nu am făcut decât să dau cu majuscule verbul trădător): „*Lapte negru al zorilor îl BEM către seară/ îl BEM la amiază dimineța și noaptea îl BEM/ îl BEM și îl BEM*”. Pe ei, bobor!

VIAȚA LITERARĂ

FESTIVALUL „DUMITRU MATCOVSCHI” EDIȚIA A V-A

Ajuns la ediția a V-a, Festivalul-Concurs Național de Poezie și Cântec „Dumitru Matcovschi” s-a desfășurat în zilele de 22 și 23 octombrie a.c., la Vadul Rașcov, satul de baștină al poetului.

Conform unei practici devenite deja tradiție, în prima zi a festivalului, participanții au depus flori la bustul scriitorului, dezvelit, în vara acestui an, în fața Casei de cultură și i-au vizitat – pentru o clipă de reculegere – mormântul aflat în cimitirul comunal. Apoi au vizitat casa familiei Matcovschi unde, în 2012, cu asentimentul și în prezența poetului, a fost inaugurat Muzeul Memorial „Dumitru Matcovschi”.

Festivalul a fost inaugurat, printr-un cuvânt introductiv, de directorul său – doamna Alina Ciobanu-Balan, președinta Asociației Obștești „În susținerea spritualității”. În cadrul manifestărilor din prima jumătate a zilei au luat cuvântul doamnele Rita Negru-Vodă, directoarea gimnaziului „Dumitru Matcovschi” din Vadul Rașcov; Svetlana Rotundu, președinta raionului Șoldănești; Valentina Rotaru, sora poetului, responsabilă – pe baze obștești – de buna funcționare a Casei-Muzeu „Dumitru Matcovschi”; istoricii literari Octavian Onea (din Ploiești, România) și Vasile Malanețchi, directorul Muzeului Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”.

În după amiaza zilei, la Casa de cultură, a avut loc un recital muzical-poetic, structurat tematic pe creația literar-artistică a scriitorului (poezie, proză, dramaturgie), presărat cu alocuțiuni ale invitaților. De astă data, conform agendei prestabilite

a festivalului, și-au anunțat prezența și au participat activ reprezentanți (elevi și profesori) de la patru gimnazii ce poartă numele lui Dumitru Matcovschi (cele din Chișinău, Soroca, Cotuienii-Mici raionul Sângerei și, bineînțeles, cel din Vadul Rașcov).

În cadrul programului, din seara zilei, au evoluat, cu o grijă deosebită pentru repertoriu, interpreții Suzana Popescu, Cristina Scarlat și Gheorghe Afroni, aplaudați îndelung de public pentru sinceritatea trăirii și căldura discursurilor vocale. S-a remarcat, de asemenea, teatrul „B.P. Hasdeu” din Cahul, care a prezentat, în regia lui Anatol Burlacu, spectacolul „Vine apa sau Nimfodora” după piesa omonimă a lui Dumitru Matcovschi. O impresie plăcută a produs și grupul minuscul de actori din trupa „Amicii Teatrului”, ce activează în cadrul Centrului de Creație al Copiilor din Șoldănești (conducător artistic Tatiana Vrajitoru), care a montat câteva scene din romanul matcovschian „Duda”.

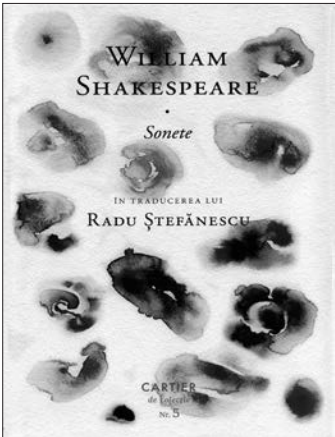
A doua zi a festivalului a fost rezervată integral amatorilor de cântec și poezie, indiferent de vârstă, gen și preferințe literar-artistice.

Anul acesta, președinte al juriului a fost scriitorul Petre Popa, directorul Teatrului „Veniamin Apostol” din Soroca. Din juriu au mai făcut parte poetul Nicolae Popa și doamnele Alexandrina Matcovschi, soția, și Dumitrița Smolnițchi, fiica scriitorului Dumitru Matcovschi.

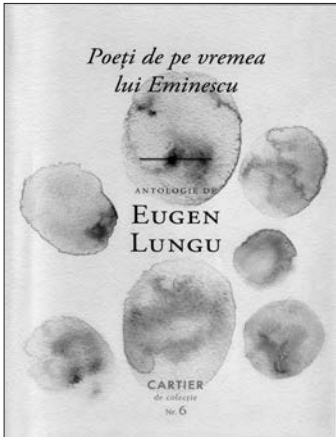
Un festival de zile mari!

Vasile MALANEȚCHI

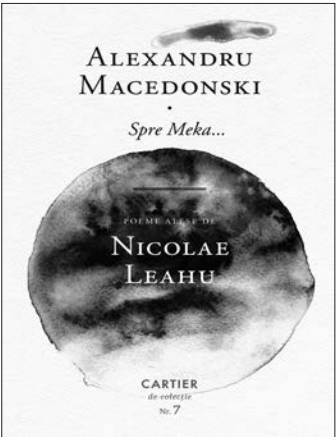
NOI APARIȚII | EDITURA CARTIER | NOI APARIȚII

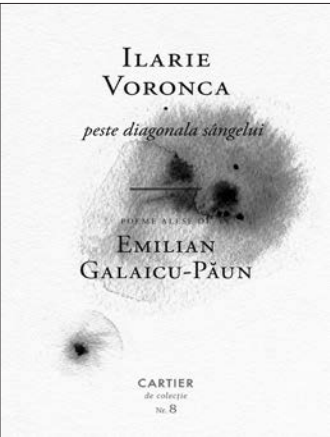
WILLIAM SHAKESPEARE
SONETE
ÎN TRADUCEREA
LUI RADU ȘTEFĂNESCU

POEȚI DE PE VREMEA
LUI EMINESCU
ANTOLOGIE DE EUGEN LUNGU

ALEXANDRU MACEDONSKI
SPRE MEKA...
POEME ALESE DE NICOLAE LEAHU

ILARIE VORONCA
PESTE DIAGONALA SÂNGELUI
POEME ALESE
DE EMILIAN GALAICU-PĂUN

NINA CORCINSCHI SI LECTURA CA ACT EROTIC

de MIRCEA V. CIOBANU

Dacă e adevărată clasificarea pe care o făceam acum câțiva ani buni, cu referință la critica noastră (autohtonă, basarabeană), atunci Nina Corcinschi ar trebui plasată la categoria critică universitară, doctă, filologică, metodică. Dar imediat, în interiorul acestei categorii, ar trebui făcută o specificație: ea este aici o excepție. În general, acest tip de critică e un fel de extensiune a preocupărilor tematice și tipologice ale profesorului sau cercetătorului. El vede toată literatura lumii prin prisma obiectului său de cercetare. El raportează orice scriere la, să zicem, Milescu-Spătaru, ori la „motivele miturilor fundamentale”, dacă nu la „structurile narative” (etc., etc.), care constituie subiectul tezei sale.

Nu e cazul Ninei Corcinschi. Ea își alege – ca victimă pentru disocierile sale critice – „cărțile care mă iubesc” și se deschide acestora, într-o plăcere a cititorului, nu într-o seacă și acră privire a medicului legist. Adevărat, în cazul în care criticul comentează doar lecturile de plăcere (în cheie barthesiană), îi poate scăpa privirea lucidă a judecății de valoare. Transformată în cititor îndrăgostit (à la Barthes, *bien sûr*), ea face eseuri, nu cronici/ exegeze.

Criticul din mine – chiar dacă adoră și el lecturile de plăcere – se încrunță. Or, cine atunci să limpezească lucrurile, să penalizeze derapajele și amatorismele, să creeze, implicit, sistemul axiologic? Dar regulile jocului le stabilește de fiecare dată autorul textului, important e ca ele să fie limpezi. Aici criticul își alege mai întâi un titlu explicit (*Cărțile care mă iubesc**), apoi explică într-o „Notă introductivă” că e vorba de „plăceri de duminică”.

Fiindcă oricum nu am să mă las și am să fac o critică a criticii, o lectură distantă și rece (în pofida dorinței autoarei de a mă cucerii și a mă topi), fac, deocamdată, o constatare care intră pe domeniul meu, al clasificărilor și ierarhiilor. Fiindcă acum cititorul are întotdeauna de unde să aleagă (din literatura panromânească, clasică și contemporană, din literatura lumii, de azi sau dintotdeauna), fiindcă el își poate permite să citească exclusiv din plăcerea de a citi, nu din datorie, literații autohtoni nu ar fi printre primii pe lista de lecturi (este citat în carte Alexandru Burlacu, cel care face descoperirea că „proză nu există”,

dar discuții despre ea se poartă!). Iată că Nina Corcinschi propune (implicit) o listă de cărți „de ale noastre”, citite cu plăcere și din plăcere.

Mecanismul însă nu funcționează perfect, din două motive. Unul de principiu: construit pe principiul lecturii „de plăcere”, volumul include în această categorie toate cărțile prezentate. Dar este evident că unele au nimerit aici din inerție. Dintr-o adormire a spiritului critic. Și atunci apare al doilea motiv, ca să-l salveze pe primul. Criticul își refuză adevărata disociere critică în favoarea unei plăceri uneori evident simulate. Metoda e simplă: scriind, d.e., despre un thriller politic autohton, autoarea... povestește conținutul acestuia și contextul politic. E aici și o greșală a mai multor critici, care se concentrează pe sursele ce alimentează un text și pe ce conține el, pe când textul literar contează întotdeauna prin ce produce acesta. S-ar numi, convențional și general, efectul estetic.

Nu e greu să observi care sunt autorii pe care criticul/ cititorul Nina Corcinschi îi gustă fără obligații, din pură satisfacție, cu adevărat, ca un gurmand: Emilian Galaicu-Păun, Nicolae Leahu, Grigore Chiper, Liliana Armașu, Călina Trifan, Ana Rapcea, Doina Postolache, Silvia Goteanschi, Silvia Caloianu, Aura Maru, Felix Nicolau, Mihaela Ursa.

Ce este de remarcat în mod special aici este că o bună parte din cronicile acestei cărți *conturează* un subiect de cercetare (și nu vin dintr-o temă predilectă a autorului). Unul privind erotismul scrisului/ lecturii, tradus în termeni de senzualitate, corporalitate, juisare fizică, nu doar intelectuală. Iată o concluzie la lectura unui poet cerebral, filosofic: „Îmbrățișarea sinonimă învăluirii este mișcarea predilectă a eului liric. Cadrul liric și cel grafic al poemelor stau la fel sub semnul apropierii și unirii. Parantezele din versuri induc vizual mișcarea de cuprindere ca stare de beatitudine a eului” („Alexandru Cosmescu. Gesturi, priviri, atingeri”).

În cazul lui Emilian Galaicu-Păun („Zonele erogene ale scriiturii” și „Emilian Galacu-Păun Țesut viu. 10X10: geometriile corintice ale erotismului”), criticul – aici nu poți fi feminist care să ignore amănuntul că exegetul e și femeie – se lasă mai întâi sedusă de erotismul scri-

erii galaico-păuniene, iar apoi ne seduce ea însăși cu arabescurile lascive ale propriul dans critic. În ideea lui Barthes, lectura unui text erotic e *voyeurism* pur, ba complicitate adevărată și participare la joc: „Autorul dorește să seducă nu doar prin cuvântul rostit, dar și prin cel scris. Și nu orice cuvânt scris, ci cel producător de senzații erotice. Lectura femeii ce urmărește a fi una de plăcere, potențată de fluidele erotice care circulă între ei doi și în care emoția vie și reală a cititoarei se contopește cu emoția literaturizată a personajelor prinse într-un încins joc sexual”.

Mai sunt și alte texte cu miza pe erotismul literaturii, senzualitate și corporalitate (d.e., cele două texte despre cărțile lui Paul Goma – sic!). Dar partea bună e că autoarea nu forțează nota, împingând – precum fac alți colegi – totul spre subiectul predilect, spre „tema de cercetare”. Scriind despre proza lui Grigore Chiper („Grigore Chiper. Plimbări narative prin nisipul realității”), criticul remarcă absolut pertinent faptul că scriitorul „împune aici o poetică a detaliului”. Și, mai departe, câteva fine precizări: „Naratorul lui are o acuitate a privirii care pulverizează lumea din jur în detalii. Privirea dezintegrează întregul, granulează peisajul din jur în fărâme de nisip, care, printre fire banale, au și firicele de pietre scumpe”.

O anume elevație (dar și grație, și discreție) a poeziei Silviei Caloianu este dedusă edificativ: „Silvia Caloianu preferă discursivitatea elevată (eu aș fi preferat: discursul elevat – mvc), fără a fi însă prea livrescă și încifrată. [...] Datele cotidianului și subtilitățile unei biografii spectaculoase în fond sunt convertite într-un sistem poetic puternic individualizat, respirând prin toți porii o eleganță firească, fără dichisul poeticității. Poeta știe să închege perfect o atmosferă de grații feminine, învăluite în parfum discret...”

Criticul observă un mod aparte de învăluire a cititorului în poezia Silviei Goteanschi („Silvia Goteanschi. Jocul pe funii lucioase”), nu înainte de a sublinia jocul ca spirit fondator al universului poetei („o hârjoană a fanteziei ei năvalnice în teatrul real al lumii”): „Mișcarea lirică e grațioasă, de încolăcire, răsucire, unduire feminină, tulburând simțurile cititorului cu linii și curbe într-o frământare imprevizibilă.”

Cum fiecare carte are timbrul ei, criticul încearcă să găsească detaliile care fac distincția. În cazul criticului Andrei Țurcanu, e vorba de „spiritul justițiar” și de convingerea criticului că el lansează „salve de adevăr”. În acest spirit, „opera literară îl preocupă doar ca rezonanță ontologică, ca sens arheic ce se descoperă în structurile ascunse ale imaginarii artistice”.

Un mic studiu despre Alexandru Burlacu („Alexandru Burlacu. Exegeze de pe insula lui Circe”) pune în lumină explorările arheologice ale cercetătorului-profesor în straturile abia sedimentate ale literaturii de acum câteva decenii. Este și el „justițiar”, literatura nu e privită în afara umanului și civicului. Unii protagoniști ai discuției (e vorba nu numai de scriitori, ci și de critici) mai sunt vii, textele discutate fac parte din literatura „activă”, cărțile lui A. Burlacu sunt, implicit, polemice. Chiar și autoarea polemizează uneori cu el. Adevărat, într-un loc ea îl apără pe Andrei Lupan („disidența” acestuia) cu argumentele lui Haralambie Corbu, iar peste câteva pagini același Corbu este ironizat „într-o tradiție satirică savuros-picantă”.

Un suport bun în „tema de cercetare” predilectă, despre literatura erotică, este textul intitulat „Mihaela Ursa. Înamoratul tratat de/ spre ficțiunea amoroasă”. O istorie a romanului de dragoste, dar și a

***NINA CORCINSCHI
CĂRȚILE CARE MĂ IUBESC
EDITURA JUNIMEA, IAȘI, 2016**

seducerii cititorului, permite o deschidere în substraturile conceptului de literatură. Cartea analizată, spune N.C., „cucerește nu doar prin conținut, prin faptul că-l conduce pe cititor spre cărți minunate de iubire, dar și prin deschiderea personală a autoarei față de acest subiect, prin voluptatea discursului postlectural”. Cartea Mihaelei Ursa este un fel de model de urmat pentru autoarea despre care scriem aici: „Rigiditatea proprie unui studiu științific este anulată în favoarea unui discurs tandru și feminin, ca o «cântare de curtezană», seducând, la rândul-i, cititorul.” Este chiar discursul care îi stă bine și Ninei Corcinschi.

Sinceră și atentă la textul comentat, aș zice chiar profesând o lectură – și o impresie – imediată și imediată, Nina Corcinschi are întotdeauna o reacție aproape spontană la cartea apărută. Sintezele construite sunt deduse din textele (literare) disociate, nu din biografii și construcții ale altora. Când se întâmplă – rar – să accepte grilele altora, farmecul se destramă. Mai vedem noi cum vor evolua lucrurile și ce va interesa, în timp, critica literară (istoria criticii arată că perspectivele s-au tot schimbat, adesea radical), dar acum chiar avem nevoie de exerciții pe textul literar. Cu concluzii care derivă din text, nu din contexte extratextuale.

Reproșurile pentru autoare au fost cumva rostite, aici am putea doar să rezumăm. Prima e egalizarea autorilor comentați. Problema e că nu numai că toți sunt diferiți, că nu sunt la fel, ci și că nu sunt la fel de buni. Iar confuzia pe care o produce egalizarea aprecierii e contraproductivă critic. Ca să nu mai spun că, fie și fără a compara unele cronici cu altele, unui autori cu alții, lectura exclusiv pozitivă (îmi vine să zic: excesiv de pozitivă) nu mai este o lectură critică. Scia, acum un deceniu și ceva, Nicolae Manolescu un editorial intitulat „Critică și iubire”, care începea, ex-abrupto, cu nedumerirea: „În principiu, nu prea văd ce legătură ar fi între critică și iubire”. Iar spre final urma o explicație: „Iubirea de literatură a criticii nu este nimic altceva decât o formă de onestitate: a spune adevărul tău despre cărți și despre scriitori”.

Genul de critică pozitivă place în mod special protagoniștilor cronicilor, dar critica trebuie să fie în serviciul cititorului, nu al autorului! Sunt de acord că artistul vrea aplauze, dar pentru autor există e-mail-ul. De ce trebuie consumat spațiul revistelor și al cărților? Sigur că există texte – exerciții de admirație, dar acestea sunt din genul eseului, aici obiectivele sunt cu totul altele, aici ierarhiile sunt făcute până la noi.

Rezumând, nu pot să nu recunosc că m-am topit, adesea, că m-am lăsat cucerit – benevol și nesilit de nimeni – de discursul autoarei. Că nu a fost tot timpul, ține de nuanțe, de capriciile mele. Spunea un prieten, poet-critic-filosof că dacă nu ar fi existat mofturi și capricii în dragoste, nu ar fi fost nevoie să apară Kamasutra.

O ALTĂ FATĂ A NUVELISTICII LUCRETIEI BARLADEANU

de ION CIOCANU

Am citit cu legitim interes și chiar cu o anumită plăcere reflecțiile dlui Mircea V. Ciobanu „Ingrediente și accesorii”, publicate în Revista Literară nr. 6 din 2016. Totul pare aici corect din punct de vedere teoretic, sunt și unele relaționări convingătoare cu modurile de a nara ale prozatoarei Lucreția Bărlădeanu în cartea *Tunica portocalie*, mai exact – cu lipsa de omogenitate a scrisului autoarei, cu oscilarea acesteia între eseu, crochiu, memorii și nuvela propriu-zisă. Publicarea reflecțiilor poate fi considerată binevenită pentru autoarea cărții și pentru alți analiști ai prozei de azi, într-o măsură – și pentru consumatorul ordinar al epicii scurte, care manifestă curiozitate intelectuală pentru dedesubturile construcției operei literare și pentru „tainele” funcționării bune sau mai puțin eficiente a mecanismelor care stau la baza „nașterii” nuvelei sau povestirii.

Dar lectura interesantelor meditații ale criticului a produs asupra noastră și o puternică insatisfacție, în sensul că ele nu pun în valoare toate prozele de calitate ale scriitoarei, până la urmă lasă în umbră câteva nuvele meritorii despre care publicul cititor nu este informat corect. Chiar prima lucrare din carte, *Prețul leacului*, despre doctorul insensibil, care lecuiește în chip miraculos boala de care suferă mama protagonistei lucrării, dar totodată o îmbolnăvește pe fiica acesteia (îi provoacă groaznice chinuri trupesti și sufletești). Conturarea acestui personaj, respingător în ultimă instanță, naște în sufletul cititorului o puternică dorință de blamare a comportamentului neetic și inuman al doctorului din a cărui cauză fiica mamei bolnave e pusă în situația de a degrada și ea din punct de vedere moral, în felul acesta retrăgându-se criminal din categoria fiicelor grijulii și iubitoare în aceea a mituitoarelor, respingătoare și ele, ca și medicii cu halate oribil maculate. Unicul personaj demn de simpatie rămâne mama protagonistei nuvelei, care, intuind cu sufletul ei sacrificiul pe care e nevoită să-l suporte fiica sa până să obțină leacul miraculos, refuză să-l mai ia, și astfel e sortită morții iminente.

Fără îndoială, merită să se discute despre „ingrediente” și „accesorii”, despre alegerea corectă a modalităților de a nara, la care apelează scriitoarea, dar esențial e – în cele din urmă – imaginea veridică a flagelului în care nimerește societatea băntuită de anomalii etice ca cea a medicului care profită de necazurile oamenilor, apoi și

cea a fiicei ajunsă nevoită să accepte condițiile bătrânului descreierat sub aspect etic, astfel descalificându-se – și ea – ca om. Or, mai ales în etapa de azi a stării de lucruri de la noi, tocmai o atare imagine prezintă interes: tocmai acest adevăr al scrierii autoarei e imperios să fie pus în atenția virtualilor cititori.

O altă nuvelă care se cere pusă în atenția potențialului cititor e, în ordinea plasării în carte, *Cioara*. Acel reprezentant plin de sine al separatiștilor abhazi, care încearcă s-o determine pe apetisanta româncă, sosită la simpozionul științific de la Suhumi, să accepte ideea despre separarea Republicii Moldova de Patria noastră istorică România („Și nu aveți orgoliul de a vă revendica o identitate proprie, odată ce aveți o țară independentă?...”), la început „părea un vultur gata să se lanseze în zbor” (p. 39), apoi – în urma unei scurte, dar răspicate conversații cu aceasta, dominată de fermitatea româncei care-i dă riposta necesară, – nu era decât „o cioară ce-și strânse aripile și se pregătea, resemnat, să ciupească ceea ce mai rămăsese din leșul unui imperiu care nu se lăsa, încă, îngropat” (p. 38, subl. n. – I.C.), constituie – în ciocnirea sa cu tânăra cercetătoare a folclorului românesc – miezul unei narațiuni de asemenea foarte actuală în probleme de căpetenie ale vieții spirituale contemporane. În primul rând personajele surprinse de Lucreția Bărlădeanu în momente cruciale (pentru felul lor de a fi și de a se manifesta) sunt impresionante și merită să fie apreciate conform valențelor etice net diferite. Apoi dialogul succint, dar în măsură să pună în relief aceste valențe, și expresia metaforică a ipostazelor în care apare insul abhaz separatist și fustangiu se întipăresc de nădejde în memoria lectorului fixat pe textul din pagină și, bineînțeles, pe subtextul etic sugerat de autoare.

Variații pe o temă poloneză impresionează prin evocarea de către scriitoare a călătoriei bunicii Nadejda de la Pădurea Domnească de pe malul Prutului la Tătărauca Veche de pe malul Nistrului, îndeosebi a întâlnirii ei cu haita de lupi în toiul nopții. Elementele pur memorialistice nu prejudiciază în mod fatal sensul și valoarea mesajului comunicat, chiar dacă sub acest aspect meditațiile pomenite mai devreme despre „ingrediente” și „accesorii” ar fi cazul s-o preocupe serios pe nuvelistă (și nu numai pe ea).

De altfel, și nuvela titulară a cărții suferă de prea multe amănunte („ingrediente” și

„accesorii”), dar este esențial valabilă prin „povestea” relațiilor amoroase ale protagoniștilor ei și prin conversația telefonică a bărbatului-personaj (cărui, vorba lui Mircea V. Ciobanu, nu-i stă bine în ipostaza de narator!) cu soțul Veronicăi, și Cécile păcătuiește prin plasarea personajului masculin în ipostaza de narator și obligat astfel să vorbească el însuși despre carențele felului său de a fi și, mai cu seamă, de a iubi; de altfel, e una dintre nuvelele cele mai bune din carte; și *Lecția de literatură* se cere redusă – acum în forul intim al cititorului! – la conținutul propriu-zis al destăinuirilor studentului Dan despre bunicul său.

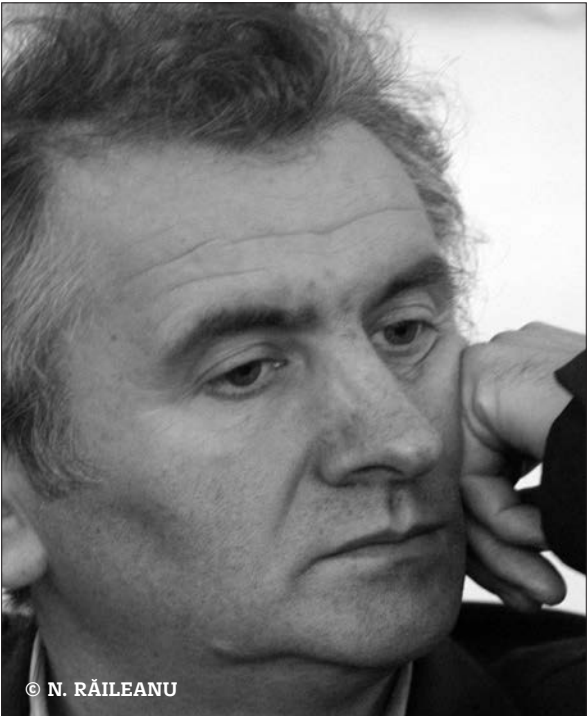
După atari constatări încetăm referințele concrete la reflecțiile preponderent teoretice ale lui Mircea V. Ciobanu, în scopul de a pune în evidență nuvela cea mai impresionantă, de-a dreptul memorabilă, a scriitoarei, care, împreună cu cele remarcate anterior ca fiind reușite, formează esența cărții *Tunica portocalie*.

E *Unda de șoc*, nici măcar pomenită în reflecțiile lui Mircea V. Ciobanu. De la bun început suntem frapați de nedumerirea personajului-narator, Claudiu, la lectura dosarului său de la Securitate, din care află că propria sa mamă – lucru inimaginabil – îl denunțase pentru că el intenționa să evadeze din România și să ceară azil politic în străinătate.

Dar până să aibă acces la dosar, o bănuie de trădare și denunț pe soția sa, Doina. Ne pomenim antrenăți într-un proces psihologic măcinător, al relațiilor puțin spus încordate ale personajului-narator cu soția sa. Apăruse tot atunci o bănuială de infidelitate a soției, urmată de o decizie neordinară a bărbatului lezat grav, chiar iremediabil, – evadarea din țară împreună cu fiica, Ana, și despărțirea (criminală în esență, deoarece bănuiala soției – de trădare, denunț, infidelitate conjugală – nu avea a se adevăra).

Suntem prinși în jocul necruțător al unor sentimente și acțiuni dictate în exclusivitate de situația nuvelistică arhicomplicată în care apare personajul-narator, iar din cauza lui – și fiica, pe care o instigase, neștiutor al adevărului despre adevărata denunțătoare la Securitate, împotriva mămicii.

Acțiunea nuvelei continuă prin maturizarea fiicei, îndrăgostirea acesteia de un tânăr spaniol, Diego, stabilirea legăturii Anei cu mămica sa, aflarea de către Claudiu a adevărului că „nu Doina fusese cea care-l turnase la

© N. RĂILEANU

POEZIE

MAREA BALACEALĂ*
de NICOLAE POPA

NICOLAE POPA S-A NĂSCUT LA 13 FEBRUARIE 1959, ÎN S. BUDA, CĂLĂRAȘI. A ABSOLVIT UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA, FACULTATEA DE ZIARISTICĂ (1983). A URMAT CURSURI LA INSTITUTUL DE LITERATURĂ „M. GORKI” DIN MOSCOVA (1989). REDACTOR LA REVISTA PENTRU TINERET „ORIZONTUL”. REDACTOR LA „LITERATURA ȘI ARTA”, LA SUPLIMENTUL LITERAR AL COTIDIANULUI „SFATUL ȚĂRII”. REDACTOR-ȘEF AL REVISTEI LITERARE „BASARABIA”. REDACTOR-ȘEF AL PUBLICAȚIEI „OPINIA”. MEMBRU AL UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA. **VOLUME PUBLICATE:** „TIMPUL PROBABIL” (DEBUT, 1983); „GHID PENTRU COMETA HALLEY” (POEME, 1987); „CUBUL DE ZAHĂR” (ROMAN, 1991, 2005); „LUNATICUL NOPTII SCITICE” (POEME, 1995); „PĂSĂRI MERGÂND PE JOS” (PROZĂ, 2001); „CAREUL CU RACI” (POEME, 2003); „AVIONUL MIROSEA A PEȘTE” (ROMAN, 2008); “BALCOANE CU ELEFANȚI” (CARTE PENTRU COPII, 2010); „ELEGIILE CASEI SCRITORILOR” (POEME, 2013). **PREMI:** PREMIUL TINERETULUI DIN REPUBLICA MOLDOVA (1988); PREMIUL USM (1996, 2001, 2003, 2014); PREMIUL USR (1996) Ș.A..

LA PORȚILE ORAȘULUI

Plângăciosule,
nu mai vărsa lacrimi de proastă calitate.
Când te învăluie plânsul,
când te sufocă lacrimile, ridică-ți fruntea și
îndreaptă-te spre Porțile Orașului.
Treci pe lângă Biserica din Lemn,
coboară la lac, scufundă-te și plângi mai departe.

Nu-ți face griji, nimeni nu va vedea
nicio lacrimă pe fața ta. Toți vor vedea
doar suprafața apei și chipul Bunului Dumnezeu
oglundit în ea, mai zâmbitor ca niciodată.

Căci, Mitrofane, Mitrofane, ia aminte:
Dumnezeu a făcut să fie pe pământ
mai multă apă, totuși, decât lacrimi,
că de-ar fi procedat invers,
tu ai fi fost acum un înecat
adus de valuri la Porțile Orașului
împreună cu ultimele scânduri
ale Bisericii din Lemn.

ANACONDA

Aspiră, hai, mai aspiră puțin! Își îndeamnă Mitrofan
aspiratorul. Suge, sugă-te-ar șerpil!
și anaconda aspiratorului continuă
să mai șerpuiască puțin prin apartament
în căutarea ultimului firicel de praf.

Dar într-o sâmbătă infestată de morbul
curățeniei generale anaconda începe a tânji,
nici de șerpuit nu șerpuiește,
nici de clocit microbi nu clocește,
numai icnește și se zvârcolește
și roagă să fie scoasă din priză.

I s-o fi oprit ceva în gât, i s-o fi pus ceva de-a cur-
mezișul,
își zice Mitrofan și purcede la inventarierea

bunurilor din casă. Toate par să fie la locul lor,
chiar și pantofii, și cizmele, și veioza și aragazul.

Dar simte totuși în preajmă un gol
în care-i gata să se prăbușească. Îl și găsește,
e în ungherul dinspre răsărit,
unde lipsește Icoana Sfântului Gheorghe cu sulită cu
tot.
A-ha, constată Mitrofan, ar reieși că
uciderea balaurului nu contenește niciodată.

NORII

Iată și norii! Apar de sub malul cu trestii,
lunecă lin la mari adâncimi
fără să tulbure măreția nămolului,
acoperind o clipă soarele și proiectând din adâncuri
o umbră tremurătoare pe fața lui Mitrofan.
Se apleacă mai atent peste oglinda apei
și observă că îi apare o nouă cută pe frunte,
o cută fragedă, ca de prunc,
și de-acum înainte ori de câte ori
norii pe cer și, respectiv, în apă
se vor întuneca devenind gri și apăsători,
această cută pe fruntea lui
va sângea.

VAGONUL

Traversează câmpia înzăpezită,
se scufundă până la brâu prin podgorii întroienite,
ajunge la marginea unui sat împotmolit în nămeți,
se oprește în fața unei case pustii
cu geamuri sparte,
cu ușa întredeschisă de fulgi,
dar pe semne că cineva a reușit să aprindă focul
în soba dintre pereții goi și căldura
pufăie ieșind prin hogeag
precum aburii unei locomotive cu aburi.
Urmează un țipăt de locomotivă străveche,
un țipăt năucitor care

trezește toate casele de-a lungul satului
făcându-le să se scuture de zăpadă.
Și el reușește să prindă ultimul vagon,
ultima casă locuită.

FERICIT

Trece o dronă pe deasupra lui.
În sfârșit, o dronă și pe deasupra lui.
Mai trece una,
trec o mulțime, argintii, în unghi ascuțit
și observă că una dintre ele
își întoarce spre el privirea-i
de viperă zburătoare
cercetându-l din cap până-n picioare
și făcându-l al naibii de fericit
fiindcă acum e și el Cineva pe aici,
prin zonă,
dacă e urmărit de o dronă!

RUFOASA

Peste câteva stații cu siguranță are să i se
întâmpale ceva. De fiecare dată când urcă
în troleu și dă cu ochii de blugii ruți în genunchi
ai unei puștoaice cu ochelari trandafirii -
parcă mereu aceiași - urmează o nenorocire.

Săptămâna trecută după ce a dat cu ochii
de genunchii unei asemenea ființe înghesuite
în pânza pantalonilor, a avut parte de
următorul incident: a călcat-o pe o bătrânică
pe picior și aceasta l-a mușcat de mână.
Norocul lui că bătrânică nu avea dinți.
Sau avea dar îi uitase acasă, în pahar.

Acum dă din nou cu ochii de blugi rufoși,
de ochelari trandafirii, iar troleul se smulge
din stație și el așteaptă să i se întâmple
ceva groaznic,

însă troleul trece din stație-n stație
până aude: "Stația terminus, str. Valea Crucii,
Porțile Orașului" și își dă seama că de data asta
nu i s-a întâmplat nimic deosebit,
nimeni nu l-a mușcat și nici el n-a mușcat
pe nimeni.

Ce să fie, ce să fie? îl chinuie întrebarea
luând-o spre lac. Plutește o vreme
pe oglinda apei cu ochii printre nori și brusc
își dă seama că de data asta s-a uitat
doar la ruptura blugilor,
doar la zdrențele albicioase,
nu și la genunchii golași de sub zdrențe
nerăbdători asemeni unor pui golași
să iasă printre plesnituri de găoace,
mama lor de puștoaice!

MAREA BĂLĂCEALĂ

Pas cu pas, postată cu postată, pâstaie cu pâstaie
Mitrofan scutură roua din lanul de mazăre
îclinat amețitor
spre iazul din vale unde boabele de rouă,
boabele de mazăre și boabele
ce cad sidefii din ochii lui
se rostogolesc și ajung să se bălăcească
în apa iazului împreună cu imensul stol de lebede
care a ocupat încă din zori toată oglinda apei.

El vede cât poate vedea printre lacrimi,
ca printre țurțuri sidefii, însă are chef
să se scalde printre lebede
și o i ia spre iaz, dar pe măsură ce se apropie,
iazul începe a se îndepărta cu oglindă cu tot,
apoi își ia zborul împreună cu lebedele.

Și lui Mitrofan nu-i rămâne decât
să se bălăcească în propriile lacrimi.

ORIGINI

Când a simțit pentru prima dată că își pierde
originile s-a întristat rău de tot, mai ales că el
era foarte mândru de originile sale sănătoase,
nimeni nu mai putea face ca el echilibristică
pe gura paharului stând în mâini și reușind
să se lase în interiorul paharului
ca un căprior în răcoarea izvorului
sorbind conținutul până la fund...
Acum înconjură paharul cu pași obișnuiți
în jurul mesei, în jurul terasei,
în jurul a tot ce i-ar putea împletici pașii

și susține că originile pierdute pot fi recuperate,
paharele nebăute – nul

NUCUL

Nu că Mitrofan ar fi un înfumurat în toamnă,
nu că l-ar atinge cineva cu un deget apărut
din nicăieri,
nu că s-ar lăsa acoperit de papagali
împotriva urăteniei generale,
nu că ar escalada raiul de pe pământ către raiul de
dincolo
și negăsind nimic ar reveni pe văile natale împăcat
cu soarta,
nu că i-ar sări țăndăra din nimic
fără să-i sară cu adevărat ceva, pur și simplu
se enervează văzând cum trei oameni ai legii,
în uniforme, cu pantofi lustruiți militarește,
cu epoleți strălucitori, cu bâte și veste antiglonț
și SNS-uri doldora de cuvinte de dragoste
cuplate cu vestele antiglonț acum bat un nuc
la Porțile Orașului,
antrenându-se.

SOMNUL

Mitrofan doarme numai și numai pe partea dreaptă,
iar când se întâmplă să adoarmă cu fața în sus
se trezește încuiat în întuneric
precum în sicriu și bate cu pumnii,
cu picioarele să dezbată capacul.

Se zbate așa până face plapoma ferfenițe
și iese printre zdrențe
în lumina veiozei ca un păianjen în bătaia lunii.
Când se întâmplă
să adoarmă pe partea stângă
crește sub el un balon străveziu în formă de inimă,
umflat de bătăile inimii lui
ca de-un copil obraznic
– buf! buf! buf! – fără simțul măsurii,
umflat special să plesnească.

Norocul lui că se trezește
o clipă mai devreme de a se produce plesnitura.
Și numai dormitul pe partea dreaptă
îl ia pe Mitrofan și îl poartă
spre treapta cea mai înaltă a adormiților,
unde sicriu nu e, nici întuneric nu e,
iar inima lui e o bufniță albă, convexă,
retrasă cu tot cu pleoape în pene:
- Hu-hu! Hu-hu! Dormi, Mitrofane, dormi,
nu te teme!

DULCELE MALL AL IEȘILOR

Gata, s-a săturat să se tot învârtă în jurul degetului
pe aceleași locuri. Își deschide viză,
urcă în autocar, trece Prutul
și își vede visul împlinit: ajunge și el la Iași.

Dar în loc să tragă de ușa Palatului
(se rușinează, e scris: Puul), în loc să intre
cu plecăciuni în Sala Voievozilor
închinându-se în fața fiecărui nimb,
îl împinge păcatul să se ia după apa
cascadelor din spatele Palatului
pomenindu-se în fața unei uși rotative,
o drăcovenie cu aripi de sticlă
ce se învâрте ca în jurul unui deget secret
ademenind lumea să intre în Mall.

Calcă și el în cerc, se lasă dus pe-nvârtite,
se învâрте cât se învâрте și se pomenește
iar afară, dat afară de fapt.
Intră iar în cerc și iar e dat afară
pe aceeași orbită. Dar își amintește
de învârtitul în jurul propriului deget
și intrând din nou în vârtej
se învâрте pe contrasens față de rotativă
și astfel țâșnește dincolo
ca o Chiriță-titirez cu fustele-i plutitoare
pierzându-se prin Dulcele Mall,
prin săli diamantine, printre coroane la preț redus
față de prețul coroanelor căzute cu tot cu cap,

ceea ce-i amintește de voievozii din deal
care parcă i-ar da în obraz
că nu dă semne de bună purtare,
și vrea să o ia înapoi spre Palat,
dar când să iasă rotativa îl readuce mereu înăuntru,
e o învârteală fără ieșire ca în cazul Nănești.
Își pune din nou în aplicare arătătorul
numai că după atâta învârteală acesta
și-a pierdut orientarea aducându-l mereu
înăuntru în loc să-l scoată afară,
poala Chiriței plutind tot mai rotitoare
prin fastuoasele săli,
făcând furori printre înțepenitele manechine,
crezându-se drept cel mai de seamă oaspete
al Palatului
cu degetul arătător ridicat la adevărata lui înălțime,
mult peste vârful nasului.

*** Poeme din volumul *Mitrofan plângăciosul*,
în curs de apariție**

11> Securitate..." (p. 103). Rămânem răvășiți de drama autentică a unui personaj
nuvelistic: „Da, Claudiu își amintea perfect. Acestea au fost gândurile care-i
roiau în minte atunci, vreo șapte ani în urmă, când aflase despre decesul
subit al Doinei. Acum stătea cu dosarul de la Securitate în față, stupefiat
și umilit. Nu mai știa ce să creadă. Deci nu Doina fusese cea care-l turnase la Se-
curitate? Și deci ea murise nu pentru că Dumnezeu o pedepsise, ci... el?” (Ibidem).
Culmea trăirilor personajului-narator e chiar starea acestuia în care se dezvăluie
esența nuvelei: „Dar el oare se gândise la toate acestea când a decis s-o ia pe Ana
cu el în exil și s-o despartă pentru totdeauna de maică-sa? El de ce a procedat așa?
Doar din dragoste pentru fiica sa și din dorința de a-i oferi șansa să trăiască într-o
țară liberă, ori a mai avut și alte socoteli? Nu a folosit această posibilitate pentru
a răzbuna o faptă care, iată, se adevărește că nu a fost comisă? Dar fata lui de ce
avea nevoie mai mult atunci: de prezența și dragostea mamei sale ori de libertate?
Dar, la o adică, ce să faci cu ea, cu libertatea, dacă nu ai parte de căldura maternă?

Și dacă mama sa l-a denunțat la Securitate deoarece considera asta o obligație
cetățenească? O datorie morală față de patria socialistă? Oare un sistem totalitar
poate transforma o trestie gânditoare într-o fiară?

Doamne, simțea că înnebunește..." (p. 105). E starea sufletească și intelectuală
cea mai tensionată din întreaga carte *Tunica portocalie*, una esențialmente dra-
matică, demnă de o nuvelă autentică; ne miră că a rămas neobservată de autorul
„Ingredientelor și accesoriilor”; îndeosebi pentru a o pune în atenția potențialului
cititor ne-am simțit obligați să așternem pe hârtie articolul de față ca o evidențiere
a acestei excelente nuvele și, totodată, a celorlalte calități neîndoielnice ale prozei
scurte a scriitoarei.

Adunarea Generală a USM: Andrei Burac și Mihaela Perciun

ADUNAREA GENERALĂ

A UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

7 OCTOMBRIE 2016

Adunarea Generală a USM: Grigore Chiper, Teo Chiriac, Arcadie Suceveanu

Adunarea Generală a USM: Vasile Romanciuc, Aliona Grati, Vladimir Beșleagă

COMUNICAT

În data de 7 octombrie 2016, la Chișinău, a avut loc Adunarea Generală ordinară de dare de seamă și alegeri a Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. La Adunare au participat 192 de delegați, astfel întrunindu-se cvorumul necesar pentru desfășurarea, în condiții statutare, a Adunării Generale ordinare a USM. La lucrările Adunării Generale ordinare au luat parte scriitori din toate generațiile, de la veteranii Vladimir Beșleagă, Mihail Gheorghe Cibotaru, Andrei Strâmbeanu, acad. Mihai Cimpoi, Ion Ciocanu, acad. Nicolae Bilețchi ș.a. până la reprezentanții celei mai tinere promoții.

În cursa electorală pentru funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor s-au înscris doi candidați, Arcadie Suceveanu și Aliona Grati, care și-au publicat programe-

le cu 15 zile înainte de Adunarea Generală, conform prevederilor Statutului USM.

Adunarea Generală ordinară de dare de seamă și alegeri a fost moderată de Teo Chiriac, vicepreședinte al USM. Președintele în exercițiu, Arcadie Suceveanu, a prezentat Raportul de activitate pentru perioada dintre Adunarea Generală extraordinară de dare de seamă și alegeri din 5 octombrie 2012 și Adunarea Generală ordinară de dare de seamă și alegeri din 7 octombrie 2016. Scriitorul Vasile Șoimaru a prezentat Raportul Comisiei de Cenzori a USM. Pe marginea celor două rapoarte au avut loc dezbateri. Adunarea a aprobat în unanimitate Raportul de activitate al președintelui în exercițiu, Raportul Comisiei de Cenzori și activitatea Consiliului USM. În continuare, cei doi candidați la președinția

Uniunii Scriitorilor, Arcadie Suceveanu și Aliona Grati, și-au prezentat programele de activitate pentru viitorul mandat și au răspuns la întrebările colegilor de breaslă pe marginea programelor.

Adunarea a ales Comisia de numărare și validare a voturilor, după care președintele Adunării a citit listele candidaților la funcția de președinte și de membru al Consiliului USM, anunțând procedura de vot secret stabilită prin Statut.

După desfășurarea scrutinului, Comisia de numărare și validare a voturilor a prezentat Adunării rezultatele alegerilor. Arcadie Suceveanu a întrunit 111 voturi, iar Aliona Grati – 66 de voturi. Astfel, Președinte al USM a fost reales Arcadie Suceveanu.

În Consiliul Uniunii Scriitorilor au fost aleși următorii scriitori (în ordinea

numărului de voturi întrunit): Teo Chiriac, Nicolae Rusu, Mihai Cimpoi, Arcadie Suceveanu, Nicolae Dabija, Vitalie Ciobanu, Aliona Grati, Grigore Chiper, Leo Butnaru, Ion Anton, Vladimir Beșleagă, Nicolae Negru, Val Butnaru, Valeriu Matei, Dumitru Crudu.

În Comisia de Cenzori au fost aleși următorii membri ai Uniunii Scriitorilor: Ioan Mânăscuță, Mihaela Perciun, Victor Vasilache, Radmila Popovici-Paraschiv, Renata Verejanu.

În cadrul Adunării Generale au fost aprobate și unele modificări și completări la Statutul USM.

Adunarea Generală ordinară a aprobat în unanimitate rezultatele alegerilor.

Consiliul Uniunii Scriitorilor din Moldova

REZOLUȚIA

ADUNĂRII GENERALE A UNIUNII SCRITORILOR DESPRE SITUAȚIA SOCIAL-POLITICĂ ȘI CRIZA MORALĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA

Reunită în Adunarea sa Generală din 7 octombrie 2016, Uniunea Scriitorilor din Moldova își exprimă îngrijorarea cu privire la degradarea stării de lucruri din țară. Campania electorală, care oficial a început pe 1 octombrie 2016, se desfășoară pe fundalul unei crize politice, economice și sociale fără precedent. Furtul miliardului de dolari din bănci, transferarea acestei fraude în datorie publică, plasează pe umerii populației o povară fiscală insuportabilă, și asta după ce veniturile cetățenilor au scăzut dramatic în ultimii ani. Actuala guvernare nu întreprinde eforturi convingătoare pentru o anchetă onestă și obiectivă a acestui jaf monstruos, actul de justiție este unul mimat, selectiv.

Sărăcia tot mai copleșitoare, exodul populației, blocarea finanțării externe și incapacitatea puterii de a

atrage și proteja investiții străine în economia națională, corupția politică, nepotismul, ineficiența instituțiilor publice ș.a.m.d. au condus la faptul că în societate s-a instaurat o stare de confuzie, pasivitate și abandon. Suntem într-o profundă criză morală. Pe acest fundal există pericolul ca forțe politice revanșarde, care vor să întoarcă Moldova de pe drumul european, să-și adjudece funcția de șef al statului în alegerile din 30 octombrie.

Uniunea Scriitorilor este îngrijorată de atacurile asupra valorilor identitare românești, atacuri care s-au înțesat în ultimul timp. Misiunea partidelor pro-Est este facilitată de actuala guvernare care a compromis parcursul european, deși l-a invocat mereu demagogic pentru a câștiga puncte electorale.

Uniunea Scriitorilor, conștientă de rolul său de formator și promotor al conștiinței naționale, îndeamnă societatea, partidele politice la o atitudine responsabilă în aceste alegeri, care să mențină speranța europeană pe agenda publică.

Facem apel la forțele politice din opoziția proeuropeană să își respecte angajamentul susținerii unui candidat comun la prezidențiale. Un președinte al tuturor cetățenilor, care să fie în afara oricăror suspiciuni de corupție și apartenență la anumite cercuri de interese, va impulsiiona instaurarea unui autentic stat de drept, va contribui la schimbarea clasei politice, va lansa procesul de reformare a Republicii Moldova în toate domeniile.

RAPORTUL DE ACTIVITATE

AL PREȘEDINTELUI UNIUNII SCRITORILOR DIN MOLDOVA, ARCADIE SUCEVEANU PENTRU PERIOADA DE MANDAT OCTOMBRIE 2012-OCTOMBRIE 2016

Trăim într-un timp al pragmatismului și al proliferării materiale, al confuziei de valori și al crizei de lectură. Cartea, literatura, arta își află tot mai greu locul în această lume grăbită de Cronos și înrobite de materialitate.

Criza culturii e o realitate ce nu poate să nu ne îngrijoreze. Și aici mă refer la marea cultură, guvernată de nemuritoarele legi ale artei, nu la cultura guvernată de hapsănătatea legilor societății de consum, care nu e decât un kitsch, un simulacru, o povară greu de suportat de adevărații oameni de cultură. Fiecare dintre noi simte această realitate pe pielea proprie.

În afară de premiile literare, destul de modeste financiar, și micile onorarii, cu totul întâmplătoare, nu există alte venituri de care să se bucure un scriitor contemporan. Oricât de multe cărți și publicații ați avea consemnate în CV, nu cred că cineva dintre dumneavoastră ar putea să spună că poate să trăiască din scris. Iar dacă există cumva vreo excepție, și eu cred că există, aceasta – cu toate felicitările pe care le merită cel care a reușit să o demonstreze – nu poate decât să confirme regula. Iar regula e dură.

Scriitorii, care au revoluționat practic societatea basarabeană, angajând-o puternic, cu un sfert de secol în urmă, în lupta pentru independență și suveranitate, au primit ca recompensă, de la clasa politică venită la putere, doar privațiuni, desconsiderație și nedreptăți. Astfel, în loc să li se recunoască meritele și să se bucure de beneficiile noii orânduiri sociale, pentru care au luptat, sacrificându-și scrisul, ei au fost transformați peste noapte în victime ale propriei lor lupte. Întotdeauna adevărul istoric se vede mai bine de la distanță timpului trecut, așa că putem spune acum cu certitudine că, după destrămarea odiosului imperiu sovietic, scriitorul basarabean a devenit victima unei perioade istorice greu de suportat, a unei societăți fetișizate, aflate în răspăr cu valorile spiritului uman. Se creează impresia că Guvernul R. Moldova, clasa politică, legiuitorii și toată funcționăria de rang înalt a statului, în goană după profit și căpătuială, vor să ne sugereze ideea că societatea basarabeană poate trăi și fără cultură. Cel puțin la ora actuală. Muzele nu cer mâncare. Să trăiască din aer, ca și până acum. Muzele nu dau semne că s-au săturat, după ce le arunci un os. Ce rost are să le mai dai de mâncare?! Așa gândesc, din păcate, conducătorii republicii noastre. Ei n-au ajuns încă să conștientizeze faptul că roadele culturii se văd în timp, că revistele, cartea, teatrele, arta plastică trebuie puse sub protecția statului, așa cum se întâmplă în țările civilizate, că o editură sau o uniune de creație nu trebuie să fie impozitate la fel ca o fabrică de salam. Productivitatea muncii în Japonia se află în strânsă corelație cu investițiile pe care japonezii le fac în cultură. La fel e și cu eradicarea criminalității și dispariția aproape totală a pușcăriilor în țări ca Olanda sau Suedia. Rentabilitatea literaturii se manifestă, ori nu, în frumusețea relațiilor umane, în limba vorbită în școli și la posturile de televiziune, în instituțiile de stat ori

pe stradă, în sănătatea intelectului, în capacitatea omului de a se manifesta ca ființă liberă, sensibilă și gânditoare.

Clasa noastră politică ar trebui să înțeleagă, odată și odată, că RM, neavând nicio șansă să performeze în industrie sau agricultură, poate să compenseze acest handicap prin transformarea culturii într-un domeniu privilegiat de dezvoltare. Cultura poate fi unicul ei „produs” de export. Prin realizări de performanță în domeniul culturii, atât de apreciate în lumea civilizată, RM poate să-și ridice, în mod neașteptat de repede, prestigiul, să se facă mai vizibilă în plan internațional, să iasă, în sfârșit, din conul de umbră în care se află de 25 de ani, ca mic și nesemnificativ stățișor, rezultat din destrămarea bruscă a faimosului imperiu roșu.

USM este „prinsă”, ca să folosesc, cu îngăduința dvs., un termen mai popular, în două programe ale Ministerului Culturii: programul de proiecte culturale pentru asociațiile obștești și programul de editare a cărții naționale. Aceasta-i toată susținerea primită de la stat. În legătură cu primul program, țin să vă informez, stimați colegi, că USM beneficiază anual, ca și toate celelalte uniuni de creație din republică, de finanțarea, în proporție de 90 la sută, a trei sau, în cel mai fericit caz, a patru proiecte culturale. Dar vreau să vă spun că banii vin cu mare întârziere, abia spre sfârșitul anului, după ce sunt prezentate la Minister facturile cu sumele cheltuite. Deci, trebuie să avem banii noștri ca să putem derula aceste proiecte. Nu primim nici un ban în avans, cheltuielile fiindu-ne decontate abia după încheierea proiectelor. În legătură cu cel de al doilea program finanțat de stat, țin să vă raportez că derularea lui asigură editarea unui număr de 15-20 de titluri de carte pe an. E un program de care pot beneficia doar autorii care sunt membri ai USM. E o realizare. Lucrările tipărite ajung în fondul bibliotecilor publice. Partea proastă e că unele tiraje sunt foarte mici (200 – 300 de exemplare), iar drepturile de autor sunt insignifiante.

Mulțumim statului pentru subvenționarea acestor două programe. Dar parcă e prea puțin pentru o uniune de creație. O fi crezând oare cei ce fac bugete ministeriale că economisind câțiva lei, pe care-i refuză Ministerului Culturii sub al cărui patronaj se află Uniunea Scriitorilor, rezolvă marile probleme economice și sociale cu care se confruntă republica?! Nu vom înțelege niciodată rațiunea care a stat la baza deciziei de a scoate uniunile de creație din categoria instituțiilor bugetare. Și asta în timp ce partidele politice și unele instituții, cu proprietăți sau cu profit semnificativ, obțin finanțări grase din partea statului. Pentru ele statul nu mai e o oaie steapă, ci o vacă bună de muls. E și aici o problemă. O vom pune în fața legiuitorilor, vom insista ca forul legislativ să găsească o soluție echitabilă.

Dar și în lipsa subvențiilor de stat, Uniunea Scriitorilor și-a organizat de așa manieră activitatea în perioada celor patru ani de mandat încât, strângând cureaua și gestionând rațional resursele

interne, a reușit nu numai să funcționeze fără frisoane, ci chiar să performeze în anumite domenii. Am demarat și am dus la îndeplinire un program de reformă, restructurând și renovând instituția scriitoricească. Totodată, am introdus în stilul de conducere al instituției și în modul de realizare a acțiunilor noastre mai multă coerență, ordine și disciplină. În pofida dificultăților, opreliștilor și subminărilor de tot felul, am reușit să imprimăm un nou impuls activității noastre, să renunțăm la vechile practici de aflare în treabă, să conferim noi valențe vechilor politici culturale, să introducem noi strategii de dezvoltare a breslei, să aducem noi proiecte la Uniune și un nou suflu în derularea acestor proiecte.

O importantă realizare din perioada mea de mandat este lansarea organului de presă al USM, *Revista literară*. De mai mulți ani căutam susținere financiară la diverse autorități și instituții, dar abia anul trecut am reușit să obținem, din partea Departamentului Politici pentru Relații cu Românii de Pretutindeni un mic sprijin care ne-a permis să achităm tiparul primelor două numere ale revistei apărute la sfârșit de an. Anul acesta, obținând un sprijin ceva mai consistent din partea ICR și permițându-ne o suplimentare a acestuia din bugetul uniunii, am reușit să asigurăm apariția lunară sistematică a revistei. Dorim ca cititorul să descopere în paginile organului de presă al USM tabloul sinoptic și pulsul adevărat al literelor basarabene, să-și creeze o imagine veridică despre literatura scrisă la noi în ultimii ani, despre realizările literare de ultimă oră, despre noile încercări ale autorilor basarabeni de a fi în pas cu cele mai recente realizări ale colegilor lor de breaslă din România și din spațiul european, despre noile modalități de a face literatură, despre noile tehnici de analiză a textului literar, despre tendințele novatoare din literatura mondială, despre dialogul ideilor literare de la noi și de aiurea, într-un cuvânt, despre tot ce poate să intereseze o minte iscoditoare și un spirit incitat de ceea ce produc sau pot să producă scriitorii.

În cei patru ani de mandat am avut bucuria să constat că ogorul literelor noastre a dat roade bogate: au apărut cărți importante de poezie, de proză, de critică literară, de eseuri, de publicistică literară, unele dintre ele având norocul să fie premiate de USM și chiar deUSR. Scriitorii noștri au participat la mai multe evenimente cu caracter național și internațional, între care voi numi doar câteva: Salonul de carte de la Paris (2013, 2015, 2016), Turnirul de poezie de la Balcic-Bulgaria (2015), Turnirul de poezie de la Neptun (2016), unde poeții noștri au demonstrat performanță, plasându-se pe primele locuri în clasamentul stabilit de comisii de jurizare extrem de exigente. Nu mai puțin importante, ca valoare și rezonanță, au fost: Festivalul de poezie „Drumuri despică” de la Uzdin, Serbia (2014, 2016), Ziua culturii române celebrată în Olanda și Belgia (2015), Festivalul Hlebnikov de la Cazan, Festivalul internațional de poezie de la Medelin, Columbia (2015),

Festivalul Internațional de literatură și traducere (2-13 – 2015), Festivalul București – Chișinău – Orheiul-Vechi, Festivalul Poezia la Iași (2014 – 2016), Festivalul Internațional de poezie „Mihai Eminescu” de la Craiova (2015) ș.a. Am insistat în mod deosebit, în perioada raportată, să punem accentul pe refacerea instituției traducerii, invitând la Chișinău traducători din limba română în alte limbi europene, cu scopul de a promova literatura noastră în alte spații de cultură. Acțiunile organizate în acest scop au sporit vizibilitatea și șansa noastră de integrare în circuitul larg al valorilor românești, de participare la dialogul dintre culturi, au contribuit la o mai profundă sincronizare a literaturii române din Basarabia, cu literatura română de dincolo de Prut. Cărțile autorilor noștri, apărute în colecții prestigioase la edituri din România, ca și antologiile traduse în limbile franceză, engleză, italiană, neerlandeză, rusă, ucraineană, tătară, cehă, bulgară etc., i-au oferit cititorului de la noi și de pe alte meridiane ale globului revelația unor lumi ficționale originale și a unui demers cultural-literar modern, decomplexat și dezinhibat, pe deplin sincronizat cu tipul de demers specific literaturilor europene.

De șase ani Uniunea Scriitorilor organizează la Chișinău Festivalul internațional „Primăvara europeană a poezilor”, cel mai important, după părerea noastră, eveniment cultural al anului. La el au participat numeroși scriitori și traducători din mai multe țări europene, din America Latină și Africa: Jorge Justo Padron din Spania, candidat la Premiul Nobel, Jan Willem Bos și Jan H. Mysjkin din Olanda, Jean-Luis Courriol din Franța, Anita Bernacchia din Italia, Gherhardt Csejka din Germania, Attila Balach din Slovacia, Jiri Nacinec și Lidia Nacincova din Cehia, Galina Tarsiuk și Teodizia Zarivna din Ucraina, Lilia Gazizova din Tatarstan, Evgheni Stepanov din Rusia ș.a. Aceștia și alți colegi de-ai lor de breaslă traduc și popularizează în străinătate cele mai bune texte ale autorilor basarabeni. Voi consemna aici doar câteva din ultimele apariții editoriale străine cu traduceri din autori basarabeni: *Oglin-da noastră*, un volum cu 22 de prozatori din RM în traducere cehă (2014), *Noua Danemarcă*, o antologie de poezie din R. Moldova în limba maghiară (2015), *Floare de sânge cu petale ninse*, o altă antologie de poezie basarabeană în traducere neerlandeză (2015), în sens opus, o simpatică antologie de poezie din RM în limba tătară (2015), o microantologie de poezie din RM în traducere franceză, realizată de Linda Maria Baros și publicată în revista *La traductiere* (2016), volume semnate de Aureliu Busuioc, Leo Butnar, Nicolae Dabija, Iulian Ciocan, Emilian Galaicu-Păun, Nicolae Rusu, Vladimir Beșleagă, Lucreția Bârlădeanu, Nicolae Spătaru, Dumitru Crudu, Radmila Popovici-Paraschiv, Silvia Goteanschi, Margareta Curtescu ș.a. Am scos și noi la Chișinău, în limba română, o antologie de proză scurtă cehă, *Coama leului pe pernă*, o antologie de poezie neerlandeză în traducere română, *Cu picioarele afară*, ambele apărute la Editura ARC, un volum de

INTERVIU

realizat de
ADRIAN CIUBOTARU

GHEORGHE ERIZANU: „BIBLIOTECILE FAC CIVILIZAȚII. CĂRȚILE PROAȘTE FAC MACULATURA...”

© Véronique North-Minca

CU DIRECTORUL EDITURII CARTIER, DOMNUL GHEORGHE ERIZANU, DESPRE ACTIVITATEA SA DE EDITOR, LIBRAR, SRIITOR, BLOGGER, DESPRE CULTURĂ, VALORI ȘI NONVALORI, „TĂCEREA LAȘITĂȚII” ȘI PLĂCEREA DE A „RISCA CU VALORILE UNIVERSALE”.

Adrian Ciubotaru: Stimate dle Gheorghe Erizanu, sunteți directorul editurii basarabene cu cea mai bună imagine, o recunosc cititorii profesioniști de pe ambele maluri ale Prutului, o recunosc colegii, partenerii și chiar concurenții Cartierului. Totodată, sunteți scriitor, blogger cunoscut și apreciat de intelectuali – unii vă consideră formator de opinie în spațiul mediatic autohton. Un critic literar v-a proclamat recent descălecător al unui nou gen literar, „blogograma”. În trecut, ați prezentat și moderat discuții despre cărți la un post de televiziune privat. Aparent, le-ați reușit pe toate. Ce vă lipsește?

Gheorghe Erizanu: Mulțumim pentru aprecieri. Recunosc, cam multe. Și poate unele exagerate. Nu mi-am pus niciodată întrebarea ce-mi lipsește. Pur și simplu, încerc să-mi fac munca. Am fost obișnuit că un lucru trebuie făcut bine. Oricum, pierzi același timp și pentru un lucru bine făcut și pentru unul prost făcut. E mai simplu atunci să-l faci bine.

Am mari îndoieli că sunt un formator de opinie. Pledez pentru normalitate și firesc. Dar suntem înconjurați de ipocrizie, prostie, aroganță și mulți bulbuci opaci. „Opiniomanul” decade din orgoliile mele. Și din aprecierile de mai sus. Nu avem suport.

Pledez împotriva bigoților. Iar ei se aburcă în ierarhia socială tot mai sus. Pledez pentru bun-simț. Dar societatea îl trimite după ușă. Pledez pentru un sistem de valori pe merite. Dar lumea preferă valorile din decalogul „principiilor” nașului. Pledez pentru o competiție deschisă. Dar trăim în mahalaua relațiilor închise. Prefer vorba germană – un om, un cuvânt –, dar sunt tras de mână pe la spate. Sau mi se dă cu ghiontul. În șoaptă.

Aparent, am avut o emisiune despre cărți. Dar am fost plecat la timp. Dumnezeu mă iubește. Păcat că nu mai apar și alte emisiuni despre cărți. Vorbesc de emisiuni tv fără busuioac, horbotică și năframă.

„Blogograma”, noul gen literar, dreptul de autor îi aparține lui Eugen Lungu. Am început să scriu texte pe blog pentru a atrage eventualul cititor de cărți pe site-ul editurii. Astfel să aștepte și noutățile editoriale. Și ca să nu-mi crească păr în urechi. Se zice că dacă Dumnezeu ți-a dat o vocație și tu nu ai grijă de ea, atunci ești pedepsit. Și-ți crește păr în urechi. Mi s-a părut că

voia să iasă. Acum nu mai crește. Recunosc, îmi lipsește timpul. Să mă opresc din muncă. Ca să fac și niște bani. Parcă așa zicea Rockefeller sau, poate, Sturza.

Și încă ceva. Poate voi apuca și vremuri când voi citi din plăcere texte dragi mie. Fără deformare profesională. Și doar din cărți. Fără manuscrise.

A.C.: Ce le lipsește editurilor din RM, întregului sistem editorial local, pentru a putea fi comparate cu editurile din Occident sau cu cele din România? Ce nu merge bine în afacerea editorială moldovenească? Au editurile partea lor de vină pentru dezinteresul manifestat de cetățeanul RM față de carte?

Gh.E.: Nu-mi prea place să vorbesc despre lucruri generale. Nu sunt unul dintre cei care muncesc la salvarea lumii. Încerc să-mi fac doar munca mea. Cu editurile din România ne putem compara. Nu e bai. Nici nu vreau să fac diferența dintre editorul român din București cu cel din Iași sau Chișinău. Cu unele edituri din Occident, de asemenea, ne putem compara. Nu ne putem compara cu editurile din Marea Britanie, SUA, Franța, Germania, Spania. Care au o altă piață de vânzare decât editorii români. Pe de altă parte, ca informație, un editor român lucrează cu tiraje de 500-1500 de exemplare la o populație de cca douăzeci de milioane. Editorul maghiar lucrează cu tiraje de 3000-5000 de exemplare la o populație de nouă milioane. Avem o problemă mare cu cititorul român. Bineînțeles, vina cea mare o purtăm noi, editorii. Vorba lui Puzo, dă-i unui editor să vândă o cutie de caviar și nu o va putea vinde nici cu zece cenți. Pe de altă parte, în lungul lanț al formării cititorului, editorul este doar o verigă. Alături de părinți, primii care trebuie să deprindă copilul cu dragostea de carte. Alături de școală, care ar putea să educe bunul gust al lecturii. Alături de media, care să promoveze valoarea lecturii. Alături de critica literară, care să formeze sistemul de valori real al celor care scriu cărți. Alături de instituțiile din domeniu ale statului, care să promoveze politici editoriale coerente. Alături de uniunile de creație, care să promoveze valorile și să descurajeze grafomanii. Alături de premiile literare, care să propulseze pe bune cartea. Alături de librari, care să iasă din statutul de vânzător și să fie chiar librari.

Cred că editorii din Chișinău greșesc atunci când cred că prețul cărții înseamnă doar costurile manoperei poligrafice. Editorul nu are nicio șansă, dacă nu-și evaluează corect prețul. Propriul preț.

A.C.: Ce nu merge bine la Cartier? Cunoscându-vă de ceva timp, risc să afirm că aveți unele obiecții nu numai față de mediul în care încercați să supraviețuiți și ca editor și ca om al cărții, ci și față de dvs înșivă, în ambele ipostaze.

Gh.E.: Nu merg bine librăriile. Am avut cinci librării. Am rămas cu două. Am greșit atunci când am crezut că lângă Facultatea de Litere a Universității de Stat din Moldova e nevoie de o librărie. N-au avut nevoie. Am greșit când am deschis o librărie lângă cel mai românesc liceu din Chișinău. N-avea nevoie de librărie. Am greșit locul cu o altă librărie. Căci un popă a pus ochiul pe ea și a vrut-o atât de mult, încât a reușit s-o ia până la urmă. Și acum, după ce a pus o cruce pe acoperișul plat, a transformat-o în biserică. Librăria era lângă un liceu turc și încă trei licee de cartier. Care aveau nevoie de carte. Nu am cunoștință cum îi merg slujbele ortodoxe fostei librării „Casa Cărții Ciocana”.

Am început prea târziu să lucrăm cu tiraje scurte. Și avem un depozit prea mare pentru cărți prea vechi. Viața de raft a cărții în librărie e foarte scurtă.

Prea târziu am reușit să convingem tipografia din Chișinău să aducă book paper pentru imprimarea cărților.

A.C.: Gheorghe Erizanu e un incomod și un cârcotaș de voie sau de nevoie? Nu e un secret că mulți consideră maniera intransigentă și provocatoare în care dezbateți sau pe de-a dreptul criticați moravurile oamenilor politici și de cultură autohtoni drept gratuită, un joc care urmărește mai curând efectul imediat asupra publicului decât o strategie bine gândită. Câțiva întrezăresc bătaia lungă a unui proiect, să zicem, de „igienizare” sau chiar de îndreptare a lucrurilor. Lămuriți-ne, cine are dreptate?

Gh.E.: Sunt cârcotaș de nevoie. Nu știam că sunt un intransigent. Credeam că zic lucruri firești. Atât de normale ca și ploaia de toamnă. Nu-mi plac revolu-

ționarii. Poate am greșit cu timpul. Am stat cuminte în această lungă tranziție douăzeci de ani. Sau aproape. Până am îmbătrânit. N-am luat atitudini publice. N-am zis public că un politician e mai bun decât alt politician, nu m-am implicat public în sistemul de valori al scriitorilor noștri. O făceam în mod tacit prin selecția cărților apărute la Cartier. Atât. Bine, și în perioada activității mele ca ziarist cultural mi-am tot dat cu părerea. Dar erau timpurile perestroikăi. Și eram tânăr. Cu un viitor mare și plin de speranțe în față. Dar există o limită. Vorba lui Manolescu de pe timpuri: până aici Luminița Marcu. Noi am ajuns într-o situație penibilă. Ratații în profesie, neavând altă ocupație, au intrat în politică. Și s-au aburcat sus. Sus. Conduc treburile țării de parcă sunt Steve Jobs la Apple. Sau, pe înțelesul lor: de parcă sunt Ștefan cel Mare în scaunul domnesc de la Suceava. Grafo-manii, lăsați ani la rând în plata domnului de criticii literari (ascunși și ei prin eseuri sofisticate sau istorii literare), chiar au început să creadă că sunt mari scriitori. Ei azi stau în capul mesei. Își aleg paharnicii, valeții și trollii. Îmi pare un pic ciudat. Probabil, multe dintre atitudinile mele sunt gratuite. Probabil, văd cetăți acolo unde sunt mori de vânt. Văd ostași acolo unde sunt turme de oi. Probabil, deseori greșesc. Dar, cred că e mai bine să greșesc într-un adevăr, decât să tac ca un laș într-o minciună.

Despre „bătaia lungă”... Sunt nevoit să repet. Sunt alții care lucrează la salvarea lumii. Îmi doresc un lucru mic. Mic-mic. Cel puțin, o iluzie a normalității. Și o tranziție pe care s-o prind în viața mea. Parcă nu e o dorință mare. Și nu e nicio doctrină revoluționară.

A.C.: Am observat că editura Cartier favorizează, deși nu într-o manieră exclusivă, gânditorii sau scriitorii cu vederi de „stânga”, de la faimoșii Eric Hobsbawn și Slavoj Žižek la diplomații Jonathan Powell și Oleg Serebrian, ca să nu mai spun nimic de generația CriticAtac, destul de prezentă și ea pe rafturile editurii. Capitalistului Erizanu îi surăd ideile progresist-egalitariste sau acesta e tributul pe care editorul Erizanu îl plătește gusturilor și modelelor zilei? Să fie la mijloc o înrudire între spiritul de opozant al lui Gheorghe Erizanu și eterna nemulțumire sau predispoziția spre schimbare a stângii?

Gh.E.: Sunt un om de dreapta. Și liberal. În sensul clasic al noțiunii. Fără trimiteri la realitățile distorsionate ale termenului din Republica Moldova.

La o lansare de carte, la Brașov, într-un mediu academic, Editura Cartier a fost prezentată ca o editură nonconformistă. Cred că este mai aproape de adevăr decât încercarea dumitale de a prezenta Editura Cartier doar ca pe un promotor al scriitorilor de stânga. Sau doar al valorilor de stânga.

Suntem o editură care promovează valorile. Eric Hobsbawn este unul dintre cei mai importanți istorici englezi ai secolului XX, intrând în top 5. Orice istoric, de dreapta, de stânga, anarhist, monarhist, nu poate face istorie fără trimitere la Hobsbawn. Face parte din fondul de aur al cărților de istorie. E canonic. Slavoj Zizek este, mai degrabă, un non-conformist decât un filozof de stânga. Ide-

Matei Vișniec la Serile Poetice „Cartier”, 28 mai 2012

ile sale circulă în toate mediile importante. Dacă Cartierul conectează filozofia română la realitățile imediate ale filozofiei occidentale, atunci acest fapt se numește „sincronizare”, parcă așa ziceau optzeciștii noștri.

Ai uitat de Roland Barthes, un alt stângist, scos aproape integral de Editura Cartier. Dar argumentul e la suprafață. Pentru circuitul ideilor și sincronizare parcă se cere să nu sărim de „scriitura zero”. Pe de altă parte, Cartier scoate seria de autor Ayn Rand. În dreapta lui Rand nu mai este niciun alt adept al capitalismului. Mai departe e abisul.

Noul *Machiavelli* al lui Jonathan Powell a fost editat pentru a-i alfabetiza pe politicienii noștri. Pentru a vedea că nimic nu e nou sub soare. Nu trebuie nimic inventat. Și ei nu sunt diferiți. Iată manualul. Luați-l. Citiți-l. Aplicați-l. Am scos și Gene Sharp, pentru orice eventualitate, dacă revine dictatura sau statul polițienesc, atunci ai manualul conceptual pentru câștigarea libertății și demontarea dictaturii. Diplomatul Oleg Serebrian a scris un foarte bun roman clasic: *Cântecul mării*. Și este unul dintre cei mai buni specialiști pe geopolitică, un fin cunoscător al spațiului estic. Eseurile politice/ geopolitice ale lui Oleg Serebrian apar la Cartier Cartier pe când era încă la începuturile carierei sale academice.

Mă opresc aici. Pot vorbi despre fiecare carte apărută la Cartier. Valoarea, după părerea mea subiectivă, este motivul principal al aparițiilor editoriale Cartier. Sunt cărți în care investesc timpul și banii privați. Oricum, e plăcut să riști cu valori universale.

A.C.: Apropo de spiritul incomod. Știu că ați promis să nu mai reveniți la subiectul „Premiul Național pentru Literatură”. Nici nu vă îndemn să o faceți. Atitudinea dvs a fost exprimată clar, de unii fiind susținută, de alții – nuanțată, dar, per ansamblu, ignorată de majoritatea celor vizați, și vizați cred că au fost toți scriitorii, nu numai cele câteva nume implicate direct în „disputa” aceasta, ca să nu spun altfel. Vreau să știu care sunt, după părerea dvs, cauzele profunde, nu cele strict conjuncturale, care au făcut posibil „evenimentul”? Ce trebuie să se întâmple în societatea basarabeană ca asemenea situații să fie de neimaginat? Sau am trecut deja cu toții de acel prag critic dincolo de care nu mai e posibilă revenirea la normalitate?

Gh.E.: Dacă scriitorii vor insista în lașitatea tăcerii, atunci când e vorba de valori/ nonvalori literare, și vor vocifera strident, atunci când e vorba de politică globală (vorbesc de scrisoarea revoltată a USM pe marginea declarațiilor nefericite ale ambasadorului SUA la Chișinău), atunci trăim și vom trăi încă mult timp peste pragul normalității. Nimeni nu va veni să-ți facă ordine în propria curte. Nici Filat, nici Plahotniuc, nici Ghimpu, nici Dodon sau cine mai e pe acolo, nu pot stabili sistemul de valori al scriitorilor. Așa cum nu-l interesează pe Obama sau Putin scrisoarea despre politica globală semnată adolescentin de către scriitorii noștri. Nu te ascultă nimeni în afara curții tale, atunci când în propria curte mohorul și cucuta se cred porumb și leuștean.

Ca „asemenea situații să fie de neimaginat” trebuie să ne facem munca onest și cinstit. Acolo unde suntem. Putem s-o facem pe șmecherii. Dar e un termen de Ev Mediu. Sunt cutume, reguli clare care ne fac viața mai ușoară. Și normală. E posibil. Doar dacă vom încerca să fim onești cu noi înșine. Pe dimensiuni mici. Pe dimensiunea noastră.

A.C.: Dle Erizanu, sunteți al doilea editor din țară cu care avem onoarea să ne întreținem în paginile „Revistei literare”. Sperăm să urmeze și alții. Pentru fiecare vom pregăti un set diferit de întrebări. O întrebare va fi însă comună pentru toți: ce puteți să ne spuneți despre destinul cărții, al domeniului de carte, în Republica Moldova? Și, dincolo de aceasta, despre destinul cărții în era digitală, în civilizația spectacolului? Este un domeniu care are viitor?

Gh.E.: Cartea este un purtător de informație. Mai multe cărți fac biblioteci. Bibliotecile fac civilizații. Cărțile proaste fac maculatură. Și dezastre ecologice. Purtătorul informației acum apare așa cum a fost inventat cu 500 de ani în urmă de tipograful Gutenberg. Și de câțiva ani apare și în format digital. Cartea va apărea. Va fi și print. Va fi și digitală. Nu e nicio contradicție. „Nu sperați că veți scăpa de cărți!” Vor apărea în continuare cărți bune și cărți proaste. Nu contează formatul. Print, epub, mobi. Contează să faci deosebirea dintre valoare și nonvaloare.

A.C.: Vă mulțumesc!

FIRUL CU PLUMB

NICOLAE
LEAHU

POEME PENTRU MINE (VARIANTA RIMATĂ)

4.

ușoară luna așteptând sicrie
cerceii ei îmi picură-n retine
cu mine însămi aș scrie
un poem pentru tine

uite năframe plutind în fiori
trandafirie căderea de stea la Rimbaud
lascivul frunziș se așterne și râde
și galben și mov și maro

alte sirene vin să-ți corupă auzul
epiderme de doc și velur sau de pluș
peste dinți își topește refuzul
o silabă de ruj

timpul meu timpul tău inegală
înrudire romano-sabină
noapte meridională
și bizantină

Lansarea antologiei „Poeți de pe vremea lui Eminescu” (ed. a 3-a) de Eugen Lungu, 27 octombrie 2016

LA O ANIVERSARE

ȘTEFAN MELNIC SAU COPACUL EVADAT DIN PADURE

de DINU MIHAIL

-Tu ai văzut vreodată scriitor criticat, făcut cârpă de podele pentru o carte pe care nu a scris-o niciodată? mă întreabă într-o zi, la o țigară lângă Casa Presei, Ștefan Melnic.

- ???!!!
- Ei, uite, acela sunt eu.
- Am tăcut mai multe... fumuri:
- Dar când, unde și cum s-a întâmplat trebușoara asta? Mai cunosc câte ceva în viața asta *toujours* parșiv de frumoasă, însă așa nebulie nu mi-a fost dat să aud.
- În 1985. În fiecare an, prin luna aprilie-mai, la Uniunea Scriitorilor se făceau bilanțurile anului literar rămas în urmă. Scriitori, critici și cercetători literari erau desemnați din timp de către conducerea US pentru a se pronunța despre proza, dramaturgia, poezia și literatura pentru copii editată pe durata unui an literar.
- Toate acestea au fost puse în discuție, în prezența unei asistențe numeroase, și în 1985. Nu mai țin minte cine și despre ce a vorbit atunci. Atâta știu: când a venit, în sfârșit, momentul Literaturii pentru copii, la catedră/tribună a ieșit – îndrăzneț, isteț și nant! – criticul literar Vasile Nastasiu (acum pot să-i dau numele, căci a trecut, demultșor, în lumea celor drepti). Și unde a început să tune și să detune Vasile, căci întotdeauna vorbea pe tonuri înalte, deși nu era surd.
- Trec cinci, zece, douăzeci de minute și relativ tânărul critic literar tot nu încetează să dea cu capul de toți pereții Uniunii Scriitorilor o biată carte de-a mea nici scrisă, nici, cu atât mai mult, editată vreodată. A vorbit 30 de minute despre această carte, pentru ca după asta să părasească împăcat tribuna și să ia liniștit loc în sală. Domeniul Literatură pentru copii a fost ilustrat și epuizat cu o singură lucrare de referință: cartea mea nescrisă nici până în ziua de azi.
- Doamne, cât de ușor poți deveni celebru în Basarabia! Bine, bade Ștefan, dar pe ce s-a bazat când te-a ales anume pe dumneata drept victimă a diatribei sale?
- În 1983, am prezentat la "Literatura artistică" o ofertă de carte pe anul 1984. Totodată, atunci am depus și o adnotare, cum se cerea în asemenea cazuri, în care precizam că în viitoarea mea carte voi vorbi despre contribuția detașamentelor de octombrei la lucrările agricole de

- vară. Se vede că titlul și adnotarea viitoare a cărți care, precum am menționat, nu a mai fost scrisă vreodată, a nimerit în Planul editorial pe anul 1984. Probabil că Nastasiu ș-a construit focoașă diatribă de jumătate de oră în baza acelei adnotări.
- Dar atunci, în cadrul adunării de bilanț literar, nu te-ai ridicat să spui că n-ai semnat o atare carte?
- Am stat cuminte în bancă, fără să scot vreun cuvânt.
- De ce? Doar cel mai bun aliat al călăului (în cazul dat: *al unui critic absolut nedrept cu un scriitor*) este tăcerea victimei.
- Mă gândeam că o să intervină cineva din rândurile conducerii US, nu se putea ca măcar unul dintre aceștia să nu știe că eu nu am la activ o asemenea carte. Apoi, în sală erau mulți șefi și redactori de la Editura "Literatura artistică". Cineva dintre dâșii cunoștea ridicolul situației. Însă nu s-a întâmplat nimic: toți au luat apă în gură.
- Și cu ce s-a terminat tărășenia, mascarada asta?
- Cu aceea că adunarea s-a încheiat și fiecare ne-am împrăștiat pe la casele cui ne are... Dar, ca să vezi, povestea acestei cărți nescrise nu se termină aici. Trecuseră vreo cinci ani. Ieșisem din casă și tot mergând așa fără vreun scop precis, dau, mai jos de Televiziune, pe strada Academiei, de o autocisternă unde se vindea, de la robinet, must. Toamna Chișinăul parcă era scăldat în must ieftin și bun. Acum la noi totul a devenit scump, numai omul este ieftin. Îmi iau o halbă de must, o savurez printre pleoape și, la un moment dat îl zăresc pe Vasile Nastasiu trecând prin preajmă.
- Mă apropii de dâșul și îi spun că fac cinste cu o sfântă doză de must. El acceptă, înșfăcăm halbele și ne retragem într-o parte. Nu rezist și l-a un moment dat totuși îl întreb:
- Poți să-mi spui acum, dragă Vasile, cum de ai reușit performanța de a mă face, în 1985, cârpă de podele pentru o carte pe care n-am scris-o?
- Tu ești nebun? Cum n-ai scris-o? Am pe masă, acasă, cartea ta, pe care am citit-o din scoarță în scoarță. Putem merge chiar acum la mine, ca să ți-o arăt, locuiesc aici, pe aproape. Sunt acolo rânduri întregi subliniate, cu pixul roșu, de mine...

- Știu că locuiești prin apropiere, dar nu mai mergem nicăieri, fiindcă tu n-ai ce-mi arăta. Vasile, tu n-ai subliniat nimic cu pixul, și știi bine lucrul acesta.
- Atunci s-a schimbat la față, a început să se bâlbâie și să mă roage cu accentele slugărnice în glas:
- Bade Ștefan, îmi cer mii de scuze, te rog mult să nu spui despre asta nimă-nui, dar nimă-nui, mă auzi?
- Am tăcut chitic peste 20 de ani. Prin 2008 am scris o carte despre drepturile copilului. Revista "Florile dalbe" s-a arătat interesată de manuscrisul meu și mi-a propus să-l public, în foileton, acolo. Dar înainte de asta, redactorul-șef Ion Anton a găsit de cuviință să prefăteze cartea mea, și i-a solicitat o prezentare/recenzie – cui credeți? – lui...Vasile Nastasiu. Acesta a scris recenzia, a prezentat-o revistei în termenul prestabilit și, înainte de a o încredința tiparului, redactorul-șef a avut inspirația să mi-o dea și mie ca s-o citesc.
- I-am mulțumit lui Ion Anton de intenție, însă l-am rugat prietenește să nu publice recenzia în cauză. Pe motiv că și de astă dată V. Nastasiu n-a catadicsit să citească cartea mea. S-a agățat acolo de o frază, de un mic alineat de la sfârșitul dactilogramei mele și a însăilat o lungă poveste care nu avea nici în clin, nici în mână cu "obiectul lui de studiu", asupra căruia l-a rugat să se aplece redacția revistei "Florile dalbe".
- "De ce îți spun eu toate acestea?" continuă badea Ștefan la aceeași țigară interminabilă. – Nu, nu ca să mă răzbun sau, cu atât mai mult, să denigrez pe cineva prin minimalizare. Vreau să spun, prin relatarea acestui caz, că noi suntem un soi, un zăvod de oameni care aproape toate lucrurile le facem după ureche, din auzite, în grabă, superficial, aproximativ. De mântuială. Și încă mai avem obrăznicia de a ne jelui, de a ne plânge la tot pasul că nu ne merge în viață, că ne sabotează Istoria și vecinii... Aproximativul naște aproximativi și diletanți. Înainte de a da vina pe alții, să ne gândim că răul se află, în primul rând, în fiecare dintre noi.
- Scurtă carte de vizită: Pe scriitorul Ștefan Melnic (alias Ștefan Tudor) îl cunosc de vreo 40 de ani. Am fost, de câteva ori, și în casa familiei sale. Și la o cafea, și la un pahar de vorbă (anume de vorbă, căci nu e consumator de vin!), și

- la o cană de ceai. Mai ales ceai, fiindcă e un prestidigitator al ceaiurilor din ierburi; e o adevărată farmacie naturistă ambulantă, cunoscând în intimitatea lor viața tuturor plantelor de leac. Pe mine, bunăoară, m-a lecuit de bronșită. Cu curcubetică, căreia Măria Sa Poporul mult și vesel îi mai spune *coaiele-popii*.
- Cică scrie cărți interesante... Dar ce înseamnă *interesant*? O carte, dacă e carte, ori te demolează, ori te înalță. Dacă nu, la ce să mai dai bani pe ea? Ei bine, cartea lui Ștefan Melnic, *Satana pe pământ*, m-a dărâmat. Fiindcă are vocație de învățător/pedagog, cultivă predilect poezia pentru copii cu mesaj, cu sugestii morale delicat picurate în text. Este didactic, însă nu didacticist: *Nu există paznic la cuvinte!//Intră în livada lor, bogată!//Și culege-atât cât poți cuprinde, //Și mai vino-o dată, și-nc-o dată.//Nu există paznic la cuvinte!//Este-n lumea asta un cântar/(Care se numește simplu, minte!)/, Din păcate, folosit cam rar.*
- Dacă ar fi să-i creionez un portret lapidar, aș scrie cam așa, cu și fără prudență, dar în cunoștință de cauză: *Fire peninsulară. Copac evadat din pădure. Ființă singură și singulară.* După cum ar spune Mihail Sebastian (*Stea fără nume și noroc*), singurătatea este un lucru tare delicat și care merită sacrificii. Am față de acest spirit bine gospodărit admirația pe care aș avea-o în fața unei case clădite pe îndelete, calmă în vigoarea și armonia ei avântată orgolios pe verticală. Mai pe scurt, ȘM e un "nenorocit pătat de cerneală" (Kurt Vonnegut). Structural fiind exigent cu sine și cu cei din jur, nu cred că i-ar face plăcere aceste rânduri ale mele. Care plăcere?! Va ieși ceva cu scandal, fie și surdinizat, filtrat până la urmă de bunătatea suflatească ce-l caracterizează pilduitor. Am încercat și alteori să scriu despre dâșul, dar *mi-a dat peste mână* cu vârguța cuvântului, stropșindu-se la mine să scriu, dacă țin morțiș la asta, după moartea sa. Dar dacă mor eu înainte, cine-mi îndeplinește datoria?
- Așa că anul acesta, când Ștefan Melnic împlinește – *pentru prima dată în viață!* – 75 de ani, mi-a plesnit răbdarea și am decis să-i strivesc interdicțiile cu călcâiul bocancului și să scriu așa cum pot și cum mă duce mintea mea puțină. *La mulți ani, bade Ștefan, și toți cu bani!* Căci sănătatea goală e pe jumătate boală. Iar de aici încolo fie ce-o phi.

© N. RĂILEANU

ÎNCHINARE CELOR CE SPORESC A LUMII TAINA

de DUMITRU APETRI

Se știe că taina lumii o sporesc artiștii. Fie cu pana, pensula, arcușul, dalta sau prin alte instrumente și modalități creative. Cât timp făuritorii de frumos sunt în viață, contemporanii lor îi aplaudă. Se întâmplă că uneori îi și indispun sau chiar îi întristează. Ei însă, conștienți de harul cu care au fost înzestrați, continuă să creeze până trec în eternitate. Transferându-se în spațiul fără zbulc și vise, chipul și imaginea lor încep să capete în forul interior al consumatorilor de bunuri spirituale contururi tot mai vii și mai revelatoare. Pornește etapa amintirilor și a omagiilor – mărturii ale recunoștinței, nu de puține ori întârziate. Apar acum persoane sufletiste care adună amintirile și alte vestigii și le scot în lumină.

Astfel de gesturi nobile face actualmente poetul și editorul din Iași Daniel Corbu. Domnia Sa, în paralel cu alte serii de cărți ale editurii „Princeps Edit”, pe care o patronează, a inaugurat colecția „Scriitori în amintirile contemporanilor”, în cadrul căreia au apărut Eminescu, Creangă, Topârceanu, Stănescu, Lovinescu, Cezar Ivănescu ș.a. Bucură faptul că, după edițiile nominalizate, editorul și-a îndreptat privirea binevoitoare spre spațiile românești urgisite.

În 2009 apare volumul *Vasile Levițchi* (antologare și cuvânt înainte de Vasile Tărățeanu, itinerar biobibliografic de Șt. Hostiuc), iar în 2010 a ieșit de sub tipar cartea *Grigore Bostan* (îngrijită de V. Tărățeanu).

În cele ce urmează vom expune câteva impresii de lectură asupra acestor două cărți de referință.

Volumele depășesc simțitor, prin întreaga materie pe care o conțin, cadrul de amintiri, prezentând concomitent meditații eseistice și analitice asupra activității literare, publicistice, cetățenești și patriotice a personalităților onorate cu ediții omagiale.

Primul compartiment al volumului, consacrat lui Vasile Levițchi și intitulat „Evocări”, cuprinde aserțiuni privind creația și felul de a fi al scriitorului, liderul generației sale din nordul Bucovinei. Ne referim la consistentele și emoționantele materiale semnate de Gr. Vieru, M. Cimpoi, N. Dabija, Ana Blandiana, Th. Codreanu, Aureliu Busuioc, Vl. Beșlea-ga, Vitalie Ciobanu, Viorel Dinescu, dar și la constatările pioase ale scriitorilor

bucovenieni: I.T. Zegrea, V. Tărățeanu, D. Covalciuc, M. Morăraș, Gr. Crigan, D. Apetri ș.a. Reproducem câteva sintagme, fără a indica și autorii: *stâncă de granit, om vechi cu vise tinere, torță vie întru luminarea neamului, om dintr-o bucată, protector literar, mesager al valorilor perene, excelent profesor etc.*

Compartimentul „De vântu-nstrăină-rii țara adânc suspină” ia în dezbateră poezia, proza, publicistica și traducerile omagiatului, dar și anumiți parametri ai contextului cultural-social în care scriitorul și-a purtat pașii. Printre semnatori îi aflăm pe bucovinenii Arc. Suceveanu, Șt. Hostiuc, Gr. Bostan, A. D. Rachieru, M. Lutic, N. Bilețchi, Șt. Broască, subsemnatul ș.a., pe basarabenii M. Cimpoi, A. Cupcea-Josu, I. Ciocanu, V. Tulnic, Nina Negru și V. Gârneț, care îl prezintă pe decanul literelor bucovinene ca poet, apostol cultural, antrenor spiritual, eselist și cântăreț al esențelor primordiale și al genealogiei neamului.

Despărțitura „Dedicații” se constituie din creațiile poezilor Gr. Vieru, M. Lutic, Arc. Suceveanu, I.T. Zegrea, V. Matei, V. Tărățeanu, M. Prepeliță, M. Morăraș, Lorin Furtună și Agnesa Roșca – toate acestea distingându-se prin evocări subtile și trăiri emotive, pătrunse de fiori admirativi, atașament spiritual, finețe și farmec poetic.

Ultimul compartiment e alcătuit din interviurile oferite de protagonist mai multor personalități literar-culturale și unor organe de presă, precum „Glasul națiunii”, „Contrafort”, dar și din dialoguri cu feciorul și sora poetului, respectiv, Valentin și Ileana Levițchi. Interviuurile conțin neliniștile, idealurile, visele, durerile și aspirațiile celui ispitit. Compartimentul „Iconografie”, care e bogat în imagini (copiile câtorva documente personale, copertele cărților, poze din diferite perioade și locuri, scrisori facsimilate etc.), finalizează consistenta ediție omagială.

Vom încheia relatările noastre cu un fragment din „Cuvântul de început”, semnat de V. Tărățeanu: „Vasile Levițchi a fost, poate, cel mai însemnat misionar al culturii naționale într-un teritoriu izolat al acesteia, un slujitor devotat limbii române, un ostaș angajat de bună voie în lupta grea și riscantă pentru apărarea și promovarea graiului matern în vremuri de restriște, de persecuție, de

marginalizare” (p. 6). Volumul dedicat scriitorului, savantului și profesorului Grigore Bostan se aseamănă prin arhitectonica sa cu cel închinat lui Vasile Levițchi. Primul compartiment conține evocări, al doilea – mărturisiri, interviuri și reportaje, al treilea – cronici, eseuri și recenzii, următorul – dedicații lirice, iar ultimul – iconografie.

În prefață, poetul și publicistul V. Tărățeanu schițează o virtute a protagonistului – înclinația spre receptarea artistică a realității: „Sufletul lui Gr. Bostan, ca o cutie de rezonanță, a adunat în sine încă din fragedă copilărie orfană sunuri de baladă, tânguiri de fluier și caval, ecouri de clopoței, scăldați în roua ochilor [...] și trecându-le pe toate acestea prin inima sa, el le-a turnat în cuvinte preapline de dor.” (P. 5). Drept mărturii în acest sens ne servesc cărțile sale de poezie și romanul-eseu „O evadare din Eterna – 1” (în total vreo nouă la număr) care au fost publicate între anii 1982 și 2005 și care s-au bucurat de audiența caldă a cititorului.

În materialele din compartimentul doi și trei protagonistul figurează ca poet cu renume, fire vizionară, spirit eminescian, creator de poezie pătrunsă de rosturi adânci, de dramatismul și farmecul vieții cotidiene, dar și de o coloratură aparte care-i conferă versului un farmec deosebit. E vorba despre îmbinarea reușită a unei lirice cu cea umoristică și satirică.

În paralel cu zestrea beletristică, protagonistul ne-a lăsat lucrări științifice neordinare de folcloristică și etnologie

bazate pe investigarea creației populare verbale din nordul Bucovinei și din zona transcarpatică, precum și eseuri și exegeze de istorie a literaturii și culturii românești. Toate aceste producții literare și științifice s-au bucurat de ecouri pozitive, impresii și meditații merituoase, în paralel fiind apreciate și calitățile lui Gr. Bostan ca om-catedră, savant mărturisitor, sobru și tăcut, mentor al învățământului, individ uman (spirit al echilibrului bucovinean, personalitate de referință) și Om al Cetății înaintemergător.

Semnatarii materialelor despre Gr. Bostan sunt personalități din diverse domenii: cultură, știință, publicistică, etnologie, folcloristică, beletristică, învățământ etc. Transcriem doar câteva nume: Ana Blandiana, M. Cimpoi, Eugen Simion, N. Dabija, Șt. Hostiuc, Gr. Crigan, V. Pavel, M. Lutic, I.T. Zegrea, Arc. Suceveanu, D. Apetri și mulți alții.

Deși nu e voluminos, compartimentul „Dedicații lirice” scoate în vileag anumite virtuți ale regretatului om de cultură: harul de a purta în firea sa farmecul legendelor, al doinelor și prospețimea izvoarelor carpatine.

În încheiere exprimăm sentimentul de adâncă recunoștință față de actele de noblețe săvârșite de editura „Princeps Edit” din Iași (în ultimul op – „Princeps Multimedia), care scoate de sub tipar serialul de volume omagiale ce mențin vie flacăra memoriei personalităților care, prin activitatea lor diversă, dar, în primul rând, prin slova lor artistică, au sporit substanțial a lumii taină, astfel înveșnicindu-și numele.

LEO BUTNARU
UN ȘOIM, O FURTUNĂ, UN CÂNTEC IMENS
1900-2000: UN SECOL DE TRADUCERE
DIN POEZIA LUMII ÎN BASARABIA
EDITURA TIPO-MOLDOVA, IAȘI, 2016

SEMNAL
SEMNAL

DISTANȚA NECESARĂ
POEȚI CONTEMPORANI DIN R. MOLDOVA
ANTOLOGIE DE LEO BUTNARU
PREFATĂ DE MIRCEA V. CIOBANU
EDITURA PIRAMIDA, LVOV, 2016

ROZA VÂNTURILOR

LEO BUTNARU

JURNAL DE ITALIA

(12 IULIE – 14 AUGUST 2015) (XII)

3.VIII. Perugia, Assisi

În miez de vară toridă, vom trece în regiunea Umbria. Seara, navigasem pe net, pentru inițiere în periplul de astăzi. De ce n-ai face-o, odată ce ai oricând la dispoziție web-ul cu entropia sa – potop-știe-tot? Este numai și numai de lăudat hărnicia și eficiența lumii de a transfera ceea ce cunoaște deja, ba, se pare, – de a se transfera chiar pe sine însăși din paginile cărților, din comorile bibliotecilor în „abstracțiunea”, virtualitatea web.

Iar Italia înseamnă o continuă avalanșă de informație. (Pornind de la ideea că, de la o zi la alta, informația venită pe cale virtuală pe cap de pământean e chiar mai mare decât cea depozitată de umanitate în întreaga sa istorie, francezii au propus noțiunea *infobésité*; pe românește, cam tot așa – infoobezitate, iar pe larg, mai clar: obezitate informațională). Istoria italiană are, poate, cea mai mare densitate „a țesuturilor” entropice, care ilustrează cantitatea de informație raportată la un element al mesajului transmis.

Aceste gânduri făcându-mă să-l întreb pe Alessandro (e ceva drum până la Perugia, astfel că avem timp pentru întrebări-răspunsuri) cum învață copiii italieni istoria patriei lor. Câtă informație obligatorie li se cere lor să cunoască din imensa, densa și atât de diversă viață a trecutului etrusc, roman, italian?

Națiunea italiană a apărut dintr-o plămadă fratricidă a multor popoare și populații, care s-au tot contrat-săgetat-însulițat între ele. S-au cucerit, parțial – nimicit, unele pe altele, iar prin ce a mai rămas din ele – s-au împreunat, s-au amestecat, din împuținările la care ajungeau dând, în fine, marele, relativ unitarul popor italian.

La Castelo de Lago e hotarul dintre Toscana și Umbria. Umbria îmi amintește, ad hoc, de un poem, „Marșul umbrei”, al lui Claudio Pozzani, scriitor pe care l-am cunoscut, acum trei ani, în Armenia, la Festivalul Internațional „Literary Ark”. Via fantastica metaforă virtuală internet, găsesc textul. Iată câteva secvențe din el:

„Privesc în jur și văd doar ziduri/ până și oglinda mea în zid s-a prefăcut/ pe sânii tăi pielea e ca un perete/ inima mea, simțurile mele sunt reîncarnarea pereților/ Ea continuă să plouă rugăciuni și blesteme/ care se evaporă ca nisipul mărunț/ și continuă să strecoare într-o tăcere otrăvitoare/ adverbe, adjective, cuvinte neauzite// Și umbra... umbra/ și încă o nouă clipire din pleoape// și încă o nouă clipire de pleoape/ Și umbra... umbra...// Numai soarele vede reflectarea ei/ în scânteioase bălți de după ploaie,/ ca și prezența Lunii în întuneric/ legată de-al câinilor lătrat depărtat/

Pacea mea nu-nseamnă absența războiului/ Pacea mea e chiar absența ideii de război// Nu umbra... umbra.../ ci încă o nouă clipire// Nicio umbră ... umbra .../ dar o clipire din nou:// ci o nouă clipire/ Nu umbra... umbra...”

Claudio recita acest text foarte emoțional, spectacular, articulat sugestiv, ceea ce plusa parcă discursului adâncime de subtext și o emanație de aură simbolică.

Când ne apropiem de Perugia, pe colinele pe care dăinuie încă din secolul trei î.Hr. (întemeiată, se presupune, de umbri), ea ni se înfățișează într-o panoramă impresionantă. Oraș al științei (Universitate din 1308), artelor și monumentelor plâsmuite în șiruri de civilizații, de la etrusci spre zilele noastre. Centrul istoric, ca o acropolă, se află la o înălțime de 450 de metri peste nivelul mării, iar alte orașe italiene mai sus de 250 de metri nu există. Despre civilizații și vremuri trecute spune multe și numărul de cimitire din oraș: 54 (la 165 de mii de locuitori).

Este primul oraș în care intrăm printr-un spațiu subteran (catacombe... modernizate). Nu e greu de înțeles: cu vremuri în urmă, aici fusese palat sau fortăreață. Este vorba de Rocca Paolina, una din fortărețele perugiene, fondată în prima jumătatea a secolului XVI la indicația papei Paolo III. Impresionantă prin galerii, spații mai vaste, mai restrânse, cărora azi li s-au găsit utilități publice, pentru expoziții, diverse ghișee cu suvenire etc. Alert, facem o vizită scurtă a subteranei, urcăm, coborâm treptele de piatră, apoi ne preia un escalator și ne scoate la lumina zilei de pe versantul sudic al urbei. Arhitectură bine articulată, bine păstrată. Imediat în dreapta, un parc nu prea mare, Giardine della Canapina – model de frumusețe și confort. Pe soclu, statuia lui Vittorio Emanuele II (din partea Umbriei eliberate în MDCCCLX). În semicerc, mai multe busturi ale marilor personalități, printre care Giosuè Carducci, foarte iubit de italieni; l-am întâlnit prin multe orașe, cu chipul în bronz, dar și cu numele dat străzilor, piețelor; bineînțeles, pentru valoarea operei sale de poet, prozator, eseist; pentru recunoașterea sa pe plan internațional (Premiul Nobel, 1906). Bustul lui Aldo Capitani (*filosofo della nonviolenza*).

(O remarcă generalizatoare: Da, și Carducci are monumente, străzi, instituții ce poartă numele său în multe orașe. Dar cei mai populari sunt Garibaldi și regele Vittorio Emanuele II. Cel puțin în Toscana, personalitățile din antichitate nu sunt prea vizibile. Aici e în toate Evul Mediu și Renașterea. Cu antichitatea e mai complicat. Etniile care populau această regiune, să zicem etruscii, inclusiv pe locurile viitoare Perugia, erau în război cu romanii, care își începuseră expansiunea imperială din care, chiar și după retrocedări de teritorii cucerite, aveau totuși să se formeze statul italian modern. Deloc ușoară și fără vărsări de sânge a fost unificarea peninsu-

lară. Sub aspect lingvistic, până astăzi în Italia există diferențe regionale ce nu pot fi neglijate.)

Vizităm Catedrala „San Lorenzo” (nu mai caut epitete graduale, de nuanțare artistică... Niciunul nu ar fi relevant, când e vorba de capodopere *in totum*).

Ghidat de electronica zilelor de azi (și de mâine), Alessandro ne duce să vedem zidurile și Arcul etrusce. Grandioase, restaurate anul trecut, demne de un oraș străvechi, demne de a fi cunoscute și admirate.

Revenim în centru, intenționând să mai îngăduim prin atmosfera de prin secolul III î.Hr., însă ne vedem nevoiți să renunțăm de a vizita și fântânile (pozze – puțurile) etrusce: coadă din vreo 15 persoane, iar noi avem timpul măsurat, odată ce ne gândim să ajungem azi și la Assisi. Pentru a „compensa” „absența” lichidului din fântâni, din piața din preajmă procurăm 5 litri de vin „Merlot”, direct de la producător.

Apoi prânzim în frumoasa piață Giuseppe Forghieri, în pizzeria/ restaurantul „il Bacio” (da, „Sărutul”, ca la Brâncuși...) din fața Galeriei Naționale „Umbria”, de pe fațada căreia un banner ne anunță că, în 2015, Perugia e capitala culturală a Italiei. E ușor de înțeles cum se tot perindă cu adevărat capitalele culturale aici, odată ce țara are atâtea orașe minunate. Mai e anunțată și conferința „Prezicerea viitorului”, pe care o va ține directorul Galeriei.

În timp ce prânzim, de pe banca de piatră din fața Galeriei se retrage chitaristul străzii. Cu vreo trei ore în urmă, când ne îndreptam spre Fontana Maggiore din piața centrală, chitaristul-guristul bărbos cânta „Sono un italiano vero”, însă cu inflexiuni ce te duceau la presupunerea că ar fi și el unul „de-al nostru”, de pe malurile Dâmboviței. Însă fără nicio presupozitie, ci cu certitudine, identifici originea țambalagiului instalat ceva mai sus, pe Via dei Priori, spre ieșirea din Rocca Paulino: e chiar român și nici nu-i zicea melodii italienești (sau... americane, la... țamball!), ci începuse, pentru încălzire, cu una din celebrele doine.

Și ce ni se întâmplă, după ce prânzim și o luăm spre parcare, să coborâm prin labirintul fostei fortărețe?... Eu, cu capul ridicat, cu ochii pe sus, la cine știe ce alte vestigii, zic așa, concluziv: „Chitaristul a plecat, nu mai e nici țambalagiul... Finita la musica...”, pentru ca să aud chiar lângă umărul meu: „Ne ducem și noi la odihnă...” Zinovia și cu Dumitra izbucnesc în râs (Alessandro e serios, nu a înțeles fraza românească; de priceput pricepe el ceva românește, dar de data aceasta – nimic). Întorc capul peste umăr (cel care îmi vorbise făcuse deja câțiva pași în avalul străzii) și văd că țambalagiul își duce stumentul voluminos postat pe un cărucior. Păi da, e timpul siestei, revine el mai spre seară...

De cum părăsim centrul istoric, prind a se auzi deja neobositele cicade. (Îmi vine să pun zece semne de

exclamație, când mă gândesc ce nesuferite îmi sunt ele, în unele mici perioade...) Da, abia acum se aud, pentru că în centrul vechi al Perugiei, de altfel ca și în cele ale mai tuturor orașelor și orașelelor pe care le-am vizitat, – niciun copac. Asta era, asta e situația în fostele cetăți.

Spuneam cât de impresionantă ni se înfățișă, la so-sire, acropola perugiană, pentru ca, străbătând în jur de 20 de kilometri, să zărim de departe orașul Assisi, ce ni se arată, pe culmi, ca o bijuterie arhitectonică sadea. Spre el, pe versantele sale, direct din parcare subterană, urcăm cu liftul, apoi cu escalatorul, dar mai e și suficient drum amonte pe care-l străbatem pedestru. Primul popas îl facem în curtea bisericii „Santa Chiara”. A fost întemeiată după moartea Sf. Clara, la începutul celei de-a doua jumătăți a secolului XIII, suprapusă pe temelia unei alte biserici, preexistente, Sf. Gheorghe, din care au fost păstrate o capelă și cripta cu mormântul Sf. Clara (o continuă peregrinare de vizitatori), prima femeie discipol al Sf. Francisc. Tot aici e înhumată și Sf. Agnesa de Assisi. Lăcașul – din piatră albă și roz, canonul arhitectural fiind gotic italian, cu arcade pe lateral și o rozetă pe fațadă. Frescele au fost elaborate pe parcursul veacurile XII și XIV, unele din ele ținând de școala lui Giotto.

De la parapetele curții poți admira o splendidă panoramă peisagistică de Umbria.

Un nume de biserică interesant, însăși biserica neobișnuită și, bineînțeles, unică, valoroasă în întreg contextul ecleziastic nu doar italian: „Santa Maria sopra Minerva” (ar veni: Sfânta Maria deasupra Minervei). E vorba de Templul Minervei (inițial dedicat lui Hercule), construit în primul sec. î.Hr., epoca augustină, în piața forului, azi Piazza del Comune. În sec. XIII, remodelat, reconstruit (coloanele mărețe au rămas intacte), el a devenit ceea ce azi se numește biserica „Santa Maria sopra Minerva”. În perioada ascensiunii creștinismului, pe treptele și între colonadele corintiene ale templului erau pedepsiți martirii noii religii. Povestea e captivantă în continuare: de prin 1300, fostul templu, apoi biserică devine Palatul Căpitanului Poporului. Pronaosul era utilizat ca tribunal, iar mica bisericuță „Sf. Donato”, până la începutul sec. XV, ținuse loc de închisoare, precum se vede în una din frescele lui Giotto. Peste un secol, aspectul bisericii de o înfățișare eclectică, antic-catolică, e refăcut în unul baroc. Azi, ceea ce se mai remarcă din măreția corintiană a fostului templu pare adumbrit (pentru că ne aflăm în Umbria...) de mai înaltele edificii moderne de pe flancuri. Însă neobișnuitul construcției, în primul rând al fațadei, fac aici unul din cele mai populare locuri ale fotografiilor și celor care doresc să fie fotografiați.

Ne continuăm, dar și ne încheiem pelerinajul în Bazilica Papală „Sf. Francisc”, spre care coborâm pe căi arhitecturale pitorești. Frumoase porticurile-balcoane, unde este plasată o expoziție fotografică din Armenia, și ea reprezentând lăcașe de cult, din preajma Araratului, unele dintre care mi-a fost dat să le vizitez în octombrie 2011, în periplul scriitoricesc internațional „Literary Ark”. Fastuos, imens interiorul. Iar ceea ce se vede înălțat spre cer are în subsolurile sale o altă biserică, inferioară, săpată în stâncă, în care, de la 1230, se află mormântul Sfântului ce i-a dat numele. Din 2000, bisericile sunt înscrise în Patrimoniul UNESCO.

În cripta unde se află mormântul Sf. Francisc e o densitate supraumană. Aici, sunt necesari agenți de circulație, meniți să fluidizeze aflusul vizitatorilor. În criptă, fotografiatul este interzis, dar – Doamne, iartă! – sofisticatele posibilități electronice ale contemporaneității permit să încalci opririle stricte. Eu unul mă gândeam că fotografiatul (chiar fără bliț) este interzis nu din considerentul că ar pricinui pagube cromatice picturale, ci din motivul că ar spori ambuteiajele de persoane, multe din care s-ar opri, fie și pentru câteva secunde, dar care contează, să potrivească obiectivul optic, să apese declanșatorul. Ba chiar țâcănitul declanșatoarelor ar curma solemnitatea, liniștea.

Sfântul fusese atât de bine conservat și tănuț, încât abia în 1818 i-a fost identificat locul de veci. Sub Colina Paradisului, precum se numește biserica de deasupra, naosul căreia a fost pictat de Giotto, ilustrând viața Sf. Francisc în 28 de fresce.

Este curios cum receptează momentul cei care trec

La Assisi, Perugia. Biserica Sfântului Francisc

pe lângă mormântul sfântului, în 20-30 de secunde dându-i ocol (mai mult nu e voie, te grăbesc supraveghetorii care au grijă să nu se formeze ambuteiaje). Fiecare în felul său, bineînțeles. Unii chiar preocupati serios de remarcabila personalitate a catolicismului. Spre exemplu, pe un portal de socializare, dau de următorul comentariu inteligent al unui „simplu blogger” român: „Și eu sunt fascinat de povestea Sf. Francisc de Assisi și, deși nu am citit cartea lui Hermann Hesse, sunt aproape sigur că această lucrare publicată în zorii secolului XX, în 1908, a contribuit într-o măsură importantă la popularizarea personalității și activității Sf. Francisc, prieten al Soarelui și al Mamei Natură, un sfânt recunoscut cu înțelegere și toleranță chiar și în rândul musulmanilor. Au existat mai multe filme larg distribuite despre povestea Sf. Francisc; eu am auzit de el din filmul lui Franco Zeffirelli (deși acesta nu reprezintă o ecranizare directă a romanului lui Hesse). Am aflat că și Kazantzakis a scris despre Sf. Francisc, și Passolini a făcut un film despre el. Nu știu de ce acest sfânt nu e foarte popular și în ortodoxia răsăriteană, însă am impresia că exista vreo două motive serioase, în literatura ortodoxă comportamentul Sf. Francisc fiind considerat ca posibil patologic (și asta nu ar fi exclus, dacă ne gândim că sfântul a avut perioade reale de suferință mintală, angoase și uneori un comportament cam ciudat, iar biserica romano-catolică a aprobat doar unele din indicațiile sale pentru crearea ordinului franciscanilor, dar refuzând să accepte anumite reguli propuse, care îndemneau la un ascetism mai nepractic și mai dificil de suportat chiar și de cel mai devotat creștin. Nu era încuviințată nici obsesia viitorului sfânt Francisc de a se dezbrăca uneori chiar total, în public...”

Dar se întâmplă tragedii și în sfintele lăcașe ale Domnului. În timpul cutremurului din septembrie 1967, prăbușirea tavanului bisericii superioare omorî patru persoane. Abia peste doi ani de renovare spațiul a fost redat creștinilor și publicului vizitator.

Pe pajiștea largă din fața bisericii – statuia „Reîntoarcerea Sf. Francisc” a lui Norberto Proietti. Chiar dacă e de o stilistică modernă, a-canonică, imaginea a devenit emblematică, reprezentativă pentru contextul spiritual franciscan, chiar pentru Assisi, unde, de altfel, pare să persiste obsesiv, uneori ușor exagerat, epitetizarea, adjectivizarea filate din noțiunea: franciscan. Astfel, deasupra ușii unui magazin nu prea mare, vezi firma... „Emozioni francescani”... Cum o fi fiind aceste/ acele emoții franciscane, prin ce s-ar deosebi ele de emoțiile omului și credinciosului obișnuit, ne-franciscan, ci, să admitem, ortodox?...

P.S. Sfântul Francisc a lăsat moștenire circa 30 de scrieri de dimensiuni nu prea mari. Una din ele se intitulează „Cântarea Fratelui Soare” (1225); a soarelui care, în pelerinajul nostru ita-

lic (de aprofundare a inițierii spirituale în toată diversitatea posibilităților acesteia – religioasă, culturală, artistică etc.) este nespun de generos, uneori torid, dar călăuzitor, de la un moment memorabil la altul, de la un monument la altul, de la o cișmea răcoritoare la alta. (În text chiar se face apropierea metaforică dintre „Fratele Foc” și „Sora Apă”) Superba Cântare a Fratelui Soare e dedicată Atoatecreatorului celor din ceruri și de pe Pământ. Este și cel mai vechi text poetic cunoscut de literatura italiană.

Imnul nu e prea mare, pentru ca să nu dau curs ispitei de a-l reproduce aici în italiana modernă (transcris din dialectul umbrian) care, fără îndoială, va fi pe înțelesul cititorului român:

Altissimo, Onnipotente Buon Signore, tue sono la lode, la gloria, l'onore ed ogni benedizione. | A te solo Altissimo, si addicono e nessun uomo è degno di pronunciare il tuo nome. | Tu sia lodato, mio Signore, insieme a tutte le creature specialmente il fratello sole, il quale è la luce del giorno, e tu attraverso di lui ci illumini. | Ed esso è bello e raggiante con un grande splendore: simboleggia te, Altissimo. | Tu sia lodato, o mio Signore, per sorella luna e le stelle: in cielo le hai formate, chiare preziose e belle. | Tu sia lodato, mio Signore, per fratello vento, e per l'aria e per il cielo; quello nuvoloso e quello sereno e ogni tempo tramite il quale dai sostentamento alle creature. | Tu sia lodato, mio Signore, per sorella acqua, la quale è molto utile e umile, preziosa e pura. | Tu sia lodato, mio Signore, per fratello fuoco, attraverso il quale illumini la notte. | E' bello, giocondo, robusto e forte. | Tu sia lodato, mio Signore, per nostra sorella madre terra, la quale ci dà nutrimento, ci mantiene e produce diversi frutti con fiori colorati ed erba. | Tu sia lodato, mio Signore, per quelli che perdonano in nome del tuo amore e sopportano malattie e sofferenze. | Beati quelli che le supporteranno in pace, perchè saranno incoronati. | Tu sia lodato, mio Signore, per la nostra morte corporale, dalla quale nessun uomo vivente può scappare: guai a quelli che moriranno mentre sono in situazione di peccato mortale. | Beati quelli che la troveranno mentre stanno rispettando le tue volontà, perchè la seconda morte, non farà loro male. | Lodate e benedicete il mio Signore, ringraziatelo e servitelo con grande umiltà.

Pentru prima oară, cel care avea să fie canonizat ca Sf. Francisc a interpretat integral „Cântecul...” împreună cu frații săi întru credință Angelo și Leo...

Ca și când veneam spre Sf. Francisc, acum, când plecăm din Assisi, îmi reamintesc și de Sf. Augustin, care spunea că lumea este precum o carte, iar cel care nu călătorește – nu citește din ea decât o singură pagină.

Să admitem că azi, ca și în fiecare zi din captivantul periplu italian, noi mai citim câte o pagină, câte o pagină, câte o pagină...

RAPORTUL DE ACTIVITATE

AL PREȘEDINTELUI UNIUNII SCRITORILOR DIN MOLDOVA, ARCADIE SUCEVEANU, PENTRU PERIOADA DE MANDAT OCTOMBRIE 2012-OCTOMBRIE 2016

15> proză scurtă a scriitorului slovac de limbă maghiară Attila Balach, *Luna pe cale de a se îneca*, o recentă antologie de poezie ucraineană contemporană, *Facerea lumii continuă*, apărută la Iași, la Editura TipoMoldova ș.a. Festivalul „Primăvara europeană a poeziilor” are un program bogat și variat: mese rotunde, cu dezbateri pe marginea unor probleme actuale de teorie și practică a traducerilor literare, simpozioane și colocvii consacrate unor poeți basarabeni uitați pe nedrept, recitaluri de poezie la universități și licee, lansări de antologii de autor din seria „Primăvara poeziilor” inițiată de Editura ARC, în care au apărut până acum selecții din Liviu Damian, Ion Vatamanu, Gheorghe Vodă, Anatol Codru, Paul Mihnea și Valentin Roșca.

Am organizat, în timpul mandatului nostru, și alte evenimente deosebite, cu priză mai mare la publicul iubitor de literatură din Basarabia. Am în vedere Festivalul „Lucian Blaga: poetul și filosoful” (2013), Festivalul „Liviu Damian și enigmele verbului”, cu deplasare la Corlăteni, baștina scriitorului (2014), Festivalul „Ion Vatamanu sau Dimineața mărului” (2015), colocviul „Personajele lui Spiridon Vangheli și impactul lor asupra copiilor din sec. XXI” (2014), simpozionul „Bogdan Istru – 100 de ani de la naștere” (2014), simpozionul „Constantin Stere – 150 de ani de la naștere”, cu deplasare la Soroca (2016), simpozionul Lida Istrati – 75 de ani de la naștere” (2016), simpozionul „Jacob Burghiu: Edenul în așteptarea biografiei” (2016) ș.a. Interesante au fost și expozițiile vernisate împreună cu Muzeul Național de Literatură, însoțite de colocvii memorabile consacrate unor scriitori din generația '60 (Grigore Vieru, Paul Goma, Liviu Damian, Serafim Saka, Arhip Cibotaru), de la a căror naștere s-au împlinit, în 2015, 80 de ani. Alături de Filiala Chișinău a Uniunii Scriitorilor din România, USM s-a implicat activ în organizarea Festivalului de Literatură

București – Chișinău – Orheiul-Vechi, ajuns la a doua ediție, eveniment de anvergură la care au participat zeci de scriitori din RM, însoțiți de fiecare dată de o echipă din cel puțin 20 de colegi de breaslă din dreapta Prutului.

Unele manifestări organizate în mod tradițional de USM – Sărbătoarea Limbii Române, la 31 august; Ziua aniversării și Ziua comemorării lui Mihai Eminescu, la 15 ianuarie, respectiv, 15 iunie; Ziua de naștere a lui Grigore Vieru, la 14 februarie ș.a. – s-au completat cu elemente noi, cu foarte interesante întâlniri de creație. Spre exemplu, la Sărbătoarea Limbii Române i-am avut invitați de onoare pe poeții Ileana Mălăncioiu, pentru prima dată în vizită la Chișinău (2012), Nicolae Prelipceanu, redactor șef al revistei „Viața Românească”, Florin Iaru, Ioan S. Pop din București, Linda Maria Baros, poetă și traducătoare din Franța, ș.a.

Foarte îndrăgit de scriitori a fost și proiectul „Moldcell te ajută să-ți cunoști scriitorii”, care a făcut parte din Programul național de lecturi publice din 2011-2012. El a fost urmat, ce-i drept, cu unele intermitențe, în perioada 2013-2014, de un alt proiect, la fel de popular, „Scriitori sărbătoriți la baștină”, în cadrul căruia i-am omagiat sau comemorat la locul lor de naștere pe Mihail Gh. Cibotaru, Emil Nicula, Gheorghe Vodă, Dumitru Matcovschi, Victor Dumbrăveanu, Vlad Ioviță. În derularea acestor proiecte, scriitorii s-au întâlnit cu cititorii în mai bine de 50 de localități din republică. Cei peste 100 de scriitori angajați în derularea acestor proiecte au fost remunerați. Totodată, ei au beneficiat de importante achiziții de carte. În perioada noului mandat, ne-am propus să reînființăm Biroul de promovare a literaturii. O prioritate a acestui birou va fi remunerarea scriitorilor participanți la întâlnirile cu cititorii. Așa cum am arătat și în Programul de candidat la președinția USM, am avut deja mai multe discuții pe

această temă cu reprezentanți ai Guvernului; sper să ne putem întâlni în timpul apropiat și cu premierul.

Un proiect reactivat în timpul mandatului meu este Cartea Poeziei. Această publicație cu periodicitate anuală nu s-a mai tipărit de vreo trei decenii. Apărute într-o prezentare grafică elegantă la Editura Arc, cele patru ediții „Cartea Poeziei” (2011 – 2014) s-au bucurat de un succes deosebit la publicul cititor. Pentru a mai alterna genurile, am editat, în 2015, și „Cartea prozei scurte”, iar în 2016 o culegere de eseuri.

A fost renovat site-ul USM. Acum pe el sunt postate fișele biobibliografice ale tuturor membrilor USM, un calendar de date aniversare, evenimentele curente, programul de activitate al USM, proiectele culturale, deciziile Consiliului etc. În felul acesta, activitatea instituției noastre a devenit cât se poate de transparentă și dinamică.

La 25 martie a anului în curs, sub egida USM, a fost organizată o Conferință literar-științifică cu tema: „Literatura pentru copii: realizări și perspective”. Participanții la această importantă întrunire au trimis un memoriu către Ministerul Educației și către instituțiile din subordinea acestuia, prin care cer o mai puternică implicare în procesul de editare a cărții pentru copii și a literaturii didactice. O altă conferință va avea loc la sfârșitul acestui an. Ea va lua în dezbateri situația manualelor de limba și literatura română pentru clasele primare.

Așa cum am arătat și în Programul cu care candidez pentru al doilea mandat, am inițiat și un program de burse de creație pentru stimularea creației literare și susținerea materială a membrilor USM. Începând din 2011, au fost acordate anual între 3 și 10 asemenea burse. Vom susține acest program, neabătut, și în viitorul mandat.

Mă bucur că am putut contribui în mod direct la promovarea Legii indemnizațiilor de merit acordate unor scriitori de valoare trecuți de vârsta de 60 de ani. De mai bine de un an, Legea a intrat în vigoare și funcționează, de ea beneficiază acum 18 scriitori.

Am reușit să dăm o nouă dimensiune decernării premiilor USM. Începând din 2011, am tot mărit numărul premiilor acordate, sporind totodată consistența lor financiară. Gala de decernare e un eveniment așteptat de toată lumea literară, un eveniment care se desfășoară anual, într-un cadru civilizat și într-o ambianță agreabilă. Mă bucur că am reușit să-i dăm un aspect de adevărată sărbătoare.

Tuturor scriitorilor am acordat și vom acorda, fără excepții, ca și până acum, la

date aniversare rotunde, ajutoare financiare între 500 și 1000 de lei. De asemenea, am ajutat și vom ajuta financiar și familiile scriitorilor decedați.

Datorită eforturilor noastre susținute, am obținut ca Muzeului de Literatură „M. Kogălniceanu”, cu sediul în Casa Scriitorilor, să i se atribuie statutul de instituție națională cu finanțare de la buget. Acum el se află în subordinea Ministerului Culturii și trece printr-o perioadă de reformare și restructurare care ne bucură. Vom fi și în continuare alături de această instituție, sprijinindu-o cu tot ce putem.

Am organizat și câteva acțiuni pentru odihna și relaxarea colegilor noștri: sărbătoarea de Crăciun în jurul bradului, cu daruri de la Moș Crăciun pentru copii și nepoți ai membrilor USM, excursii gratuite cu grupuri de scriitori, împreună cu familiile lor, la mănăstirile Tâpova, Saharna și Căpriana, o plimbare cu vaporeșul pe lacul Ghidighici ș.a.

În ultimii 2-3 ani, am reparat întreg acoperișul de pe aripa stângă a Casei Scriitorilor (adică suprafața de deasupra Sălii de conferințe care curgea rău) și o bună parte din acoperișul edificiului central. De asemenea, am reparat și am contorizat o serie de birouri, pe care le-am dat cu chirie prin contract de locațiune, am efectuat lucrări la etajele 4 și 5, unde au fost rașchetate și date cu lac mai multe suprafețe de parchet.

În această perioadă, am procurat patru calculatoare performante, o imprimantă, un televizor, un sistem de sonorizare care constă dintr-o consolă, boxe și microfoane.

Cu sprijin din partea unor sponsori, am instalat în spațiul din fața Casei Scriitorilor o Troiță în memoria scriitorilor deportați de regimul comunist și a celor căzuți în cel de-al doilea război mondial.

La capitolul nereușite, în capul listei rămâne în continuare Casa de creație „A. Donici” din Peresecina, care cu siguranță este cea mai gravă dintre toate problemele pe care le are de rezolvat USM. În toată perioada mandatului am căutat în toate părțile investitori, persoane sau instituții care să fie interesate de valorificarea acestui patrimoniu. Dar nu am reușit să-i aflăm. Sperăm totuși să găsim o soluție, în noul mandat. Casa de creație de la Peresecina e o problemă veche, pe care dvs., stimați colegi, trebuie să o cunoașteți în toată complexitatea ei. Imobilele din Complexul „Casa de creație” sunt deteriorate într-un asemenea hal încât e greu să vorbim astăzi despre un posibil obiect de negociere în cadrul unor eventuale tranzacții. Acest Complex ar mai putea să valoreze ceva doar ținându-se seama de terenul de 6,2

Adunarea Generală a USM: Mihai Cimpoi și Eugen Lungu

Adunarea Generală a USM: Dumitru Crudu, Leo Butnaru și Nicolae Negru

Adunarea Generală a USM: Val Butnaru, Constantin Dragomir, Aurel Ciocanu, Nicolae Dabija și Ion Diviza

ha dat nouă în folosință (și nu în proprietate!), aflat în acea zonă naturală de agrement. Aș vrea să vă fac să înțelegeți că problema Casei de creație este una care ne privește pe toți împreună și pe fiecare în parte. În momentul de față, nici un președinte nu va fi în stare, de unul singur, să găsească o rezolvare acestei probleme. Alarma trebuia dată demult, încă acum 15-20 de ani. Demult trebuia alertat Consiliul, Adunarea generală, guvernul, societatea. Va trebui să căutăm soluții în comun, să ne mobilizăm eforturile, să punem cu toții umărul pentru a recupera, măcar parțial, acest patrimoniu.

Complicată este și situația creată în jurul complexului locativ din str. Pietrarilor. În anul 2011, cele două firme implicate în construcție, Fame Industry SRL, în calitate de antreprenor general, și Fame Construction SRL, în calitate de subantreprenor, se situau pe poziții beligerante, cu nouă dosare pe rol în instanța de judecată. Am reușit să aducem aceste firme la masa tratativelor. Acum trei ani, după ce au aprobat procedura planului, ambele firme și-au notat creditorii la Oficiul Teritorial Cadastral și au demarat lucrările de construcție. Au fost ridicate două etaje și jumătate. Dar banii acumulați s-au terminat repede și activitatea pe șantier a fost întreruptă. După ce s-au văzut notați la Cadastru, creditorii care au votat procedura planului și s-au angajat să achite la timp creanțele, nu și-au mai onorat obligațiile asumate în anexa contractului, susținând că vor plăti sumele restante abia după ce complexul locativ va fi dat în recepție finală.

În prezent, Fame Construction SRL duce tratative cu mai multe firme de construcții pentru identificarea unui nou antreprenor. În Monitorul Oficial a fost publicat anunțul despre demararea licitației și caietul de sarcini. S-a anunțat o firmă care susține că are banii necesari pentru a ridica carcassele celor două blocuri, fără sprijinul financiar al creditorilor, contribuția acestora urmând a fi solicitată abia în faza de finalizare a caselor. Așteptăm ca în timpul apropiat să semnăm noul contract de colaborare.

Raportul privind situația economico-financiară a USM îl aveți în mapele d-stră. Nu doresc decât să comentez câteva aspecte pentru ca d-stră să vă pu-teți face o imagine cât mai clară. Sursele noastre de venit sunt în principal două: venitul din spațiile date în chirie, care reprezintă aproximativ 90 la sută din venit, și micile subvenții de la bugetul de stat pentru realizarea unor proiecte culturale – între 80 – 160 mii lei anual. În afară de acestea, uneori reușim cu greu să mai obținem și mici sponsorizări și ajutoare din partea unor instituții publice, cum ar fi Primăria capitalei (care în 2016 ne-a acordat un sprijin financiar de 75 de mii de lei pentru fondul de premii și burse), ICR, Departamentul Politici pentru relația cu Românii de Pretutindeni, Institutul Cultural Polonez din București ș.a. De ani de zile, instituția înregistrează un deficit bugetar cronic. Care sunt cauzele? Motivele principale sunt taxele și impozitele extrem de mari, majorarea permanentă, cam o dată la jumătate de an, a prețurilor la serviciile comunale. Astfel se face că, an de an (cu excepția anului 2016), noi nu reușim să achităm plata pentru agentul termic decât în mod eșalonat, stingând

datoriile abia la începerea noului sezon de încălzire. Un alt motiv este creșterea ofertelor de spații pe piața imobiliară, care ne face o concurență acerbă, având în vedere spațiile noastre mult mai modeste și mai prost încălzite din cauza sistemului termic învechit și destul de costisitor. Din cauza crizei mondiale, o parte din chiriașii noștri au pierdut finanțarea externă și au reziliat contractele de locațiune, încheiate cu noi. În această situație, deși publicăm întruna în presă oferte cu condiții avantajoase, multe spații pe care am dori să le dăm în locațiune rămân libere câte o jumătate de an, câte un an sau chiar mai mult.

Vorbind despre situația financiar-economică, aș vrea să spun câteva cuvinte și despre Comisia de cenzori. Membrii acestei comisii au luat parte la toate ședințele Consiliului USM la care s-au discutat și aprobat rapoartele financiare anuale. Administrația intenționa în 2016 să invite un grup de audit extern pentru controlul activității contabile a USM din ultimii patru ani. Întrucât costurile unor asemenea servicii sunt foarte mari (30 – 35 de mii de lei), Consiliul USM a decis să pună această sarcină în seama Comisiei de cenzori, care va prezenta un raport financiar mai detaliat în cadrul Adunării Generale, conform Statutului USM. Facem apel către toți membrii USM să se pătrundă de necesitatea și importanța acestei Comisii, să identifice și să propună în componența ei 5 persoane competente, credibile, profund atașate scopurilor statutare ale instituției din care fac parte, pentru a putea constitui un organ de control viabil, și nicidecum unul pur formal.

De asemenea, vă îndemn să acordați o atenție sporită atunci când votați Consiliul USM, de care depind foarte multe lucruri, începând de la direcțiile strategice ale activității instituției până la desemnarea juriilor pentru acordarea premiilor USM, Premiului Național etc. „Deci, așa cum scrie dl Ion Ciocanu în LA, atenție și responsabilitate la propunerea candidaților și la acceptarea sau respingerea acestora”. Ei trebuie să fie scriitori care pot și doresc să se implice cât mai activ în problemele breslei.

Țin să mulțumesc membrilor Consiliului de conducere al USM pentru implicarea activă în procesul de soluționare a celor mai importante probleme interne ale instituției. Aduc mulțumiri membrilor echipei administrative a USM: Teo Chiriac, vicepreședinte, Nicolae Spătaru, director Departament Proiecte și Programe, Vlad Zbârciog, Titus Știrbu, Grigore Chiper, secretariat, Valentina Brumă, Claudia Carabețchi, contabilitate, Aurel Ciocanu, administrator al Casei Scriitorilor, Cristina Saka, secretar referent, precum și celorlalți membri ai echipei tehnice, care au asigurat, zi de zi, buna funcționare a USM.

În încheiere, aș vrea să vă asigur că vom încerca să găsim soluții potrivite pentru toate problemele enunțate în acest Raport, astfel încât la întâlnirile viitoare să discutăm mai puțin despre greutăți sau frustrări și mai mult despre împliniri, despre bucuria scrisului și despre realizări literare, singurele în măsură să ne onoreze numele și să justifice rostul nostru ca instituție.

Să avem parte de o zi frumoasă și liniștită, luminată de pace și concordie!

MEDALION

STELIANA GRAMA

10 ANI DE ETERNITATE

„A trăi după moarte este condiția creatorului, a poetului adevărat. Cu un destin dramatic, dar împlinit sub aspect artistic, Steliana Grama a fost și rămâne steaua fulgerătoare a poeziei noastre...”

Sub semnul acestei mărturii rostite de poetul Arcadie Suceveanu, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, la Chișinău s-a desfășurat un medalion literar consacrat Stelianeii Grama la un deceniu de la trecerea în eternitate.

Medalionul a avut loc în data de 10 octombrie la Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu” și a fost dublat de o expoziție de carte, etalată în Sala cu cămin a Casei Scriitorilor, în prezența unui grup numeros de condeieri și oameni de cultură, prieteni ai familiei îndoliate a poetei.

Dintru început, a fost prezentată, în format digital, scurta și în același timp prodigioasa activitate literară și științifică a Stelianeii Grama (1974-2006), surprinsă într-un viu colaj fotodocumentar elaborat de muzeografi Tamara Malanețchi și Denis Pantelei.

Tonalitatea caldă a evocărilor a fost dată de Vasile Malanețchi, directorul muzeului, care a oferit cuvântul, rând pe rând, scriitorilor Vitalie Răileanu, Vladimir Beșleagă, Ana Bantoș, Arcadie Suceveanu, Tudor Palladi, Claudia Partole, Alexandru Horațiu Frișcu, Eugenia Manea-Cernei, Valeria Dascăl, Gheorghe Postolache, Nina Josu, Marcela Mardare, Lidia Grosu, Nicolae Rusu, Nicolae Popa... În cadrul ședinței a fost prezentată culegerea de materiale publicistice „Crezul Stelianeii Grama: să ne păstrăm coloana vertebrală” (alcătuitor-coordonator Claudia Slutu-Grama), proaspăt ieșită de sub tipar la editura „Pontos”.

Deliciul întrunirii l-a constituit recitalul din creația lirică a Stelianeii Grama, prezentat de un grup de elevi ai Gimnaziului „Steliana Grama” din Chișinău, îndrumați de profesoarele Ana Răileanu și Lidia Ghiaur.

În numele familiei a vorbit Dumitru Grama, doctor în drept, tatăl regretatei scriitoare, care a evocat clipe de neuitat din copilăria Stelianeii și a mulțumit celor prezenți pentru implicare și participare la eveniment.

A doua zi, 11 octombrie, Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei a organizat în Sala mică a AȘM o conferință științifică consacrată comemorării Stelianeii Grama, poetă, publicistă, teatrolog și traducătoare, la 10 de ani de la moartea scriitoarei. Programul conferinței a fost moderat de Vasile Bahnaru, dr. hab., director al Institutului. Comunicări vizând diverse aspecte ale activității literare a scriitoarei au prezentat acad. Mihai Cimpoi (Meditații existențiale în creația Stelianeii Grama); dr. hab. Ion Ciocanu (Steliana Grama – sursă poetică); după care a urmat o serie de evocări susținute de dr. Iulian Filip, Emilian Marcu și Ianoș Țurcanu.

Vasile MALANEȚCHI

Secvență de la eveniment

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

DESPRE ISTORIE*

de ERIC HOBSBAWN

Mi-am intitulat conferința “Barbaria: ghidul utilizatorului” nu pentru că vreau să vă dau instrucțiuni cum să fiți barbari. Din nefericire, niciunul dintre noi nu are nevoie de așa ceva. Barbaria nu este ceva precum dansul pe gheață, o tehnică ce trebuie învățată – cel puțin dacă nu vreți să deveniți niște tortionari sau alți specialiști în activități inumane. Ea constituie mai degrabă un produs secundar al vieții într-un context social și istoric particular, ceva care apare odată cu teritoriul, așa după cum spune Arthur Miller în *Moartea unui comis-voiajor*. Termenul de “descurcăreț” exprimă ceea ce vreau să spun cu atât mai bine pentru a indica adaptarea actuală a oamenilor care trăiesc într-o societate fără regulile civilizației. Prin înțelegerea acestui cuvânt ne-am adaptat la traiul într-o societate care este necivilizată, conform standardelor bunicilor, părinților, sau chiar – dacă suntem atât de bătrâni pe cât sunt eu – ale tinerilor. Ne-am obișnuit cu acest lucru. Nu vreau să spun că nu mai putem fi șocați de un exemplu sau altul de barbarie. Dimpotrivă, a fi periodic șocat de ceva neobișnuit de îngrozitor face parte din experiență. Ajută la ascunderea felului în care ne-am obișnuit cu normalitatea a ceea ce părinții noștri – ai mei cu siguranță – ar fi considerat viața în condiții inumane. Ghidul utilizatorului creat de mine este, trag nădejde, un ghid pentru înțelegerea felului în care s-a ajuns la această situație.

Argumentul acestei conferințe este acela că, după aproximativ 150 de ani de declin secular, barbaria a fost în creștere pe parcursul celei mai mari părți a secolului XX, și nu există semne că această creștere s-a încheiat. În acest context, înțeleg că “barbaria” înseamnă două lucruri. În primul rând, perturbarea și defectarea sistemelor de reguli și comportament moral prin care toate societățile își reglementează relațiile între membrii lor și, într-o măsură mai mică, între membrii lor și cei ai altor societăți. În al doilea rând, înțeleg, mai specific, inversarea a ceea ce putem numi proiectul Iluminismului din secolul al XVIII-lea, și anume întemeierea unui sistem *universal* de atari reguli și standarde de comportament moral, întruchipate în instituțiile statului dedicate progresului rațional al umanității: Vieții, Libertății și Căutării Fericii, Egalității, Libertății și Fraternității sau altele de acest tip. Ambele au loc acum și își întăresc una alteia efectele negative asupra vieților noastre. Relația subiectului meu cu chestiunea drepturilor omului ar trebui, prin urmare, să fie evidentă.

Să clarific prima formă de barbarie, adică ce anume se întâmplă atunci când

dispar controalele tradiționale. Michael Ignatieff, în recenta sa carte *Blood and Belonging*, observă diferența dintre luptătorii înarmați ai gherilelor kurde din 1993 și cei din punctele de control bosniace. Cu mare putere de percepție, el vede că în societatea a-statală din Kurdistan fiecare copil de sex masculin care ajunge la adolescență primește o pușcă. A purta o armă înseamnă pur și simplu că un băiat a încetat de a mai fi copil și trebuie să se comporte ca un bărbat. “Accentul de înțelegere în cultura armei subliniază astfel responsabilitate, sobrietate, datorie tragică.” Se trage cu arma atunci când e nevoie. Din contră, majoritatea europenilor după 1945, inclusiv în Balcani, au trăit în societăți în care statul s-a bucurat de un monopol al violenței legitime. Pe măsură ce statele au colapsat, la fel s-a întâmplat și cu monopolul.” Pentru niște tineri bărbați europeni, haosul care a rezultat din [acest colaps]... a oferit șansa de a intra într-un paradis erotic a orice-este-permis. De aici cultura semi-sexuală, semi-pornografică a armei de la punctele de control. Pentru tineri era o irezistibilă încărcătură erotică în a ține în mâini o putere letală și în a o folosi spre a-i teroriza pe cei neputincioși.

Bănuiesc că foarte multe dintre atrocitățile comise acum în războaiele civile de pe trei continente reflectă acest tip de perturbare, care este caracteristic lumii sfârșitului de secol XX. Dar sper să spun un cuvânt sau două despre aceasta mai târziu.

Cât despre cea de-a doua formă de barbarizare, vreau să declar un interes. Cred că unul dintre puținele lucruri care stau între noi și o coborâre accelerată în întuneric este setul de valori moștenit de la iluminismul secolului al XVIII-lea. Aceasta nu constituie o opinie la modă în acest moment, când Iluminismul poate fi respins ca fiind orice, de la superficial și naiv din punct de vedere intelectual la o conspirație de personaje a căror importanță a fost exagerată, cu peruci, care să ofere temelia intelectuală pentru imperialismul occidental. E posibil ca să fie sau să nu fie toate acestea, dar constituie totodată singura bază a tuturor aspirațiilor de a construi societăți potrivite pentru toate ființele umane spre a trăi oriunde pe acest pământ, și pentru afirmarea și apărarea drepturilor lor umane ca persoane. În orice caz, progresul civilizației care a avut loc din secolul al XVIII-lea până la începutul secolului XX a fost realizat în mod copleșitor sau integral sub influența iluminismului, de către guverne a ceea ce încă se numește, pentru beneficiul studenților în istorie, „absoluțiști iluminați”, de către revoluționari și reformatori, liberali, socialiști și

comuniști, care aparțineau cu toții aceleiași familii intelectuale. Nu a fost realizat de către criticii săi. S-a încheiat această epocă în care nu doar se presupunea că progresul este atât material, cât și moral, ci chiar exista aievea. Dar singurul criteriu care ne permite să judecăm, în loc doar să înregistrăm coborârea consecventă în barbarie, îl constituie vechiul raționalism al iluminismului.

Să ilustrez amploarea prăpastiei care separă perioada de dinainte de 1914 de perioada noastră. Nu voi trata despre faptul că noi, care am trăit perioade de o mai mare inumanitate, avem în ziua de azi șanse de a fi mai puțin șocați de modeste nedreptăți care au ultragiât secolul al XIX-lea. De exemplu, o eroare a justiției în Franța (cazul Dreyfus) sau douăzeci de demonștrări băgați la arest pentru o noapte de armata germană într-un oraș din Alsacia (incidentul de la Zabern din 1913). Vreau să vă aduc aminte de standardele de conduită. Scriind după războaiele napoleoniene, Clausewitz considera de la sine înțeles că forțele armate ale statelor civilizate nu își ucid prizonierii de război și nu devastează țările. Cele mai recente războaie în care a fost implicată Marea Britanie, cu alte cuvinte Războiul din Insulele Falklands și Războiul din Golf, sugerează că acest lucru nu mai este de la sine înțeles. Din nou, spre a cita cea de-a unsprezecea ediție din *Encyclopaedia Britannica*, „războiul civilizat, ne spun manualele, se limitează, în măsura posibilităților, la distrugerea capacităților forțelor armate ale inamicului; altminteri războiul va continua până când una dintre părți este exterminată. Pe bună dreptate” – iar aici *Encyclopaedia* îl citează pe Vattel, un avocat internațional al nobilului Iluminism din secolul al XVIII-lea – “această practică s-a transformat într-un obicei la națiunile Europei”. Ea nu mai este un obicei al națiunilor Europei sau al altor părți. Înainte de 1914 opinia că războiul se purta împotriva combatanților și nu a noncombatanților era împărtășită de rebeli și revoluționari. Programul pe care îl avea Narodnaya Volya rusă, grupul care l-a ucis pe țarul Alexandru al II-lea, afirma în mod explicit că indivizii și grupurile care se țin deoparte de lupta lui împotriva guvernului vor fi tratați ca neutri, persoanele și proprietățile lor sunt inviolabile. Cam în aceeași perioadă Friedrich Engels îi condamnă pe membrii mișcării irlandeze Fenian (pe care îi simpatiza din tot sufletul) pentru că au plasat o bombă la Westminster Hall, riscând astfel viețile unor trecători inocenți. Războiul, simțea el ca bătrân revoluționar cu experiența conflictului armat, ar trebui purtat împotriva combatanților, și nu

împotriva civililor. În ziua de azi, această limitare nu este recunoscută mai mult de către revoluționarii și teroriștii decât de guvernele care duc războaie.

Voi sugera acum o cronologie a acestei alunecări pe panta barbarizării. Principalele sale stadii sunt în număr de patru: Primul Război Mondial, perioada de criză mondială de la prăbușirea din 1917-1920 până la cea din 1944-47, cele patru decade ale epocii Războiului Rece și, în ultimul rând, prăbușirea generală a civilizației, așa cum o știm, în mari părți ale lumii începând cu anii 1980. Există o clară continuitate între primele trei stadii. În fiecare, lecțiile anterioare despre inumanitatea omului față de om au fost învățate și au devenit baza noilor avansuri în barbarie. Între stadiul al treilea și al patrulea nu există o atare conexiune lineară. Prăbușirea din anii ‘80 și ‘90 nu se datorează acțiunilor factorilor de decizie umani care ar putea fi recunoscuți ca fiind barbari precum proiectele lui Hitler și teroarea lui Stalin, nebunești, precum argumentele care justifică cursa către războiul nuclear, sau amândouă, precum Revoluția Culturală a lui Mao. Se datorează faptului că factorii de decizie nu mai știu ce să facă cu o lume care scapă controlului lor sau al nostru, și că transformarea explozivă a societății și economiei după 1950 a produs o prăbușire și perturbare fără precedent a regulilor care guvernează comportamentul în societățile umane. Prin urmare, stadiul al treilea și al patrulea se suprapun și interacționează. În ziua de azi, societățile umane se prăbușesc, dar în condiții în care standardele de conduită publică rămân la nivelul la care le-au redus perioade anterioare de barbarizare. Ele nu au dat până acum semne serioase că se ridică din nou.

Problema pentru istorici este că subiectul lor posedă importante funcții sociale și politice. Acestea depind de munca lor – cine altcineva descoperă și înregistrează trecutul? –, dar în același timp ele sunt în dezacord cu standardele lor profesionale. Această dualitate se află în centrul subiectului nostru. Cei care au întemeiat *Revue Historique* erau conștienți de ea atunci când au afirmat, în *avant-propos* la primul lor număr, că „a studia trecutul în Franța, care va constitui principala noastră preocupare, reprezintă în ziua de azi o chestiune de importanță națională. El ne va da posibilitatea de a înapoia țării noastre unitatea și forța morală de care are nevoie.”

*Fragment din volumul *Despre istorie* de Eric Hobsbawm, în traducerea lui Radu Săndulescu, în curs de apariție la Editura Cartier.